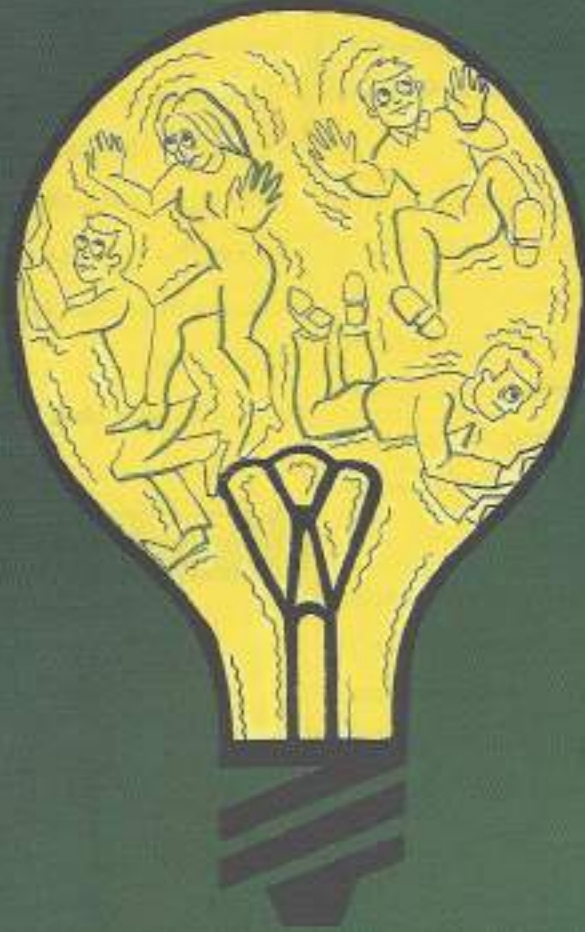

Özgür Düşün

Aylık Gençlik Dergisi Yıl:6 Sayı: 40 Temmuz-Ağustos 2007 2 YTL Y.D:5 Euro

**EMPERYALİSTLER
SEÇİMİNİ YAPTI**

ÖZGÜR DÜŞÜN'DEN

5 aylık bir aradan sonra, biriktirdiğimiz renkleri daha coşkun bir şekilde paylaşmanın sevincini yaşıyoruz. Bu beş aylık dönemde dergimiz, hukuksal sorunlardan ekonomik sorunlara varıncaya değin bir dizi sıkıntıyla yüz yüze kaldı. Özgür Düşün, tüm bu sancılı süreçlerin üstesinden gelebilme-

nin, belki de en zorlu savaşımını, geride bıraktığı bu 5 aylık zaman dilimi içerisinde verdi. Dönemsel olarak yaşadığımız sorunlar, pek tabii bünyemizde var olan zaafaların dışı vurumu olarak değer görmelidir. Yaşadığımız sıkıntıları başka türlü izahlamak bizlerin tarzı olmayacağı gibi, yüklediğimiz misyonun da inkarı anlamı-

na gelecektir. Böylesi bir hareket tarzı, adı ne olursa olsun, karşının mecrasına sürüklenmekten kurtulamayacaktır. Bu yaklaşım tarzıyla ele aldığımız sıkıntılarımızın önemli bir kısmını aşmakla birlikte, bu dönemden daha da güçlenerek çıktığımızı düşünüyoruz.

Özgür Düşün'ün gelişim süreci, inişli çıkışlı çeşitli

süreçleri geride bırakarak yoluna devam ediyor. Özgür Düşün; emperyalizmin dünyada ve ülkemizde yoğunlaşan her türlü saldırılarına ve buna paralel olarak "edilgen" hale getirilmeye çalışılan yaşam pratiğimize, "yeni renkler" katma gayretini sürdürüyor. Bu çabamızı daha da ileriye taşıyabilmek; eksiklerimizin ve yetmezliklerimizin üstesinden gelebilmek, ancak ve ancak bilimin korunda arınarak, yenilenerek ve gelişerek mümkün olacak. Bilginin dününe, bu gününe ve yarınına çıktığımız bu yolculukta, bir taraftan toplumsal mücadelenin gelişimine katkı sunmaya çalışırken, diğer taraftan da kendi gelişimimizi tamamlamayarak, mücadeleye daha coşkun renkler taşıma gayretimizi büyüteceğiz

Özgür Düşün, dün olduğu gibi bu günde, yaşanan sıkıntıların ancak kolektif bir emekle aşılabileceğine inanmaktadır. Sistemin saldırılarının yoğunlaştığı gün-

nümüzde, kolektif bir bilinçle yaşama müdahale etme zorunluluğu, kendisini daha yakıcı bir şekilde hissettiriyor. Bu nedenle, "yeni döneme" başlarken çalışmalarımızdaki olumsuzlukları ortadan kaldırmak ve olumlu yönleri geliştirmek, hem kolektifimize hem de okurlarımıza önemli sorumluluklar yüklüyor. Zira, yaşanan 5 aylık gecikmede, okurlarımız da "Özgür Düşün Kolektifinin" bir parçası olarak aynı oranda sorumluluk hissetmelidir. Özgür Düşünü, toplumsal mücadele içerisinde daha etkin kılabilmenin tek yolu, onu kolektif bir emekle yoğunmaktan ve alanlarımızda önümüzü açacak daha nitelikli bir yayın haline getirmekten geçiyor.

Kolektifimiz, eksiklerini ve yetmezliklerini aşma yolunda, önüne bir dizi plan-proje koydu. Bunun ilk adımını bu sayımızla birlikte atarken; hedeflerimizi hayata geçirebilme yolunda, özellikle okurlarımıza önem-

li oranda görevler düşüyor. Yaşanan sıkıntıları aşabilmek, ve yayınımızı toplumsal mücadelenin ihtiyaçları doğrultusunda yenilemek, olumlu halkaları daha da büyütmeğe geçiyor. 5 aylık uzun bir aradan sonra, olumlulukları hakim kılma yolunda atılan bu adımı geliştirme ve okurlarımızla birlikte kolektif bir emeği yaşamsal kılma bizler açısından olmazsa olmazdır. Bu bağlamda okurlarımızın Özgür Düşünü daha aktif sahiplenmeleri ve onu toplumsal mücadelenin önemli araçlarından biri olarak daha nitelikli kılmaları beklentilerimizin esasını oluşturuyor. Eksiklerimizden ve yetmezliklerimizden arınarak yarını birlikte kurmanın düşünüşü; kolektif bir bilinçle çikarma umuduyla; soluğumuzun ulaştığı her bir okurumuzu, Özgür Düşüne sahip çıkmaya, gelişmeye ve geliştirmeye davet ediyoruz. □

ÖZGÜR DÜŞÜN KOLEKTİFİ

EMPERYALİSTLER

SEÇİMİNİ YAPTI

Bir "seçim" aldatmacasını daha geride bıraktık. Öncesi ve sonrasıyla 2007 "seçimleri" de doğal olarak öncekilerle aynı düzlemde gelişti. Ülkemizin emperyalizme bağımlılık hali, bu sonucu kaçınılmaz kılmaktadır. Özellikle bizimkisi gibi bir coğrafyada bu durum kendisini daha kesin çizgilerle ortaya koyuyor. Emperyalistlerin Ortadoğu endeksli planları içerisinde, 2007 "seçimleri", önümüzdeki dönem yönelimlerine uygun olarak, "yeni" figüranlar belirleme oyunundan öte

bir anlam ifade etmiyor. 22 Temmuz seçimlerinin esas niteliği, başta ABD'nin Ortadoğu'daki planlarının hayata geçirilmesi olmak üzere, emperyalizme bağımlı halk düşmanı uygulamaların yaşam bulmasıdır. Emperyalistler, özeldde ise ABD emperyalizmi, "yeni" dönemde de tercihini AKP'den yana kullandı. Şüphesiz bunun çeşitli gerekçeleri var. Fakat AKP'nin dününe ve bu gününe baktığımızda yarın neler yaşanacağını kestirmek güç olmadığı gibi, emperyalistlerin AKP tercihinin nedenleri-

ni de ortaya koyacak niteliktedir. Seçim sonuçlarını sadece AKP derecesine indirmek doğru bir yaklaşım değildir. Böylesi bir yaklaşım tarzı, meselenin esasını katararak, emperyalizmi aklamaya ve geniş halk kesimlerinin bilinçlerini bulandırmaya hizmet edecektir. Onun için görünenin arkasındaki gerçeğe işaret etmek ve yönelimimizi buralarda yoğunlaştırmak, doğru sonuçlara ulaşmanın ve buna uygun olarak doğru bir politik hat çizebilmenin temel koşuludur.

Emperyalizmin dünya genelinde yoğunlaşan saldırılarını, 2007 seçimlerinin sonuçlarına cevap niteliğindedir. Bu genel tablodan baktığımızda neden AKP sorusunun yanıtı, AKP'nin geçen zaman dilimi içerisinde emperyalizmine harfiyen itaat etmesiyle yakından ilgilidir. Ülkemizin emperyalizme olan bağımlılığını görmeyen gelecekte AKP'nin konumunu bulduğundan farklı bir yere koymak siyasi yetersizlikle ya da emperyalizmin çıkarlarına hizmet etmekle ilgilidir. Dolayısıyla "AKP iktidarı" olarak ifade edilen durum koskocaman bir balondan ibarettir. Çünkü ülkemizde hüküm süren mevcut anlayış, dün olduğu gibi bu gün de emperyalizme bağımlı faşist bir diktatörlüğe işaret ediyor. Meselenin özü, emperyalizmin ülkemizdeki işbirlikçilerinin, faşist karakterini gizlediği meclise, dönemsel figüranlarını seçtiğidir. Ötesi halkın bilincini karartacak çarpıtmalardan öte bir anlam ifade etmiyor.

ABD ve AB emperyalistleri, AKP'nin "tekrar seçilmemesinden" duydukları memnuniyeti bakınız nasıl dile getirmiş: "Türk hükümeti, AB reformları için son yıllarda ciddi çalışmalar yaptı. Seçim başarısının ardından bu çalışmaların hızlanmasını bekliyoruz." (İsveç Dışişleri Bakanı Carl Bildt) İngiltere Disis-

leri Bakanı David Miliband ise "seçimlerin ardından Türkiye'de oluşturulacak yeni hükümetin AB açısından önemine" dikkat çekerek; "Türkiye'de istikrar ve güven bütünüyle bizim çıkarımıza" değerlendirmesinde bulundu. Türkiye'nin sorunlu bir bölgede güçlü bir ABD müttefiki olduğunu belirten New York Times gazetesi ise Türkiye'nin istikrarının kilit önem taşıdığını kaydetti. France2 televizyon kanalı, seçimlerle ilgili verdiği haberde, Türkiye'nin enerji koridorlarının kesiştiği bir bölgede bulunduğunu hatırlatarak AB için Ankara'nın, Rusya karşısında doğalgaz ihtiyacı için önemli ve vazgeçilmez bir ortak olacağı yorumunu yaptı. Söz konusu ifadeler, emperyalistlerin önümüzdeki dönem planlarını ortaya koyarken, bu resim içerisinde AKP'nin yerine de açıklık kazandırmaktadır.

12 Nisan'da Genelkurmayın basın toplantısında sarf edilen her söz, bugün "sonuç" olarak yansıyan sürecin ifadesi gibidir. Toplantıda, "TC'nin" karşı karşıya kaldığı "tehdit ve tehlikelere" dikkat çekilirken; "TC'nin tarihinin en büyük tehlikeleriyle karşı karşıya kaldığı, bu tehlikenin adresinin Kuzey Irak ve Irak'taki gelişmeler olduğu, söz konusu tehlikenin ise ancak güçlü bir iktidarla aşılabile-

ceği vurgusunun", bugün itibarıyla ne manaya geldiği anlam kazanmıştır.

27 Nisan "muhtırası", Anayasa Mahkemesi'nin kararı, AKP adayının veya herhangi bir adayın cumhurbaşkanı seçilememesi geride bıraktığımız dönemde gündemi meşgul eden tartışmalardandı. Bu tartışmalarla birlikte geniş halk kesimleri yaratılan "gerilimin" içine sürüklendi.

Tüm bu süreçler boyunca yaşanan "gerilim", orduyla AKP'nin çatışması olarak yansıtılırken, AKP'ye "ilerici" misyonlar atfedildi. Yaşananlar, emperyalistler eliyle yaratılmaya çalışılan "yeni" AKP imajının göstergeleri olarak değer görmelidir. Türkiye'de siyaset kurumu ile gerçek iktidar (faşist diktatörlük) arasındaki ilişkiyi doğru anlamak, aralarında beliren çatışma noktalarını da doğru kavramaktan geçiyor. "Yeni" dönemde kimlerin, hangi "aktörler" eliyle kullanılacağı sorusu bu seçimde yanıtını bulmuştur. AKP, böylesi bir gerçekliğin yanıtıdır. Burjuva medyanın "seçim" sonuçlarından hareketle, "bu da halkın muhtırası" türünden yaptığı değerlendirmeler, emperyalistlerin belirlediği çerçeveye hizmet eden bilinçli çarpıtmalardır. Dolayısıyla bu seçimleri gerçek iktidar gücü ile AKP arasında bir irade sa-

vaşı olarak tanımlamak doğru değildir. Ülkemizin mevcut yapısı bunu defalarca ispatlamıştır.

Kendi "seçimlerimiz" etrafında birleşelim

Emperyalistler dünyanın hiçbir yerinde, var olan gelişmeleri olurluna bırakmaz. Bizimkisi gibi ülkelerde "seçimler" bu yönüyle, geniş halk kesimlerini oyalamaktan, onları kendi iktidarlarını kurma fikrinden ve pratiğinden uzaklaştırmaktan başka bir anlam taşımaz. Ancak belirli olgunlaşmış koşullar altında parlamento, sınıf savaşımının gelişimine katkı sunacak bir araç olabilir. Parlamento, egemenlerin dillendirdiği gibi halkın iradesinin yansıdığı bir alan değildir. Günümüz koşullarında başka türlü olması da beklenemez. Sınıf hareketlerinin zayıf olduğu ve halkın gerçek iradesinin karşılığını bulamadığı yerlerde, halkın tercihleri egemenler eliyle belirlenmekten kurtulamaz. Seçimler önce'sinde yaşananlar, egemenlerin halkın tercihine yön verme ve halkın beklentilerini düzen içine hapsedme hareketleriydi. Egemenlerin, bu hedeflerinde başarıya ulaştıkları sonuçlardan da kendisini gösteriyor. Kimi çevreler, sonuçlardan hareketle işi halka "aptal" de-

meye kadar götürdü. Bu yaklaşım, kitlelere tepeden bakan, yaşanan gelişmeleri doğru okuyamayan ruh halinin, kendi yanlışlarını örtbas etme çabasıdır. Halkın, tercihlerini, egemenlerin yönlendirmelerine göre yapmasında, bizlerin de sorumluluğu olduğu unutulmamalıdır. Çünkü doğruların gelişmediği yerlerde kaçınılmaz olarak yanlışlar filizlenecek ve gelişecektir. Yaşananları kendimizi dışında tutarak değerlendirmeye tutumu halkın çıkarlarına değil, egemenlerin çıkarlarına hizmet eder.

2007 seçimlerinde DTP adaylarının meclise girme-siyle birlikte alevlenen tartışmaların, önümüzdeki süreçte çeşitli şekillerde karşımıza çıkacağı aşikar. DTP'ilerin mecliste grup kurmalarıyla birlikte, çeşitli reform talepleri gündeme gelecek. Bununla birlikte kısmi reformların sağlanabilme ihtimali uzak değil. Fakat toplumsal mücadelenin gelişimi içerisinde "reformlar", ancak doğru bir önderlikle birleştiğinde etkili olabilir. DTP'nin ve ulusal hareketin bugünkü konumlanışı, bu mücadeleye önderlik edebilmekten uzaktır. Halkın beklentilerinin sistem içine hapsedilmeye çalışıldığı, toplumsal dinamiklerin zayıf olduğu bir süreçte, reform niteliğindeki "kazanımların" uzun vadede halkın çıkarlarına hiz-

met etmeyeceğini bugünden söyleyebiliriz. Egemenler, ülkemizdeki olanca baskı ve adaletsizliği bu yolla gizlemekte, halkın tercihlerini zarsarsız hale getirerek, kendi iktidarlarını güçlendirmektedir. Egemenler 2007 seçimleriyle birlikte, devrimci dinamikleri ve halkın istemlerini sistem içi bir rotaya sürüklemeye çalıştığını gözlemlemiştir.

Sınıf mücadelesinin tarihsel tecrübeleri, yaşadığımız zorlukların üstesinden gelebilmenin engin deneyimlerini sunuyor. Önemli olan bu tecrübelerden öğrenerek halk olma bilincini kuşanmaktan geçiyor. Bu tarihsel bilinç bizlere, yaşadığımız sorunların sistem içi taleplerle harmanlanmış reformlarla değil, ancak ezilenlerin iktidarını hedefleyen devrim mücadelesiyle çözülebileceğini öğretir. Kendi tercihlerimizi yaşamla birleştirebilme yolunda bir araya gelmeli, zaaflarımızdan ve yetmezliklerimizden annarak, bilimin aydınlığıyla yeni ve özgür bir ülkeyi yaratma yolunda mücadele etmeliyiz. Bütün çabamızı ve bütün mücadele yöntemlerini bu esasa göre şekillendirmek hayati önem taşıyor. Aksi her yaklaşım ve pratik kendimizi vuracağımız birer silaha dönüşür. □

DGH'DEN

YAZ HANDİKAPI VE DEVRİMCİ TUTARLILIK

DEMOKRATİK GENÇLİK HAREKETİ

AĞUSTOS 2007

Biz, eylem kılavuzumuzu bilip ona ba-

kim olduğumuz sürece, hiçbir güç yolumuzu tika-

ma gücüne sahip olamayacaktır.

Baharın bitimi yaz mevsiminin başlamasıyla birlikte devrimci hareketin genelinde durgunluk başlar. Yaz dönemlerinde çalışan kesimlerin tatile çıkması ya da memleketlerine gitmesi, eğitim-öğretim döneminin sona erip okulların kapanması gibi nedenlerden kitle faaliyetlerinin yoğun olarak yapıldığı alanlardaki bu boşalma, devrimciler içerisinde rehaveti de beraberinde getirir.

Bu durgunluk ve rehavet halinin Demokratik Gençlik

Hareketi'ni de etkilediği gözle görülür niteliktedir. Saffamızda böylesi bir dağınıklığın yaşam bulmasının en önemli nedeni, devrimci yaşam tarzının içselleştirilememesidir. Devrimci yaşam tarzının içselleştirilememesi ise ideolojik-politik geriliğimizden ileri gelmektedir. Bireyin mücadele içerisinde adım adım gelişerek disiplinli yaşam ilkesini içselleştirmesinde temel sorumluluk örgüte aittir. DGH, bu alandaki eksiklerinin farkındadır. Bu zafırları aşma yolunda bütün bi-

rimlerimiz gerekli sorumlulukla hareket etmelidir. Pratik çalışmaların yoğunluğunun azalmış olması gevşekliğin, rehavetin, disiplinsizliğin ve ilkesizliğin yaşanmasını mesru kılmaz. Örgüt içerisinde devrimci yaşam tarzının genel bir kültür haline getirilmesi olmazsa olmazdır. Faaliyeti sadece alışılmış bir takım "görevleri" yerine getirmek olarak algılayan birey, uzun soluklu bir mücadeleyi göğüsleyemez. Yaz dönemlerinde boş durmak, üretmemek, faaliyeti adeta yaz tati-

line sokmak; devrimci yaşam tarzıyla bağdaşmayan, varlık gerekçemizle çelişen bir durumdur. Ezen-ezilen çelişkisini ortadan kaldırmak için mücadele içerisinde konumlanan birey; mücadelenin ve kendisinin ilerlemesini geciktirecek her türlü olumsuzluğun üstüne giderek alternatif faaliyetler üretme çabasında olmalıdır. Bu durgunluk ve statikliğin de pek tabii bir gelişme süreci vardır. Önemli olan bu durumun oluşmasına etki eden nedenleri özenle tespit edip, saflarımızda böylesi pratikleri mahkum etmektir.

Ülkemizde demokrasi ve devrim mücadelesi veren güçlerin, özellikle 1980 sonrasında iktidar perspektifini önemli oranda yitirdiğini pratiklerden görüyoruz. Kendisini sürecin akışına bırakan, kendi gündemlerini yaratamayan, halka ulaşmakta sıkıntı yaşayan devrimci hareket, kaçınılmaz olarak küçük-burjuva örgütlenmeleri haline geldi. Yeni demokrasi mücadelesinin bir parçası olan DGH' de kurulduğu günden bu yana, esasta küçük-burjuva olan niteliğini dönüştürmede başarılı bir sınav veremedi. DGH bu eksikliğini aşmaya dönük çeşitli yönelimlerde bulunmakla birlikte, hali hazırda istenen boyutta bir gelişim sağlayamamıştır.

Saflarımızda kendisini gösteren zaafın kökeni küçük-burjuva örgüt gerçekliğimizdir. Faaliyeti çevresindeki üç beş ilişkiyle sınırlı gören aktivist doğal olarak yaz sürecinde yapacak "iş" bulamayacaktır.

DGH, öncelikle doğrularını ve yanlışlarını doğru tahlil edip, bunu hayata geçirmeyi önüne koymaktadır. Pratik faaliyetin olumsuzladığı yönelimleri terk ederek, ihtiyaç ve koşullara uygun yeni araçları yaratabilme, olguların kaba ve mekanik yorumlanmasının önüne geçecektir. Değerlendirmelerimizde kendisini gösteren öznelciliği, yakıncı siyaset tarzını, tekrarlama pratik aktiviteleri vb. olumsuzlukları alt etmeden, dünyayı değiştirme ve dönüştürme iddiamıza gerçeklik kazandıramayız. Değişim ve dönüşüm eylemine öncelikle kendimizden başlamalıyız. Yeni insan mücadelesini kendisinden başlatmayan kişi/ örgüt kalıcı başarılar kazanamaz. İnsan kim olduğunu, ne istediğini, niçin istediğini tanımlarsa yaşamındaki türlü zorlukları kendinden ödün vermeden alt etmesini bilir. Kurtuluşun ya da ilerlemenin kökeninde her zaman güçlü birey olabilme, bunun içinde insanlığı geliştirmeye katkı sağlayabilecek yatkınlığı kazanmış olma zo-

runluluğu vardır.

"Yeni insan olmak" bir durumu değil, bir süreci ifade eder. Demokratik Gençlik Hareketi'nin mücadelesinin amaçlarından biri de tarih bilinci olan, aydınlanma yolunda ilerleyen, yaşamın pratiğine katılarak ondan öğrenen kişilikli ve gerçekçi yeni insanın yaratılmasıdır. Bunun yolu ise kültürel bilimsel gelişim, ideolojik-politik eğitim ve yaşam-sınıf mücadelesi pratiğine daha çok katılmaktır.

Teori ve pratik arasındaki bağı doğru kavramak; gerekirse pratik faaliyetin durgun ve geri olduğu dönemlerde pratik hattımıza ışık tutacak olan teorik eksikliklerimizi gidermek için ideolojik-politik, kültürel ve bilimsel çalışmalarımızı ön plana çıkartmalıyız. Çünkü ideolojik sağlamlılık olarak ifade edilen mücadeleye güven, bağlılık ve inancın bilimsel olarak edinilmesi ve güçlendirilmesi, yaşadığımız sorunları aşmanın ve pratik içerisinde giderek devrimcileşmenin en etkin silahıdır. İdeoloji diğer mücadele biçimleri içerisinde en belirleyici ve en temel olanıdır. Karşı-devrimin güçlendiği fakat geniş tabanda devrimci cephenin yetersiz ve zayıf olduğu ülkemiz koşullarında devrimci cephenin ideolojik olarak güçlendiril-

mesi dönemin acil ihtiyacıdır. Emperyalist saldırganlığın arttığı, ülkemizin de gün geçtikçe çatışmalara sürüklendiği bir dönemden geçiyoruz. 22 temmuz "seçimleriyle" kendisini bir kez daha gösteren emperyalizme bağlılık hali yaşanacakların habercisidir. Emperyalistler önümüzdeki süreçte atacakları adımları, AKP'yi tekrar sahneye çıkararak başlattılar. Egemen güçler arasında yaşanan çelişkiler esası değiştirmemekle birlikte, bizler açısından alınması gereken mesafenin uzunluğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla zorunlulukları kavramak ve onları mücadele içerisinde aşmak gelişecek daha zor süreçler açısından hayati değerdedir.

Devrim mücadelesinin zorluklarla dolu bir yığın sürecin sonunda zafere ulaşacağı hepimiz tarafından kabul gören genel bir doğrudur. Fakat biz böylesi zorluklara karşı ne kadar hazırlıkta? İdeolojik silahımız olan bilimimize ne kadar sarılmış ve onu ne kadar özümsemiş durumdayız? Gerçekte olması gerekenin çok daha genişinde olduğumuz ve kısa vadede de bu gerçekliği aşacak durumda olmadığımız ortadadır. Lakin bu genilik ve zayıflık bizim için handikap değildir, olmamalıdır. Çünkü

biz bu vb. zorlukları aşacak, eksikliklerimizi yeterliliğe dönüştürebilecek irade, kararlılık ve kudrete sahip bir örgütüz. Ancak önümüzdeki süreçlerin zorlukları karşısında sorumluluktan kaçmak, bedel ödemeyi göze alamamak, mücadeleyi rahat ve kolay günlere ertelemek, sadece eleştiri yapmakla yetinmek, zamanını çarçur etmek, örgütün ihtiyaçlarına göre hareket etmemek, karşı-devrime hizmet ederek devrim mücadelesini bir süreliğine de olsa geriletecektir.

Buradan hareketle yaşadığımız ve yaşayacağımız muhtemel koşullar ve süreçler ne olursa olsun devrimci yaşam tarzına uygun disiplinli bir tarzda, sorumluluk bilinciyle hareket etmek zorundayız. Dünya ve ülkemiz mücadele tarihine baktığımızda baskıya, sömürüye, işgale, katliama kısacası insanlığın gelişiminin önünde engel teşkil edecek tüm çelişkilere karşı boyun eğmeyen, alternatif bir dünyanın mücadelesini veren kesimlere karşı, köhne düzenlerini devam ettirmek isteyenler geçmişte olduğu gibi bugün de hiçbir saldırı ve baskı aracını uygulamaktan çekinmeyecektir. Ülkemizde son yıllarda toplumun ileri kesimlerine dönük baskı ve

saldırıların tırmandığı gözle görülür bir şekilde açığa çıkmıştır. Ülkemiz toprakları bundan çok daha sancılı, zorlu süreçlere tanıklık etmiştir/edecektir. İnşili çıkışlı olan bu zorlu yolda yaşanabilecek tüm aksaklıklara, eksikliklere rağmen her defasında bizleri ayağa kaldıran ve ilerleyerek yolumuza devam etmemizi sağlayan, kurulu düzenin bu şekilde devam edemeyeceğine olan sarsılmaz inancımızı oluşturan bilimsel metodumuzdur. Yapmamız gereken mücadeleyi yaşamımızın merkezine oturtacak bilimi kavrayarak zaaflarımızı aşma yolunda ilerlemektir. Biz eylem kılavuzumuzu bilip ona hakim olduğumuz sürece, hiçbir güç yolumuzun üstünde ciddi bir engel olmayacaktır. Gençlik geleceğin yaratıcısıysa eğer, toplumsal mücadele içerisinde önemini kavramalıdır. Bu kavrayış yaşamımızı köklerinden sarsmalı, değişim ve dönüşümü pratiğimizde yaşamsal kılmalıdır.

Bu yüzden öğrenmeli, öğretmeli ve bu gelişimi sürekli kılarak bireysel ve örgütsel tutarlılığımızı arttırmalıyız.

Hrant Dink cinayetinin ardından

Altan Gelen Haykırışın Sorguladığı Gerçekler -2-

Emrah Cilasun

Tehdit Belgesi

Hakikaten rejimin sahip olduğu "vasitalar"ın haddi hesabı yoktur. Mesela, İttihat ve Terakki geleneginin açıktan takipçisi olduğunu iftiharla dile getiren İşçi Partisi (İP)'i bu "vasiteler"den biridir.

İP Genel Başkanı'nın bir Başbuğ edasıyla 25 Ocak 2007'de, Hrant Dink cinayetinden ötürü, Ermeni Patriği'ne gönderdiği sözde "başsağlığı mesajı" aslında, "Hepimiz Ermeniyiz" diyen tüm azınlıkları, uyrukları ve başka sosyal grupları tehdit etmektedir. Talat Paşa'ya rahmet

okutturulmasına, aba altından sopa gösteren bu mesajdan birkaç alıntı yapılması yerinde olacaktır.2

Tehdit 1

"Benim Bilgili Yurttaşım, Hrant Dink'i vurdurten da onlardır; Hrant Dink'in ölümünden emperyalist amaçları için kâr sağlayan da onlardır. Türkiye'mizi Büyük Ortadoğu Projesi'yle 1914'lere, 1918'lere sürüklemek isteyenler de onlardır." (abc)

Yorum 1

Başsağlığı mesajlarına hiç

uymayan bir giriş ile Perinçek'in, Patriğe, "Benim Bilgili Yurttaşım" sözleri ile hitap etmesi ne anlama gelebilir? Acaba böylesi bir giriş, tersinden, "bilgi sahibi değilsen, bilgilen" diye de okunabilir mi? Peki ne için bilgili olunacaktır? Geçmişte ne olduğunun bilinmesi mi önerilmektedir? Ermenilere hitap eden bir başsağlığı mesajında, 1914 ve 1918 tarihlerinin bulunmasının anlamı ne olabilir? Yoksa bu sözler, "Bilgili ol! Cemaatinin başına 1914-1918 arası gelenler bir daha gelmesin" anlamında mı kullanılmaktadır?

Tehdit 2

"Aziz Yurttaşım Patrik Mutaftyan,

Bizim kardeşliğimiz lafta olamaz. Bizim milletimize sadakatimiz dilde olamaz. Kardeşlik ve yurttaşlığımızın birinci şartı, Türkiye'ye yönelen tehditlere omuz omuza direnmektir. Hrant Dink'i vuranlar, bu ülkeyi parçalamakla ve Cumhuriyet'imizi yıkmakla tehdit ediyorlar. Bu alçakça cinayete yürekten karşı çıkmak için aslında bu "hayasız akına" karşı çıkmak gerekmez mi? Emperyalizmin tertip ve kışkırtmalarına, bu cefakar Anadolu'nun bağrından her yüzyılda kurbanlar bağışlamaya artık bir son vermenin zamanı değil midir?" (abc)

Yorum 2

Soykırım öncesi, Osmanlı rejiminde Ermenilere, "millet-i sadıka" dendiği, soykırım sonrası, Ermenilerin, "hain" sıfatı ile anıldığı, göz önünde bulundurulacak olunursa, Perinçek'in sadık kelimesini kullanması tesadüfi olabilir mi? Ermenilerin, geçtiğimiz yüzyılda verdiği milyonluk insan zayıflığına gönderme yaparak yazarın, "her yüzyılda kurbanlar bağışlama"dan bahsetmesi, şayet 1915 soykırımının bir özü değilse, neyin nesidir?

Tehdit 3

"Sayın Patrik, Türkiye bir vatan savunması dönemine girmiştir. Bundan sonra her şey vatan savunması içindir. Hepimiz işte o vatan savunmasında sınılanacağız. İnsanlığın gözü bizim üzerimizdedir. Bundan sonra sevabımız da

günahımız da bu vatan savunmasında yer almak ya da emperyalist düşmanlara bel bağlamaktır." (abc)

Yorum 3

Bir kere, "hepimiz" lafı burada, fuzulidir. Perinçek'in, "vatan savunması"nda, rejim tarafından, zaten "sınılanmış" ve onun teveccühünü kazanmış olduğu bilinmektedir.3

Fakat "vatan" meselesi önemli bir ayrışım noktasıdır. Hangi "vatan"? Rejim ile eş anlamlı kullanılan, Nazım Hikmet'in, o harika şiirinde belirttiği, "para babalarının cüzdanlarındaki" vatan mı? O "vatan", azınlıkların, uyrukların ve sosyal grupların değil; Perinçek'in "vatan"ıdır. İşçileri temsil ettiğini iddia eden partinin liderinin bilmesi gerekir; Marksizm'in, tunç yasasına göre sadece bir tek "vatan" vardır. O da tüm cihandır. Aslında bu münakaşa, bir bakıma yersizdir. Çünkü böylesi, ırkçı ve şoven tehdit mesajını, Marksist biri değil; olsa olsa Talat Paşa'yı taklit eden birisi kaleme alabilir. Zira, "İnsanlığın gözü bizim üzerimizdedir. Bundan sonra sevabımız da günahımız da bu vatan savunmasında yer almak ya da emperyalist düşmanlara bel bağlamaktır" lafları, Talat Paşa'nın günümüz versiyonudur. Hatırlanmakta fayda var. Ne diyor Talat Paşa?: "Şayet bu sefer de tembihlerimizi dinlemez ve harici kuvvetlerle bize baskı tatbik etmeye devam ederseniz, gene aynı olacak hiçbir maddi netice alamayacaksınız. Bilakis, bilmiyor musunuz ki her şeyi sonsuza erdir-

mek için emrimize amade bin bir türlü vasıta var." Bu belgenin yazarının temsil ettiği siyasi ve ideolojik hat, Türkiye'de şovenizmin ve ırkçılığın en tehlikeli halidir. Zira, tehlikeli olmasının nedeni, ırkçılığa ve şovenizme, Marksizm'den koparak gelmiş olmasıdır. Partisinin adının, İşçi Partisi olması ise işçiler ve emekçiler arasında kafa karıştırmak içindir.

Yaşlı Eşeğin Tarihçesi

35 sene ewel, Perinçek ile yürüttüğü polemikler içerisinde, İbrahim Kaypakkaya'nın muazzam bir uzak görüşlülükle ortaya koyduğu tezler, bir yanıyla bugünkü İşçi Partisi'nin varacağı noktanın habercisi idi. Diğer bir yanıyla ise Kaypakkaya'nın tezleri, rejimin hangi siyasi/ideolojik zemin üzerinde yükseldiğini deşifre etmekteydi. Son derece öğretici öğeler ihtiva eden bu görüşlere bugün, 35 sene sonra tekrar, bakmakta fayda vardır. Şayet mesele, salt dar bir Perinçek-Kaypakkaya çekişmesi olarak algılanırsa, 35 sene önceki polemiklere bakmanın hiçbir anlamı yoktur. Fakat, ideolojinin tarihsel gelişiminin irdelenebilmesi için Kaypakkaya'nın tespitlerine bakılmasında sayısız faydaların olacağı kanısındayım. Mesela, Ermenilere ve Rumlara karşı yapılmış olan tarihi haksızlığın iktisadi nedenlerini, Kemalist iktidarın ardındaki sınıfsal gücün kimler olduğunu ele aldığı yerde, Kaypakkaya'nın, yaptığı tahlil, bugün hâlâ rejim-

min, neden soykırımı kabul etmemekte direndiğinin de ipuçlarını vermektedir.

"İttihat ve Terakki döneminde olduğu gibi Cumhuriyet döneminde de Kurtuluş Savaşı'na katılan orta burjuvazinin bir kesimi, ele geçirdiği devlet gücünü, zenginleşmek için bir kaldıraç gibi kullanarak devlet tekellerini yaratıp bunları kendi hizmetine koşarak, emperyalizmle işbirliğine girerek, onların yatırımlarına ortak olarak hükümet makamlarını, yüksek memuriyetleri de hizmetine sokarak, devlet bankalarından aldıkları kredilerle, rüşvetlerle, vurgunlarla şişerek, Türkiye'yi terk eden ve katledilen Ermeni ve Rum kapitalistlerinin mallarına, mülklerine el koyarak iyice zenginleştiler; milli karakterdeki orta burjuvazinin diğer kesimlerinden koptular. Bu farklılaşma ve kopma giderek daha belirgin hale geldi. İttihat ve Terakki'ci komprador Türk büyük burjuvazisinin bir kesimi ile bu yeni komprador Türk büyük burjuvazisi; Kemalist iktidar içindeki hakim unsurlar ista bunlardır!".⁴

Bu hakim unsurların neden, niçin ve nasıl koyu bir şovenizm uygulamakta olduklarını; mesela, "Hepimiz Ermeniyiz" sloganına niye köpüreceklerini ve belediye işçisinin, 17 yaşındaki, tetikçi evladının hangi karanlık ortamda yetistirebileceğini, 35 sene evvel Kaypakkaya, şu sözlerle haber vermektedir: "Kemalist diktatörlük, Türk şoveniz-

mini körüklemeye girdi. Tarihi yeni baştan kaleme alarak bütün milletlerin Türk'lerden türediği şeklinde ırkçı ve faşist teoriyi piyasaya sürdü. Diğer azınlık milliyetlerin tarihini, kitaplardan tamamen sildi. Bütün dillerin Türkçe'den doğduğu şeklindeki Güneş Dil Teorisi safsatasını yaydı. 'Bir Türk Dünyaya Bedeldir', 'Ne Mutlu Türküm Diyene' cinsinden şovenist sloganları ülkenin her köşesine, okullara, dairelere, her yere soktu. Böylece, çeşitli milliyetlere mensup işçiler ve emekçiler arasına milli düşmanlık ve kin tohumları saçtı; işçilerin ve emekçilerin birliğini ve dayanışmasını baltaladı. Türk işçi ve emekçilerini, kendi şovenist politikasına alet etmek istedi."⁵

2007'de, "Türk işçi ve emekçilerini" rejimin, "şovenist politikasına alet etmek"le meşgul olan Perinçek 1972'de, "Milli Meselenin" tartışıldığı esnada, Marksist söylemlerin ardına gizlenerek "Türkiye halklarını birbirine düşman etmek ve ezmek amacını güden emperyalizmin ırkçılık politikası iflas etmekte" diyordu.⁶ Bu sözlerin sinsilliğini, Kaypakkaya sadece deşifre etmekle kalmıyor aynı zamanda yazdıklarıyla, İP'nin bugünkü haline, bir nevi projektör tutuyordu. Ayrıca Kaypakkaya burada, ırkçılığın sosyal temellerini sorguluyor ve buna karşı neden mücadele edilmesi gerektiğini anlatıyordu:

"Türk hakim sınıflarının ırkçılık

politikasını saklamakla Şafak revizyonistleri kimi kurtarmak istiyor?"⁷

"İrkçilik dışardan sokulan bir şey değildir; ama dışardan desteklenebilir. İrkçılığın dayandığı sosyal sınıflar ve zümreler vardır. Emperyalizm, işine geldiği zaman ve yerde bu sınıfların ırkçılık politikasını kışkırtır ve destekler. Bu sınıf ve zümreler sadece Türkler arasında değil; Kürtler arasında da vardır ve yukarıda da değindiğimiz gibi hiç şüphensiz olmasın, emperyalizm, işine geldiği anda onu kışkırtmakta ve desteklemekte de hiç tereddüt etmeyecektir. Bu sebeptendir ki ırkçılığa karşı yürütülecek mücadele de her şeyden önce bu sınıf ve zümrelere karşı mücadeledir, proletarya hareketinin en önemli görevlerinden biri, bunları emekçi halka teşhir etmektir..."⁷

Perinçek ile iplerin kopmasının ardından, Kaypakkaya'nın ilk bakışta salt hakaret gibi gözükken; fakat bugün ile paralellik kurulduğunda müthiş bir gerçeği ihtiva eden şu sözlerini buraya aktarmamak haksızlık olur.

"Marksizm-Leninizm, revizyonizme karşı mücadele edilerek gelişir, revizyonizm reddedilerek gelişir. Anlıyor musunuz? Yani siz 'eşekliği' reddetmedikçe, 'eşeklik'le mücadele etmedikçe, ne kadar büyürseniz büyürsünüz, 'adam' olamazsınız. Sadece daha yaşlı bir 'eşek' olursunuz, o kadar!"⁸

"Herkes Kendi Ulusal Meclisine"

Bilimsel cesaretle ortaya koyduğu tezlerinden ötürü Kaypakkaya, 1973'de rejim tarafından katledildi. Toplumun diğer azınlık, uyruk ve sosyal gruplarının yanı sıra, Ermeni milliyetinden de içinde Hrant Dink'in de yer aldığı hatırı sayılır sayıda devrimcinin, 1970'lerin başında Kaypakkaya'nın, devrimci komünist/proleter enternasyonalist çizgisinin etrafında bir araya gelmesi tesadüf değildi. Kaypakkaya akımı açısından bu bir zenginlikti. Fakat bu özellik maalesef uzun sürmedi.

Devrimin saflarında, burjuva demokrasisine duyulan özlem ile özilen ülke milliyetçiliğinin atbaşı gidışı, pragmatizmin ağır bastığı bir düşün dünyasının hakim hale gelmesine neden oldu. 1970'lerin ortalarından itibaren dünyada baş gösteren iki önemli gelişme (yeni bir dünya savaşı tehditinin yükselmesi ve sosyalist Çin'deki geriye dönüş), tüm dünya çapında devrimci güçlerde ciddi kafa karışıklıklarına yol açtı. Kaypakkaya akımı da burada nasibine düşeni aldı.

Türkiye coğrafyasında, tarihsel kökleri Balkanlar ve Ortadoğu'ya uzanan siyaset-cemaat ilişkisi ve ikileminin sarımsıkları, Kaypakkaya akımının da ayağına dolanmaya başlamıştı. Proletarya enternasyonalizminden kerte kerte feragat edilmiş, Türk şovenizmine karşı Kürt milliyetçiliğine,

Sünniliğe karşı, mağdur durumdaki Alevilere yakınlaşmayı beraberinde getirdi. Kaçınılmaz olarak bu durum, farklı milliyetlerden devrimcilerin, kendilerini dışlanıyor hissetmelerine neden oldu.

12 Eylül ile birlikte gelen siyasi/ideolojik yenilgi ve Kürt milli hareketinin yükselişe geçmesi, devrimin saflarındaki milliyet ve mezhep eklenli dağılmaları daha da taktikledi. Kendisinin Laz orijinliğini keşfedenden, Aleviliğini yeniden icra etmeye başlayanlara kadar, birçok emsal siyaset sahnesinde yerini aldı. Bu ortam Rusya'da, 1905 yenilgisi sonrası Stalin tarafından yapılan tespiti hatırlatmaktadır:

"Rusya'da karşı devrim dönemi beraberinde sadece 'gök gürütüsü ve simsek' değil; fakat hareket üzerine hayal kırıklığı ve birleşik güçlerde inançsızlık getirmiş bulunuyor. Önceleri, 'aydınlık geleceğe' inanılmış ve bu nedenle hangi milliyetten olursa olsun birlik içinde mücadele edilmişti. Şimdi ise düşüncelere kuşku sızdı ve ayrışmalar başladı: 'Herkes kendi ulusal meclisine; herkes sadece kendisine güvensin! Her şeyden önce 'ulusal sorun!'"

"Herkesin kendi ulusal meclisine", Türkiye'de de yol aldığı bir ortamda, tabii ki "proletarya enternasyonalizmi"nin artık hiçbir önemi kalmıyordu. İşte Ermeni milliyetinden devrimcilerin, kâh Ermeni diasporasının etkisi altına girmeleri kâh sivil toplumculuğu temel almaları; ama her halükarda, "kendi meclis"lerine geri dönmeleri,

bu döneme denk gelmekteydi.

Köprünün altından onca su aaktı. Artık, tarihsel gelenek ve göreneklere, binbir çeşit alışkanlıklardan köklü bir şekilde kopulması gerekli değil midir? "Hepimiz Ermeniyiz" haykırışı, azınlık, uyruk ve sosyal grupların kendi ulusal meclislerine yol aldığı günlerin geride kaldığının habercisi midir? "Hepimiz Ermeniyiz" haykırışı, sadece, rejimin tabularını yıkmakla kalmayıp aynı zamanda, devrimin kendi tabularına yönelmesi için de bir vesile olabilir mi? □

Dipnotlar:

1. İP, Talat Paşa Komitesi'nin kurucusudur.
2. 2 Şubat 2007'de, Cuma namazı sonrası cami önlerinde bildirni şeklinde de dağıtılan bu mesajın tümü için bakınız: www.ip.org.tr
3. Bilinmesinde fayda var. Elalemi, emperyalizme bel bağlamakla suçlayan, 12 Eylül (1980) mahkemelerinde, "Bugün Türkiye'nin NATO'dan ayrılması için kampanya yürütenler, ülkemizin bağımsızlığına hizmet etmiyorlar" diyen, emperyalizme bel bağlayan, Türkiye İşçi Köylü Partisi'nin başındaki Doğu Perinçek'in bizat kendisidir. Bkz. TİKP'in 12 Eylül Savunması, yurtdışı baskısı, s. 130.
4. İbrahim Kaypakkaya, Seçme Yazılar, Ocak Yayınları, İstanbul, 1979, s. 127.
5. Age, s. 134-135.
6. TİKP Program Taslağı, madde 25'den aktaran Kaypakkaya, age, s. 191.
7. Age, s. 204-205.
8. Age, s. 437.

EMPERYALİZMİN

ÇEVRE

DUYARLILIĞI

İnsanoğlu yaşam macerasına doğa ile yaşadığı ilişkilerle başladı. Kendisini doğal felaketlerden ve vahşi hayvanlardan korumayı, iç güdülerini dışında pratikte yaşadığı olaylar ve bu olayların deneyim ve birikimlerini nesilden nesile aktararak başardı. İnsanoğlu, hayati önem taşıyan bu bilgiler öğrenmek için çoğu zaman kitleler halinde ölümlerle karşılaştı. Kimi zaman doğal bir felakete, kimi zaman avlanma ve kendini koruma noktasında yanlış metodların uygulanmasına, kimi zaman da yanlışlıkla yenilen zehirli otlara yenik düştü. Bu durum insanoğlunun doğa karşısındaki çaresizliğine ve

insan-doğa mücadelesinde doğanın acımasız üstünlüğüne işaret ediyordu.

Bu üstünlük durumu, değişen toplumsal koşullarla birlikte kaçınılmaz olarak değişime uğradı. İnsanın düşünsel ve pratik gelişimini tetikleyen en önemli unsur, yaşamı zorlaştıran faktörlerdi. Bu zorlukların aşılması, bin yıllar boyunca, nesilden nesile aktarılan bilgi ve pratikle mümkün oldu. Yaşamal ihtiyaçların daha rahat karşılanabilir hale gelişi, insan-doğa mücadelesinde ibreyi insandan yana kaydırıyor, insanın doğaya hükmetmesine vesile oluyordu. Bu gün sıklıkla tartıştığı-

mız çevre sorunlarının başlangıcı, insanoğlunun bu dönemlerine kadar uzanır. İkel komünal toplumun sonu ve özel mülkiyetin ortaya çıkışı, gün geçtikçe artacak olan "doğa tahribatının" habercisidir aynı zamanda. Toplumun sınıflara ayrılmasıyla birlikte, ezen sınıfların daha fazla "kâr" elde etme isteği, doğada adeta sonu gelmez bir tahribatın başlangıcı oldu.

Sanayileşme ve çevre sorunu

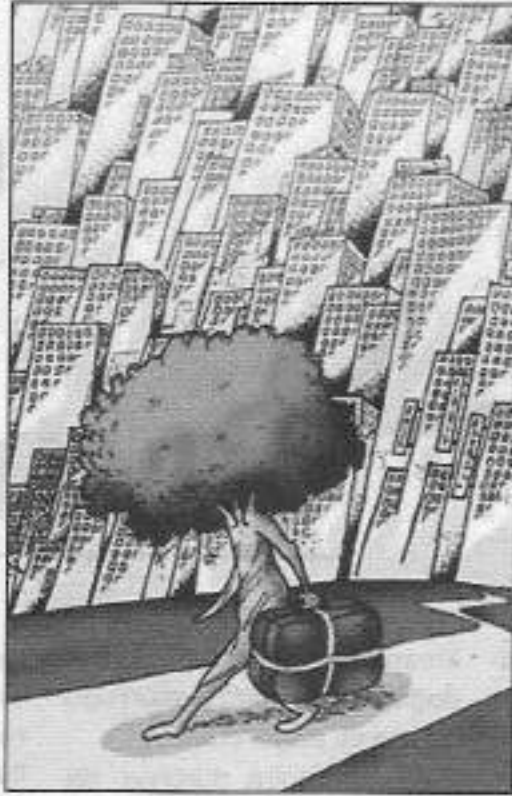
Sanayilesmenin ortaya çıkışı ve gelişmesiyle beraber doğa tahribatı hız kazandı. Teknolojik gelişmeler, insanın

yaşamını kolaylaştırmanın yanında, doğayı yok eden silahlar konumuna geldi. Sanayileşme ile beraber, "daha iyi bir yaşam" umuduyla, kırlardan şehirlere kitleler halinde yaşanan göçler, sanayi bölgelerine yakın varoşları ortaya çıkardı. Özellikle büyük şehirlerde ve şehir merkezlerinde baş gösteren çarpık kentleşme, varoşların birçok açıdan sağlıklı bir yaşam sürmesine neden oldu. Doğa tahribatı; gürültü kirliliği, hava kirliliği, su kirliliği gibi bir çok değişik kola ayrıldı.

Sanayi makineleri ve tamamlayıcısı konumundaki diğer makine ve teçhizatların çıkardığı gürültü, şehir yaşamının bir parçası olan trafik sorunları, fabrikaların zehirli atıkları, motorlu araçların havaya bıraktığı gazlar, artık maddelerin sulara karışması gibi neredeyse alışılmış hale gelen bir çok olay, değişik boyutlarda ve alanlarda çevre sorunlarının oluşmasına yol açmaktadır. Emperyalizmin doymak bilmez kâr hırsı, bir çok doğal kaynağın yok olmasına ya da büyük oranda tahrip olmasına sebep oldu/ oluyor. Emperyalistler; eski teknolojilerine, atıklarına, "yeni buluşlarına" çöplük olarak gördükleri ve 3. dünya ülkeleri olarak değerlendirdikleri "geri kalmış" coğrafyalarda yaşam buldurur. Dolayısıyla, onların çevre "onlemleri", enerji tasarrufları ve adına "duyarlılık"

dedikleri bir çok şey, koskocaman yalanlar olmaktan öteye gitmemektedir.

Şu ara bu yalanlardan en moda olanı, neredeyse her medya kuruluşu tarafından işlenen "küresel ısınma" sorunudur. Büyük medya kuruluşları doğal olarak, küresel

ısınmaya yol açan nedenleri ve sorumluları gizlemektedir. Çünkü onların varlık gerekçesi, küresel ısınma da dahil olmak üzere bir çok sorunun nedenidir. Küresel ısınma, endüstriyel işlerde, ısınmada, elektrik üretiminde kullanılan petrol ürünlerinin ve doğal gazın yanması esnasında karbondioksit ve diğer gazların havaya salınması sonucu oluşuyor. Bu gezetmosferde var olan dengeyi bozarak güneşten gelen enerjiyi tutma kapasitesini

değiştiriyor. Böylece yer yüzü daha fazla ısınarak çeşitli çevre felaketlerine neden oluyor. Emperyalist ülkelerin yaşadığımız dünyayı vahşice tahrip etmesi ve bu tahribatın dönüşü olmayan felaketlere yol açacak olması bu kadar açıkken; çevre sorununa

yaklaşımında bu kadar bilinc bulanıklığına sahip oluşumuzda medya kuruluşlarının ve onların kurdukları "çevre örgütlerinin" büyük payı vardır. Küresel ısınma sorunun çözümü için imzalanan "Kyoto protokolü" ise emperyalist ülkelerin birbirilerini bürokratik arenada sıkıştırmak için oynanan bir oyundan öteye gitmiyor. Amacı havaya salınan sera gazının oranlarını düşürmek olan protokol sorunun sadece yüzeyine temas ediyor. Protokolü imzalayan ülkelerin, bu imzayı, diğer ülkeleri uluslararası siyaset arenasında bir sıkıştırma aracı olarak görmesi ve "salim değiş tokuşu" diye ta-

bir edilen bir maddeyle, çevreyi yüksek düzeyde kirleten ülkelerin, gerçekleşenden daha fazla "salim" düzeyi hakkı olan ülkelere kullanılmamış "kredi" alabiliyor olması, emperyalistlerin "çevre" duyarlılığını göstermesi bakımından öğreticidir. Protokole imza atan ülkeler "salımları" yüzde oranında düşürmeyi hedeflerken, bir çok bilim adamı bu sorunun önüne geçmek için, salim oranının yüzde 60 civarında azaltılma-

sı gerektiğine işaret ediyor.

Emperyalistlerin çevre tahribatı bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de yıkıcı bir şekilde kendisini hissettirmekte. Son dönemlerde yaşanan su kaynaklarının yetersizliğinden tutalım da, hava kirliliği, çarpık kentleşme ve toprakların veriminin azalması gibi bir çok sorun ilk akla gelenlerden. Bununla beraber ülkemizde son 30 yıldır yaşanan savaş dolayısıyla çevrenin bilinçli tahribi artış gösterdi. Devlet tarafından, baharın gelişyle birlikte yakılan ormanlar ve bombalanan köyler, esasta insanın yaşam hakkının gaspı ve çevreye verilen bilinçli zararın göstergesidir. Turistik yerlerde çıkan yangınlar sonrası "çevreci" kesilen medya kuruluşları ve çeşitli sivil toplum örgütleri, doğu ve güneydoğuda yaşanan doğa tahribatını görmezden gelecek gerçek niteliklerini ortaya koyuyor. Munzur ve Hasankeyf'te "devlet, milli park" ilan edilen yerleri, binlerce canlı türünü, kültürel ve sosyal miras olarak paha biçilmez bir değere sahip alanları, bölge halklarına beslediği tarihi kinin bir ürünü olarak yok etmeye çalışıyor. Egemen sınıfların çıkarları söz konusu olduğunda, neleri feda edebileceğinin birer göstergesidir yaşananlar. Munzur, soyu tükenmek üzere olan bir çok hayvanın(kırmızı benekli ala-

balık, Bezuar dağ keçisi ve çengel boynuzlu dağ keçisi) barınmasına olanak sağlayan ve aktive edilmesi halinde yüksek potansiyeli olan çevre ekonomisine(hayvancılık, arıcılık, balıkçılık, av ve doğa turizmi faaliyetleri) sahip olmasına karşın barajlarla yok edilmeye çalışıyor. Yillardır devletin her türlü baskısına göğüs

germiş, devrimci dinamiklere sahip dersim halkının, barajlar yoluyla göçe ve yıkıma zorlanması, devletin ' tunç elinin ' her zaman dersim halkının üzerinde olacağına kanıtıdır. Hasankeyf projesi de aynı zihniyetin farklı bir alanda dışa vurumudur. İnsanlığın evrensel mirası bakımından dünyada sayılı eserlere sahip olan Hasankeyf'in, sular altında bırakılmak istenmesi ve projenin hayata geçmesi halinde sular altında kalacak yüzlerce köyün varlığı, devletin gerici niteliğinin en son örnekleri arasındadır.

Bu ve benzer örnekleri arka arkaya sıralamak mümkün. Keza dünyamızın hızla yıkıma sürüklendiği günümüz-

de, çevre sorunlarının toplumsal gelişmelerden bağımsız ele alınamayacağı gün gibi ortadadır. Emperyalizmin dünya çapında azgınlaşan saldırıları beraberinde doğa tahribatını getiriyor. Emperyalistlerin, özellikle ekonomik ve siyasi çıkarları için, dünyayı dahi yok edebilecek girişimlerde bulunması, onlar için çevre "sorununun" ne anlama geldiğinin kanıtı niteliğindedir. Dolayısıyla çevre sorununu irdelerken ve çözüm önerileri getirirken emperyalizmin hedef tahtasına çıkarılması olmazsa olmazdır. Meselenin özünü gözden kaçırarak yapılan her değerlendirme, emperyalizmin çıkarlarına hizmet etmekten

kurtulamayacaktır. Çevre sorunlarını irdelerken emperyalizmin insana ve doğaya yaklaşımını irdelleyemsek söylediğimiz her şeyin ayakları havada kalacaktır. Doğanın tahribatını işgallerden, emek sömürsünden ayrı ele almak bu sorunların çözümünü imkansızlaştıracaktır. Doğa tahribatının engellenmesi ancak, bu sorunları yaratan emperyalizmin dünya halkları tarafından yenilmesiyle mümkündür. Öyleyse çevresel sorunların, ancak sınıf mücadelesiyle çözüme kavuşabileceğini aklımızdan çıkarmayarak, yaşamımıza sahip çıkmanın zamanıdır. Yarın, geç kaldık dememek için!

_____ 1980'ler dünyada ve Türkiye'de ekonomi-politik anlamında önemli kırılmaların yaşandığı bir dönemdir. Küreselleşmenin ve post-modern toplumun ilk adımlarının atıldığı bu dönemim neo-liberal politik havanın difüzyonu Türkiye'de faşist bir darbe ile yayılıyordu. _____

BARAKADAN GECEKONDUYA, GECEKONDUDAN APARTMANA

TÜRKİYE'DE KENTLEŞMENİN EKONOMİ - POLİTİĞİ

-3-

24 Ocak kararları ile benimsenen neo-liberal politikalar, askeri darbe sonrasında oluşan yeni toplumsal kompozisyonda, faşizmi küresel ekonomik gidişata yedirmeyi hedefliyordu. Toplumdaki eşitsizlikler bu dönemden sonra daha belirgin hale gelmeye başlıyor, ancak bu eşitsizliklerle mücadele kanallarının örgütlülüğü dağıtıldığı için küresel sömürü dalgası

fazla dirençlerle karşılaşmadan rahatlıkla topluma nüfuz edebiliyordu.

1980 sonrası mekânsal dönüşüm sürecine, ulusal kalkınma stratejileri ve mekânın tarihsel, kültürel ile küresel ölçekteki değişen rolleri çerçevesinde bakmak gerekir. Neo-liberalizmin ve küreselleşmenin hâkim olduğu bu yıllar sonrası coğrafi-mekânsal hiyerarşinin yeniden tanımlandığı ve ölçeklendiği yıllar olmuştur.

Kentsel dönüşümde üç radikal evre tespit edilebilir (Kurtuluş, 2005):

Birincisi; 19.yüzyıl sanayi kapitalizminin ulus-devlet oluşumuna endeksli ve eş zamanlı olarak mekânsal yapılanmanın sınıf ayırımı temelli gelişen ve mal-hizmet ağlarını kontrollü fiziksel alanlarda yapılımasını sağlayan "modern kentler" örneğidir. Batıda kapitalist üretim biçiminin kentsel yapılanmadaki zorunlu bir karşılığı olan bu modelin, aynı

mantıkla inşa edilen Türkiye'deki örneği Ankara'dır. Ancak Ankara'nın inşasında her ne kadar bu modernleşmeci mantık kullanılsa da ve özünde ezilenlerin aleyhine kentsel yapılanma ön plana çıksa da sınıfsal açıdan Batı kadar ileri bir boyutta olmadığı da önemli bir noktadır.

İkincisi, II. Emperyalist Savaş sonrasında yaygınlaşan fordist üretim modelinin kentsel yapılanmaya bir yansımaları olan "alt kentleşme" dönemidir. Bu dönemde sanayiler kent dışına kaydırılarak geniş metropoliten alanlar yaratılmıştır. Sınıfsal farklılaşma mekânsal farklılaşmayı da doğurmuş ve orta sınıf kent merkezlerinden cepere doğru uzaklaşırken yerlerini alt sınıflara bırakmıştır. Yoğun göçlerle birlikte kentlerde "modern" ve "geleneksel" üretim şekline sahip sektörler ikili bir yapı göstermeye başlamıştır. Sanayi ülkelerinin metropoliten alanlarında uzmanlaşmış fordist sanayiler ve işbölümleri, emeğin de bölünmesiyle orta sınıfın yerleşim yerleri iş merkezlerinin etrafında yoğunlaşırken, gen kalmış ülkelerde kırsal/tarımsal alanın çözülmesiyle kentlerde yoğun göçlerle yüz yüze kalınmış, istihdam yetersizliği gibi olumsuz koşullarla barınma maliyetlerini kendilerinin yüklediği geçekondular mekânsal dönüşümde başrolü oynamıştır.

Üçüncü evre ise kapitalizmin krizden çıkışı olarak neo-liberal politikaları dünya çapında yaygınlaştırmasıyla dünya üretim sisteminde önemli dönüşümün yaşandığı ve mekânsal yapılanmanın yeniden ölçüklendiği küreselleşmeye bağımlı kentleşmedir. Kentin merkez alanları orta ve üst sınıf için cazibeliğini yitirip dışlanan kesimlerin ve alt sınıfların yerleşim alanlarına dönüşerek çöküntü alanları haline gelmişlerdir. İleri kapitalist ülkelerin birçoğunda "sanayisizleşme" olarak adlandırılan bir süreç yaşanmış ve kentler üretim mekânlarından çıkıp "tüketim mekânları"na doğru kaymıştır (Urry, 1999). Yerleşim alanlarını merkezî alanlardan kentin çeperlerine doğru kaydırarak üst sınıf, kentin merkezinde sadece finansal ve yönetsel birimleri bırakan bir ağı sistemî yaratmıştır. İleri kapitalist ülkelerde böylelikle kent merkezleri, geceleri terk edilen ve yerlerini dışlananlara, göçmenlere bıraktığı için de güvenliği tehlikeye sokan alanlar haline almıştır. Türkiye'de daha çok İstanbul özelinde bu tip mekânsal değişim yaşanmıştır. Kent merkezlerinin çöküntü alanlarına dönüşen bu mekânları üst sınıflar için cazibe merkezleri haline getirmek için "soyulaştırma" veya "seçkinleştirme" olarak adlandırılan projeler hayata geçirilmiştir. Beyoğlu

ve çevresindeki uygulamalar buna örnektir.

1980 SONRASI: KÜRESELLEŞME, POST-MODERNİZM VE KENTLEŞME

1980'lerden önce dünya ekonomisi politikasının belirleyici emperyalist kurumlarından olan Dünya Bankası'nın yarı-sömürge ülkelerde kentleşme açısından yürütülen "alt-yapılı arsa" ve "kendi evini yapana yardım" projelerinin, diğer yapısal düzeylerin ileri kapitalist ülkelerdeki gibi gelişmemiş olmasından dolayı başarısız olması, 1980'lerden sonra Dünya Bankası'nı da bütüncül yaklaşımlara doğru götürdü. Konut sorunu genel ekonomik çerçevede içerisinde değerlendirilip bu alanla ilgili kurumsallaşmaya gidilmesi ve metropoliten yerlerin güçlendirilerek "yönetişim" kavramı bağlamında hükümetin, piyasa-toplum ilişkilerini kuracak, konut sektör politikası ve kentsel gelişme politikaları içinde geçekondular yerleşimlerinin korunması ve yeniden yapılanması sağlanacaktı. 1980 sonrasında Türkiye'nin ithalata dayalı kalkınma stratejisi, mali piyasalara ve özelleştirmelere dayalı bir gelişme modelinin benimsenerek küresel neo-liberalizme entegrasyon sağlanmaya çalışılmış ve yarı-sömürgecilik yeniden üretilmiştir. Dünya Ban-

kasının verdiği kredilerle ve önerilerle yeni finans kurumlarının kurulması gerektiğine yönelik politikalar Toplu Konut İdaresi'ni getirdi. Bu dönemde kar getiren ve diğer sektörlerle göre daha kazançlı hale gelen inşaat-konut sektörü, her sınıfsal tabaka için ayrı konut tipi inşa etme işine girişecek ve piyasanın en karlı yatırım haline gelecekti. Üst sınıflar için lüks konutlar inşa etmesinin yanında gecekondular da rant kapısına çeviren bir dizi af yasaasının çıkmasıyla da kendini yeniden üretmez durumuna gelen gecekondular, apartmanlaşma biçiminde gelişerek; mekansal değişim, önceki yerleşim yerinde çarpık şekilde yükseliyordu. Gecekondular bir konut tipi olarak özelliklerini yitirdi ve ticarileşerek rant aracı haline geldi (Şenyapılı, 2006). On altı sektörü de kendisiyle birlikte canlandıran inşaat sektörü, gecekondunun apartmanlaşmaya doğru evrilmesinde önemli bir kazanç elde ederek inşaat burjuvazisinin yükselmesine neden oldu.

1980 sonrasında devletin tarımdan desteğini çekmesi ve sadece sübvansiyonlarla sınırlı bir politika izlemesi ile diğer birçok düzlemdeki faktörlerin de etkisi ile kentlere göç yeniden arttı. 1980 sonrasında en önemli göç biçimi zorla yerinden ettirilen ve büyük kentlerin çeperlerine sü-

rüklenmek zorunda bırakılan "Kürt göçü"ydü. Diyarbakır, Mersin, İstanbul ve İzmir en önemli Kürt göçü alan iller oldular. 1980 sonrasında alt sınıflardan göç edenler ya kentin çeperlerinde dönüştürülen gecekondular mahallelerine kiracı olarak yerleştiler ya da kent merkezinden daha konforlu çeperlerdeki yeni konut tipine orta sınıfın ve üst sınıfın kaymasıyla kent merkezlerinin boşalan çöküntü alanlarını seçtiler. Her halükarda kiracı konumunda bulunan zorunlu göç mağdurları "kent yoksulu" kategorisinin en altında yer almaya başladılar.

1990 sonrasında ise yerel yönetim, halk pazarlar, sivil toplum kuruluşları ile merkezi hükümeti dengeleyen ve ortaklıklar içinde bağlamayı hedefleyen yeni bir politik ekonomi benimsenmiştir. Konut sektörü geldiği seviye ile kentsel ve ulusal bağlamda artık ekonomik ve sosyal gelişmenin lokomotifleri olarak ele alınıyordu (Şenyapılı, 2006). Kentsel yönetim programları ve arazi politikası, küresel emperyalist kurumlardan yerel bağlantılara kadar kapitalizmin inşaat sektöründeki rantı doğrultusunda düzenlenmeye çalışılıyor ve eşitsizlik doğuran kentleşme politikalarının yarattığı yoksulluk ve yoksunluk, kronikleşmiş halde yeniden üretilmeye başlanıyor-

du.

GECEKONDUNUN APARTMANLAŞMASI

Dünyada ve Türkiye'de 1980'lerden sonra neo-liberal dalğanın yayılması ve postmodernizmin bu sürecin egemen düşünce ve yaşam biçimi olarak ön plana çıkması, kentsel kümelenmeyle eşgüdümlü ilerleyen bir toplumsal çimento harcı çıkartmıştır ortaya. 1980'lerin ikinci yarısında mekansal dönüşümün "yere" bali olarak, gecekondular alanı içerisinde gecekondulaşma sürecinde rol oynayan farklı aktörlerin rolleri ve hanelerin talepleri ile değişen arazi rantların kesişmesi sonucunda gecekonduların buldukları "yerler" bağlamında değişik dönüşüm biçimleri yaşanmıştır. İstanbul yerelindeki bazı gecekondular alanları "kentsel dönüşüm projeleri" ile yapı çevre olarak kalıcı bir dönüşüm sürecine girerken bazı gecekondular yerleşimleri orta sınıfların konut talebi ile düşük maliyetli apartmanlaşma ile büyümekte; bazı gecekondular yerleşimleri ise yine buldukları "yere" bağlı olarak varoşlaşma sürecine girmektedir (Türkün ve Kurtuluş, 2005:19). Scott'ın sermaye ve emek bağlarının kentsel dönüşüm ve sermaye birikimindeki rollerine göre şekil aldıklarına gönderme yapan "kentsel arazi bağları"(akt. Türkün ve Kurtuluş, 2005) kavramı, ge-

cekonduların özgül koşullara göre rant değeri yüksek yerleşimler haline gelmelerini ve ya yoğun göç alan cöküntü alanları haline dönüşmelerini anlamaya yardımcı olmaktadır. İstanbul- Boğaz'da yer alan gecekondu bölgeleri, diğer yerlere göre daha fazla rant değeri yüksek alanlar haline gelirken kentin çeper kesimlerinin yoksul göçmenlerin sığınağı haline gelmesi sermaye birikiminin kentsel dönüşümde artık önemli aktör haline geldiğinin de göstergesi olmuştur.

Türkiye'de gecekondulaşma 1980'lere kadar yaygınlık kazanmış ve kentin önemli bir dokusu haline gelmişken; 1980 sonrasında nitelik değiştirerek apartmanlaşmaya ya da "kaçak apartmanlaşma"ya doğru yol almıştır. 1980 öncesinde devletin toplumsal sınıflar arasındaki ittifakı temel alan hakemlik rolü, ilk gecekonducuların ilerleyen zamanlarda orta sınıf adayları haline gelmelerinde ve diğer taraftan da sermaye sınıfının yapsatıcılık gibi enformel de olsa sektörel ivmelerle belli bir yol kat etmiş olmalarına önayak oluyordu. Yapsatıcılığın bir rant sistemi olarak yaygınlaşması mevcut tek katlı gecekonducuların üstüne ilave dairelerin eklenmesini ya da direkt kaçak apartmanların inşasını kolaylaştırmıştır.

1970'lerde ithal ikameci

Sanayileşme ile büyüyen orta sınıfın, kentleşmesi ile birlikte mekânsal talebi de değişime uğruyordu. Gelinin artmasıyla birlikte dayanıklı tüketim mallarına talep artmıştı ve ev içi dekorasyonun çeşitlenmesi ve çevresel farklılaşma is-

Zengin sınıfın varoşu "kültürsüz", "yoz" ve "şiddet üreten yuvalar" olarak tanımlanması hem kamuoyunda bu mekânların etiketlenmesine ve bu alanlarda yaşayanların da bu etiketlenmeye karşı tepki geliştirmesini doğurmuştur.

teği ise konut tipinde orta sınıfa özgü standartlaşmayı beraberinde getiriyordu. Devletin himayeci tavrıyla farklı mesleklerden bir araya gelenler "kooperatif"leşerek kentsel rantın büyük bölümüne birtakım meslek sahipleri el koyuyordu. 1970'lerin sonlarında yaygınlaşan orta sınıfın bu mekânsal ayrışması, gecekondulaşmanın bu alanlarda dışlanmasını da içeri-

yordu. Orta sınıfın terk ettiği alanları ise alt sınıflar doldurmaya başlıyordu. Hızla yapılaşan kentteki mimari yapıda ise estetik değerden yoksun ithal ikamecilikten dolayı inşaat malzemesi ülke içinde üretiliyor ve kaliteyi hiçbir zaman dikkate almayan denetimsiz bir yapılaşma her bakımdan hüküm sürüyordu. 1980'lerden sonra devletin kaçak yapılaşmaya yol açan yasal kısıtlamaları gevşetmesiyle birlikte gecekondu mahallerinin yerini düşük maliyetli apartmanlaşma alıyordu. Popülist politikaların yerini piyasanın düzenleyici rolüne bırakması, bu süreci besleyen en önemli faktörlerden biri olarak görülmüyordu (Keyder, 2000: 180-188). Gecekonducuların üzerine katların çıkılmasıyla, apartmanlaşma tipi gecekondulaşma hızla artmaya başlamıştır bu dönemde.

Küreselleşme ile birlikte kentlerin bağımlı büyümesi ve enformel sektörün ucuz iş gücü istihdamı ile kayıt dışı ekonomik alanların yaygınlaşması, devletin görmezlikten geldiği kısa vadeli bir çözümü olarak durmuş olsa da uzun vadede yoksullaşmayı beraberinde getiriyordu.

Kalkınmaya dayalı büyüme stratejisi post-fordist tarzda fason üretimin bağımlı çevre ülkelerde yaygınlaşması ile mekânsal ayrışmanın niteliğini de belirliyordu. Artık 1990'lardan sonra büyük

kentlerdeki orta sınıf altı apartmanlaşan gecekondu- ların altında, üretim atölyeleri çoğalmış, enformel iş gücü bu alanlarda emilmeye başlanmıştır. Sosyal güvence- den yoksun bu kesimin ulus- lararası sermayenin hiyerar- şik üretiminde katmanlı sö- mürülene haline gelmesinin yanında, az sayıda çalışan- dan ve iş güvencesizliğinden de kaynaklı olarak örgütlen- me olanakları da kısıtlanmış- tır.

1980 öncesi hemşericili- ğe dayalı zincirleme göç ve kentte buna dayalı kümelen- me, kürselleşmenin postmo- dern ideolojisiyle çevre ülke- lere ihraç edilen kimlikler ve yerelliklerin ön plana çıkarıldığı siyasal şablonlar, 1980 sonrası kentleşmenin toplu-umsal kümelenmesinde de önemli bir kriter haline gel- miştir. Gecekondu bölgelerine bu dönemden önce göç edenler, müteahhit veya yap- satıcılık ile uğraşanlar, patro- nej ilişkileri sağlayan aracı- lar, muhtarlar gibi birçok ye- rel aktör hemşericiliğe ek olarak alt kimliklere dayalı kü- melenmeleri veya cemaatleri mekânsal olarak örgütlemiş ve aynı zamanda ideolojik ön- derliğini meydana getirmiş- tir.

Türkiye'nin metropoliten formunda gecekondulaşma- ya dayalı alt kentleşmenin or- taya çıkışı ve sonrasında apartmanlaşmaya doğru yük-

selişi, üretim ilişkilerinde ve paylaşımındaki değişiklikler- den kaynaklanmaktadır. İthal ikameci dönemde orta, alt ve üst sınıflara göre tasarlan- mış alt kentleşmeler, küre- selleşme sürecinde küresel tüketim kültürünün taşıyıcısı orta sınıfların, profesyonelle- rin ve emek eksenli bölünme- lerin yaşam tarzı ve talepleri doğrultusunda değişime uğ- ramıştır. (Kurtuluş, 2005:86).

Post-fordist üre- tim biçimiyle yaygınlaşan fa- son üretim, apartmanlaşan gecekonduyun enformel iş- tihdamını karşılıyordu. Me- kânsal farklılaşmayla üretim sisteminin bütünleşmesi bü- yük kentlerde "varoş"u ve bu- na bağlı olarak da toplumsal tepkiyi ve gerilimi birlikte ge- tiriyordu. Varoş, Türkiye'de kentler için hep kenti kuşa- tan ve şiddetle onu korkutan bir algılanıştır. Tüketim toplu- munda tüketim yapemayan kitle, zora dayalı göçle mey- dana gelen yoksul mahallele- rin mekânsal tanımı (Bozku- lak, 2005) olarak görülmüş- tür. Ancak "varoş" tanımını, kentli merkezin dışarıdan ge- leni dışsallaştıran- ötekileşti- ren bir kimlik atfı olarak gör- mek gerekir. Ülkenin sınıfsal karakteri kapitalist ülkelerde- ki gibi berrak ve kapitalistleş- me süreci de bağımlı oldu- ğundan dolayı kentleşme bi- çiminde post-modernliğin da- yattığı farklı kimlikler eksenli kümelenmeler meydana gel-

miş; Alevi mahalleleri solun, Kürt mahalleri Kürt Hareketi- nin, sunj-muhafazakâr küme- lenmeler de İslami-cemaat yapılarının mekânsal yerleşim- leri haline gelmiştir. Ancak varoşun ötekileştirilen algısı, daha çok tarihsel ve sosyal olarak ezilen Alevi-Kürt kitle- sinin kümelenmesi üzerinde olmuştur. Zira Kürtlerin di- ğerleri gibi köyle bağlantıları koparılmıştır ve geri dönüş şansları kalmadığından öfke- lerini bu şekilde ifade etmele- ri, son derece doğal olarak kabul etmek gerekir. Zengin sınıfın varoşu "kültürsüz", "yoz" ve "şiddet üreten yuva- lar" olarak tanımlanması hem kamuoyunda bu mekân- ların etiketlenmesine ve bu alanlarda yaşayanları da bu etiketlenmeye karşı tepki ge- liştirmesini doğurmuştur. 1996 Gazi Olayları, hem bu tepkinin hem de asıl olarak bütünleşmeyen ya da bir tür- lü bütünleştirilemeyen kitle- nin kendisi gibi kalma arzusu- nun tehlikeye girmemesine karşı bir tepkinin ürünüydü.

Kentin eşitsiz gelişiminde farklı etnik kimliklerin bir ara- ya gelmesiyle kentsel gergin- liğin ve çatışma potansiyeli- nin 1995-1996 yıllarında yüksek olduğu Pendik'te araştırma yapan Erder (2002) "yerel" topluluklar ve "yerel ilişkiler" ile "yerelüstü" ilişki ağları çerçevesinde Ale- vilik, Sünnilik ve Kürt kimliği gibi birbiriyle tarihsel açıdan

çatışma şeklinde olan kimliklerin kentin enformel ekonomik ilişki ağlarında ve eşitsizliğin bölüşümündeki fırsatlara erişim ve diğer olanaklara sahiplik ölçeği üzerinde durmuştur. Rex ve Moore'ın "konut sınıfları" (akt. Erder, 2002:36) kavramını, Batı'dan farklı olarak daha çok toplumsal tüketim olanakları çerçevesinde, kentleşmenin sanayileşme ve örgütlenmeyle birlikte gitmediği Türkiye'de eski yerleşim alanlarıyla kamusal yerleşim alanlarının bariz farklılaşması, aynı şekilde etnik gruplar temelindeki farklılıklar gibi bir dizi kentsel eşitsizliğe dikkat çekilmektedir. Gecekondu hareketlerinin birçoğu, kente göç eden farklı köklere sahip grupları, kent içinde "ortak sorun" etrafında bir araya getiren toplumsal hareketler olmuşlardır. Hem kültürel kimliklerin hem de enformel örgütlenmelerin çeşitliliği, sorunların niteliğine göre değişen ilişki ağlarında yer almalarına neden olmuştur. Etnik kimlikler belirginleştikçe, yerlerini hemşehri ve inanç gruplarını aşan "cemaatler"e bırakmışlardır. Diğer taraftan zorlu göçle gelen Kürtler de aynı bir etnik grubu meydana getirmişlerdir. Ancak yerel ilişki ağlarında en avantajlı kesim Suniler olurken en dezavantajlı kesim Kürt-Aleviler olmuşlardır (Erder, 2002:180-188). Ge-

cekondularda özellikle dezavantajlı grupların "varoş" olarak nitelendirilmesinde daha önce yerleşmiş olanların sahip oldukları olanaklar ve fırsatlara sahip olmamaları ve yeni kentsel yoksulları teşkil etmeleri etkili olmuş; ama bu etiketin vurulmasına da bir tepki doğmuştur. İstanbul-Gülsuyu'nda yapılan araştırmada (Bozkulak 2003), mahalle halkının "varoşlu" kavramına; "Bizi 'ötekileştirmek' için böyle diyorlar" diyerek tepki gösterdiği görülmüştür. Bu etiketlemenin arkasında, yukarıda belirtilen küreselleşmenin neo-liberal dalgası ve ayrıca 1980 öncesi devletin sınıflar arası uzlaşmacı rolünün değişmesi ve kooperatiflere sağlanan olanaklar (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001:135) ile üst sınıflara sağlanan rant koşulları, devletin üst sınıflar lehine tamamen kaydığını göstermiştir.

SONUÇ:

"ÇEVRE"İNİN "MERKEZ"İ İSTİLA EDİŞİ VE KENTSEL DÖNÜŞÜMDE BÖLÜŞÜM KAVGASI

1980'lere kadar gecekondulaşma sorunu ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan mekânsal sorun bağlamında tezahür ederken; 1980 sonrasında mekânsal dönüşüm sorunu çerçevesinde ve çok katlı kaçak apartmanlaşma şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu

sürecin ortaya çıkmasında her şeyden önce rant sisteminin büyük etkisi vardır. İkinci ise hemşericilik gibi zincirleme göçün etrafında beliren kümelenmelerin yerel siyasetle ilişkisi ve diğer taraftan popülist politikaların apartmanlaşmayı teşvik eden faktörler yaratmasıdır. Artık bir önceki dönemde egemen olan "yapsatçılık" tıkanma noktasına gelmiştir ve kendi sınıfını yaratarak toplumsal hiyerarside rant piramidini oluşturmaya başlamıştır.

Gecekondu, gerek Türkiye'de ve gerekse diğer az gelişmiş ülkelerde modernleşmenin kentleşme bağlamında bir basamak ya da M.Kıray'ın ifadesi ile bir "tampon mekanizma" olarak görülmüştür. İthal ikameci sanayileşmenin içe dönük sermaye birikimiyle de örtüşen bu sürecin belirli bir olgunluğa erişmesi ve sermayenin belirli toplumsal çevrelerce konut piyasasına aksettirilmesi ile yeni güçlerin kaçak apartmanlaşma ile emilmesini kolaylaştırmıştır. "Köylü kentliler" de denilen ve kümelenme şeklinde toplumsal nitelik kazanan gecekondulaşmanın apartmana dönüşümünde de benzer değişkenlerin yardımı olmuştur. Ancak her şehrin apartmanlaşma eğilimi farklı olmuştur. Ayata'nın (1989) yapmış olduğu çalışmada, Ankara'da apartmanlaşmaya

doğru bir eğilim gözlenirken, Aksoy ve Robins'in (1999) yaptığı çalışmada ise İstanbul'un bazı semtlerinde gecekondu da ısrarın izleri görülür. Bunda yerleşim yerlerinin ekonomik ağlarla olan ilişkilerinin büyük rolü vardır. Bu ikili yapılaşmanın ayırt edici nitelikleri bazı kategorik çerçevelerde değerlendirilebilir.

Birincisi ekonomik ilişki ağları bağlamındaki faktörlerdir. Gecekonduyun kira sorununun olmaması ve belli birikimi sağlaması, geçimlik ekonomiye sahip olması ve sosyal çevrenin yarattığı dayanışma ilişkileri gibi birçok ekonomik girdisi olan faktör

sıralanabilir. Gecekonduyun bir yaşam alanı olarak kullanılıyor olması da apartmandan ayrılan en önemli unsur olarak görülebilir. Geçimlik ekonomi geçmiş dönemlerde kırdan kente geçişte bir tutunma aracı olarak kullanılırken; önemli işlevleri de beraberinde taşıyordu. Zamanla geçimlik için gecekondu çevresinde yapılan geçimlik faaliyetler buranın yaşam alanı haline dönüşmesinde etkili olmuştur. Ekonomik unsurun en belirgin özelliğini İstanbul'daki Esenkent (Esenyurt) projesi kapsamında yapılan ve büyük apartman sitelerine geçiş amaçlayan yatırımın beklenen sonucu vermemiş olmasında görüyoruz. Yapılan yeni yerleşim alanlarının yaşam maliyeti yüksek bir ortam sunuyor oluşu, gecekonduculuların yerinde kalmasını zorunlu kılıyordu. Ancak aynı projenin başka yerde ekonomik ağlarla ilişkilendirilerek planlanması tersi bir sonuç verebilirdi.

İkinci en büyük ayırım noktası toplumsallaşma nosyonundadır. Eğitimden sağlığa kadar birçok hizmet alanına ulaşmak, gecekonduya göre apartman için daha elverişli koşullar sunmaktadır. Apartmanın mahremiyet alanı olmuş olması bireyselleşmeyi de beraberinde getirmektedir. Gecekonduyun geleneksel-cemaatçi yapısının apartmanlaşmaya da uygulanması

söz konusu olabilmektedir. Ancak bazı bölgelerde sosyal çevre apartmana tercih edilmektedir. Zira gelenekselci yapının çözülme korkusuna karşı bir direnç de söz konusu olabilmektedir. Apartmanlaşmanın kente özgü yabancılaşma kodlarını da beraberinde getirdiğini düşündüğümüzde, bu direncin anlaşılabilir bir tutum olduğu görülebilmektedir.

İster gecekondu olsun ister kaçak apartmanlaşma olsun her ikisinin de kentleşme anlamına geldiği kuşkuludur. Zira kentlilik bir yaşam biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Hemşericilik ya da etnik birtakım değerlerle kümelenmelerin yaratılmış olması, kentin değer kalıplarını belirsizleştiren ve kimlik sorununu haline getiren önemli boyutlardır.

Türkiye'de apartmanlaşmayı, kısaca gecekonduyan apartmanlaşma yolu ile kentle bütünleşme basamağı olarak düşünmek ikircikli bir tutumla karşılaşmak zorundadır. Apartmanlaşmanın kentin rasyonel ilişkileri çerçevesinde değil geçmişin kümelenme dizgeleri mantığı ile yürütülüyor oluşu, yeni zamanların gecekondulaşma biçimleri olarak görmek gerekir.

1980 sonrasındaki toplumsal-ekonomik paronama; dışa yönelik, özelleştirmeci bir mantıkla yürüyen kriz eko-

Apartmentlaşmanın kentin rasyonel ilişkileri çerçevesinde değil geçmişin kümelenme dizgeleri mantığı ile yürütülüyor oluşunu, yeni zamanların gecekondulaşma biçimleri olarak görmek gerekir.

nomisi olmuştur. Gümrüklerdeki düşüş, devletin ekonomik alandan elini yavaş yavaş çekmeye başlaması, sınıflar arası ittifakın çözülmesiyle kent yoksulları, geniş ilişkilere sahip orta sınıfın büyümesi ve toplumdaki soyutlanan üst sınıfın piramidin tepesinde sivilmesi, gelir kutuplaşmasının yükselişi, belli sosyal gruplarda girişimciliğin teşvik edilmesi, "benim memur işini bilir" mantığının her alana uyarlanmaya başlaması, kayıt dışı ekonomiye meyil verilerek naylon şirketlerin "haya- li ihracatla" büyümelerinin sağlanması gibi birçok dönüşüm yaşanmaktaydı. Daha önce zincirleme göçle gelen kesimler, gecekondulaşma sürecindeki faydalardan yararlanırken; 1990 sonrası gelenler artık yararlanmak bir yana dışlanma sürecine girmişlerdir. Oluşan eşitlikçi süreçte birbirlerinin üzerinden zenginleşen eşitsiz güçler ortaya çıkmış ve yaratılan yoksulluk da sonradan gelenlere devredilmiştir.

Işık ve Pınarcıoğlu (2001) kentteki eşitsiz gelişimle meydana gelen yoksulluğu, İstanbul-Sultanbeyli'de inceledikleri konut ve işgücü piyasasından yola çıkarak, formal ve enformelin, yasalla yasal olmayanın iç içe geçtiği bir alanda cemaat ilişkileri yoluyla refah artırma kapasitesi ve buna bağlı bir yoksulluk devrini nöbetleşe yoksulluk

olarak betimlemişlerdir. Gecekonduluların yoksulluktan çıkmak için benimsedikleri bir strateji olan nöbetleşe yoksulluk, yoksulların sistemin gediklerini bularak yerel kaynaklardan beslenen kimlikleri temelinde hem dayanışıp hem de birbirinin üstüne basarak refahlarını artırma ve yoksulluktan kurtulma süreci olarak tanımlanmıştır. Kentte nöbetleşe yoksulluğun oluşabilmesi için enformel işlere de olanak sağlayan bir ekonominin olması, kentsel rantın yaratılması ve göçün olması gerektiğini savunan Işık ve Pınarcıoğlu'nun görüşü (2001:336) nöbetleşe yoksulluğun da İstanbul'da devredileceği yeni tabakaların artık oluşan rant piramidinden dolayı fazla olanaklı olmadığı ve artık sınıfaltı kitlenin oluşumu için nesnel şartların yaratıldığı yönündedir.

Hükümetin düşük kredilerle uzun vadeli konut imkânı da birçok yerde orta ve üst sınıfların rağbet ettiği konutlar haline gelmiştir. Zira alt sınıfların bu tarz kredileri ödeyebilecek mali imkânsızlığının yanında zaten çoğunluktan dolayı, alt sınıfların geleceğini ipotek altına almayı amaçlayan bu projelerde ipotek koyulabilecek bir gelecek bile bırakmamıştır. □

KAYNAKÇA:

- Aksoy, A.; Robins, K.

(1999) "Modernizm ve Bin-yıl: İstanbul'da Mekanla İmtihan", Birikim, sy.123, sy.53-62

- Ayata, S. (1989) "Toplumsal Çevre Olarak Gecekondu ve Apartman", Toplum ve Bilim, sy. 46-47, sf. 101-127
Bozkulak, S. (2005) "Gecekondu'dan "Varoş"a:Gülsuyu Mahallesi", Hatice Kurtuluş (der.)

- İstanbul'da Kentsel Ayrışma, sf. 239-266, İstanbul: Bağlam

- Erder, S. (2002) Kentsel Gerilim, 2.Baskı, Ankara: um:ag

- Işık, D.; Pınarcıoğlu, M.M. (2001) Nöbetleşe Yoksulluk Sultanbeyli Örneği, İstanbul:İletişim

- Keyder, Ç. (2000) "Enformel Konut Piyasasından Küresel Konut Piyasasına", (Derleyen: Çağlar Keyder), İstanbul: Küresel ile Yerel Arasında (çev: Sungur Savran), İstanbul:Metis

-Kurtuluş, H. (2005) "Bir "Ütopya" Olarak Bahçeşehir", Hatice Kurtuluş (der.) İstanbul'da Kentsel Ayrışma, sf. 77-126, İstanbul: Bağlam

- Şenyapılı, T.(2006) "Gecekondu Olgusuna Dönemsel Yaklaşımlar", Ayda Eraydın (der.),

- Değişen Mekân-Mekânsal Süreçlere İlişkin Tartışma ve Araştırmalara Toplu Bakış: 1923-2003, sf.84-122, Ankara: Dost

- Türkün, A.; Kurtuluş, H; (2005) İstanbul'da Kentsel Ayrışma-Mekânsal Dönüşümde Farklı Boyutlar, İstanbul: Bağlam

- Urry, J. (1999) Mekanları Tüketmek (çev:Rahmi G. Ögü), İstanbul: Ayrıntı

YENİ KENTSEL TÜKETİM ALANLARI:

ALIŞVERİŞ MERKEZLERİ

2001 Ekonomik krizinde en fazla tepki gösterenler orta sınıf konumundaki esnefti. Diğer ekonomik koşulların baskısı dışında büyük şehirlerdeki esnaf için önemli ve olumsuz bir faktör de 1990'lerin sonlarında özellikle büyük kentlerin merkez ve çevresinde alışveriş merkezlerinin palazlanmasıydı. Her ne kadar o dönemki esnaf tepkilerini bertaraf etmek için birkaç düzenleme yapılmış olsa da burjuva kesimin

istahını kopartan bu alan hız kesmedi ve bir bir alışveriş merkezleri açıldı; kent çeperlerinde daha büyükleri inşa edildi. Kuşkusuz sermayenin bu alana önem vermesinde en büyük etken, kentsel büyüme ile birlikte çoğalan kentli nüfusun ihtiyaç yapısını belirleyen dünya ekonomik sistemi ve bunun günümüzdeki adı olan küreselleşmenin dayattığı üretim ve tüketim biçimleri idi. 1970'lerde gecekondulaşma sürecindeki tüketim olanakları ve ucuz

emek gibi birçok unsur sayesinde sermaye birikimini genişleten burjuvazi, artık yatırım yapmak yerine, büyük kentlere yığılan kütlelerin tüketim potansiyellerine yönelerek daha kolay ve daha karlı alanlar seçmiştir. Son olarak İstanbul'da açılan Kanyon, Akmerkez, Cevahir alışveriş merkezleri ve Ankara'da açılan Armada büyük kentlerdeki tüketim kitlesinin potansiyelini de gözler önüne sermektedir. Kentli birey kimliğinin kapitalist tüketim

mantığıyla inşa edilmesine yönelik önemli mekanlardır. Ancak bizim bu yazıda konu alacağımız şey, bu mekanların oluşum koşullarından ziyade insanların neden bu kapalı alışveriş merkezlerini tercih ettikleri ve bu merkezlerin alışveriş yapan insanlar tarafından nasıl algılandıklarına yönelik olacaktır.

Alışveriş merkezleri kapitalizmin 20. yüzyılın sonunda ve 21. yüzyılın başlarında kentsel yaşamın yeni tüketim mekânları olarak ortaya çıkmıştır. Kent insanının hem tüketim kültürüne hem de boş vakitlerini değerlendirme ihtiyacına cevap olan bu mekânlar, özellikle kapalı ve güvenlik korumalı olmalarından dolayı orta ve üst sınıfın tüketim alışkanlıklarına göre tasarlanmaktadır. Bazı alışveriş merkezlerinde farklı sınıf kategorilerinden insanları bir araya getirme şartları olsa da genel olarak orta ve üst sınıfa hitap eden niteliği vardır. Ucuzluk ve çeşitlilik her ne kadar önemli bir faktör olsa da özellikle kapalı alışveriş merkezlerinde daha farklı unsurlar etkilidir. Bundan dolayı alt sınıflar ise bu mekânları çoğunlukla gezme amacıyla kullanır. Alışveriş merkezinin inşa edildiği mekân da bu açıdan belirleyici rol oynamaktadır. Gerek şehir içinde olsun gerek şehir dışındaki alışveriş merkezlerinde olsun bütün kapalı alışveriş merkezlerinde görülen en önemli özellik bu

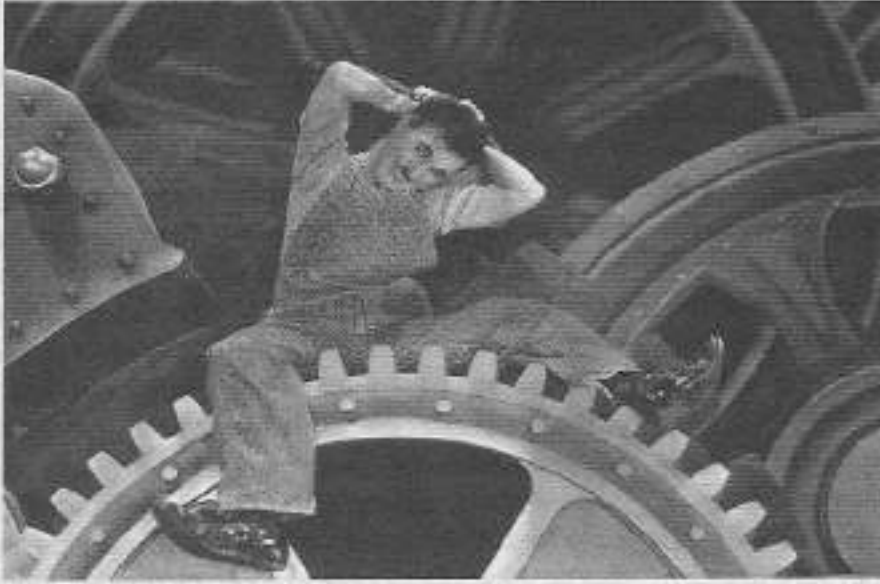
mekanların "tiyatral" ve "ütöpik" alanlar olarak algılanmasıdır. Gıdadan giyime her türlü alışveriş için imkân sağlayan bu alanlar, dinlenme, sinema ve tiyatro gibi eğlence yerlerini de aynı ortam içerisinde kullanma olanağına sahiptir.

Alışveriş mekânının "**tiyatral**" bir alan olarak kullanılması semboller ve görsellik ile ilgilidir. Alışveriş alanı tüketiciler tarafından bir sahne gibi algılanır. Ortamda aktörler ve rolleri vardır. Her alışveriş mağazası görsel bir şölen gibidir. Gelen müşteriler mekânın gerektirdiği gibi giyinirler, sahne önünde olduklarını sanırlar. Davranışlar sahne önündeki gibi sembolik ve yapaydır. Hem izleyici hem aktör konumunda gibidirler. Uzamsal ve zamansal bir kaçış olarak mekân algılanır. Dış dünyanın görüntüsünü, sorunlarını unutturan fantastik bir hayal dünyasıdır sanki. Bu açıdan "**ütöpik**"tir. Bir kaçış alanı olarak görülür. Konforlu, güvenli, rahat ve eğlencelidir. Dış dünyanın tehlikelerinden uzak, bireyin yapay bir kimlikle, daha doğrusu bir maske ile kendini ifade edebileceği slogsız ve sadece gösterisi ve duruşuyla ortama anlam kattığını düşündüğü bir düşün dünyasıdır. Cevahir İş Merkezi'nde 12 Kasım 2006'da bir kız çocuğunun hırsızlıkla suçlanıp iş merkezinin güvenliği tarafından dövlmesi, aslında bu düşsel

dünyanın ya da tiyatronun bozulmaması içindir.

Ayşe İdil Aybars'ın 2001 (ODTÜ-Sosyoloji) yılında Ankara'daki Migros Alışveriş Merkezi'nin araştırılmasına yönelik hazırladığı yüksek lisans tezinde, alışveriş merkezine gelen kişilerin önemli bir kesiminin 7-8 saat gibi alışveriş merkezinde kaldığını belirtmiştir. Böylelikle birey, bu yabancılaşma ortamında, sadece boş zamanlarını geçirmekle kalmamakta aynı zamanda bir tüketim ortamının nesnesi konumuna gelmektedir. Bu açıdan alışveriş merkezlerini, sosyal dışarı alanları olarak da görmek gerekir.

Kapitalizmin hazır kültürünü mekânsal boyutta yeniden üretimi olan alışveriş merkezlerinin çok açık bir amacı var ki o da tüketimi arttırmaktır. Mekânın tiyatral kurgusundan ötürü bu ortamda alışveriş yapmasanız bile mekânın görselliği size bir reklam stüdyosunda olduğunuzu hissettirecektir. Ancak eğer alışveriş sahnesinin gerektirdiği kostümleri giymiş ve eğer kendinizi de aktör olarak görmüşseniz ve cebinizde de kredi kartınız varsa işte o zaman en büyük çabanız başrol oyuncusu olmak amacıyla en fazla tüketimi yapmanız olacaktır. Geleceğiniz artık ipotek altındadır. Kredi ödemeleriniz bu rolünüzü devam ettirmeniz için fazlasıyla bir gerekçe olmuştur artık.□

ÜRETİMDE TAYLORİZM, FORDİZM VE ESNEK ÜRETİM BAĞLAMINDAKİ DÖNÜŞÜM ÜZERİNE ...

Üretim ilişkileri, üretici güçler ve üretim araçları gibi tarihsel-toplumsal dönüşümlerin dinamiğini oluşturan sınıf mücadelesinin dün, bugün ve yarını için bir perspektife sahip olmak yeni bir dünyanın yaratımındaki bilincimizi daha da berraklaştıracığından; ekonomi-politik alanındaki araştırma ve değerlendirmelerin önemli olduğu kanısındayız. Bunu bir ihtiyaç olarak duyumsamamız dergimizde ekonomi-politik alanda ürünlere yer vermemizi gerekli kılmıştır. Dolayısıyla artık ekonomi-politik alanında yazdığımız ürünleri sizlerle paylaşacağız. Elbetteki sınırlı sayfa ve sınırlı başlıkla ele alacağımız yazılarımız bir bütün olarak ekonomi-politik alanındaki ihtiyacımızı karşılamayacaktır. Ancak bizleri tetiklemesi ve araştırmaya teşvik etmesi hatta tartışma ortamı yaratması bakımından bu çalışmaların önemli olduğu kanısındayız.

Charlie Chaplin'in "Modern Zamanlar" filmi izleyenler bilirler; kayan bant üzerinde tekdüze bir işlemi gerçekleştirmek suretiyle çalışan işçilerin mekanikleşen emek güçleri, onları makinenin birer dişlisi haline getirmekte, işlevsizleştirmekte, vasıfsızlaştırmakta ve yabancılaştırmaktadır.

Aslında Chaplin'in yaptığı; ekonomi politiğin konusu olan ve kapitalizmin belli bir gelişmişlik döneminin manevrası olarak başvurduğu akan bant sistemi ve kitlesele üretim modelinin, üretim süreci, üretici güçler ve üretim ilişkileri çerçevesinde incelenebilecek bir alanın, sinema diliyle eleştirel bir yaklaşıma tabi tutulmasıdır.

Bu yazımızda kapitalist emek sürecinin, insanı üretimine olan yabancılaşmayı arttırması bağlamında Taylo-

rist iş yönetimi yaklaşımı ve onun mantıksal bir uzantısal sonucu olarak ortaya çıkan Fordist üretim organizasyon biçimi ve sermaye birikim rejimini genel hatlarıyla incelemeye çalışacağız. Sonrasında ise yerini esnek üretim modellerine bırakan dönüşümün kapitalizmin değişen süreçlere kendi genel felsefesi içerisinde uyum sağlama çabası olarak değineceğiz.

Kapitalist emek sürecinin insan emeğinin kullanım hakkının belli süreler içinde sermaye sahibi tarafından satın alınması yöntemiyle bir üretim girdisi olarak maksimum karı elde etmek istemesi, onu işçinin emeği üzerinde tam bir denetim kurmayı zorunlu kılmıştır. Dolayısıyla sermaye sahiplerinin teknolojik gelişmeyi kullanarak üretim araçlarını geliştirirken yanında, işçinin emeğinden sonuna kadar yararlanma çabasını da birlikte düşünmek gerekir. Keza fordist üretim organizasyonunda söz konusu olan yalnızca standartlaşmış ürünlerin kitlesel üretimi değil aynı zamanda işçinin hangi işi ne kadar sürede ve hangi hızla

yapacağıdır da. Üreticinin bütün yaratıcılığını sınırlandıran ve tekdüze bir işlemi (bu bazen sadece bir vidanın çevrilmesi kadar tekdüze olabilir. Tıpkı "Modern Zamanlar"daki gibi) yaparak üretici emeğin doğasına yabancılaşması, teknolojik gelişimin emek gücü üzerindeki egemenliğini açıklaması bakımından önemlidir.

Marks'a göre tarihsel koşullardan bağımsız düşünüldüğünde emek süreci her şeyden önce insanla doğa arasındaki bir ilişkidir. Kişi üretim sürecinde yalnızca doğayı değiştirmekle kalmaz. Değişim ve dönüşüm karşılıklıdır ve insan bilincini, yeteneklerini ve bir bütün olarak kişiliğini de dönüştürür. İnsanın üretime katılmasını ihtiyaçları doğrultusunda kullanım değeri¹ yaratmak olarak düşünürsek, kapitalizmle birlikte bu sürecin nasıl da ters yüz olduğunu görebiliriz. Üretim insan yaratıcılığının açığa çıkarıldığı bir alan olmaktan çıkmasını, üretimin kullanım değeri için değil; sermayenin çıkarları doğrultusunda değişim değeri² yaratmak

şeklindeki dönüşümüyle açıklamak mümkündür.

Üretici emeğin kapitalizmin atılım dönemlerindeki teknolojik gelişmeye paralel olarak karşılaştığı zorluklar çerçevesinde düşünüldüğünde, sermayenin emeğe olan bağımlılığını en aza çekme çabaları daha iyi anlaşılacaktır. Sermayedarın artı değeri³ maksimumlaştırma çabası, işçinin emeği üzerindeki kontrolünü daha da arttırmayı gerektirmiştir. Sermayedar kesimin çabası bu noktada sermayenin emeğin yerini alacak şekilde organize edilmesidir. İşçinin yerini alacak şekildeki üretim organizasyonlarında işçiye biçilen misyon da doğallığında makinenin bir dışisine biçilen misyon ötesine geçmiyor.

Buradan hareketle taylorist yaklaşıma bakmak yerinde olacaktır. Keza fordist üretim organizasyonunun altındaki mantığı esasında taylorizm oluşturmaktadır ve üretimdeki kimi teknolojik yeniliklerin taylorizmin mantıksal çerçevesine oturduğunu söyleyebiliriz.

Frederick Winslow Taylor

"İlk olarak, 1913'te titizlikle yapılan zaman ve hareket etütleri sonucu, yaklaşık 50 metrelik bir üretim hattında üretim süreci 140 montaj işçisi arasında bölünmüştür. Montajı yapılan şasi, tekerlekler üzerinde, belli aralıklarla bir halat yardımı ile çekilmeye başlanmıştır. Böylece bir şasinin montajı için gerekli olan 12 saat 28 dakikalık süre, 5 saat 50 dakikaya indirilebilmiştir. 1914 yılında mekanik olarak hareket eden ünlü montaj hattı ya da akar bant üretime sokulduğunda bu süre 1.5 saate düşürülmüştür. 11 yıllık bir zaman aralığında Ford fabrikasında gerçekleştirilen tüm bu teknolojik değişikliklerle, artık emek sürecini düşünen, tasarlayan ve uygulayan ustalar gitmiş, yerlerini sadece küçük bir parça-ışi tekdüze tekrarlayan vasıfsız işçiler almıştır. Dolayısıyla, sermaye vasıflı işçiye olan bağımlılığını ortadan kaldırabilmiş, emek sürecinde tüm kontrolü ele geçirerek üretimin hızını belirleyebilmiş ve büyük bir üretkenlik artışı sağlamıştır"

[D.Gartman, *Origins of the Assembly Line and Capitalist Control of Work at Ford* 1979].

1911 yılında yayınladığı "Bilimsel Yönetimin Prensipleri" adlı eserinde geliştirdiği yaklaşımla kapitalizmin emek sürecindeki organizasyonu ve kontrolünde etkili olmuştur.

Taylor, işçinin doğuştan gunahkar ve aptal olduğuna inandığından dolayı geliştirdiği iş organizasyonu da buna uygun olarak işçiyi üretimin pasif bir unsuru olarak ele almayı öneriyor. İşçiyi üretimin pasif bir unsuru olarak görmenin yanında "kaytarma" eğiliminin insanın doğasında olduğunu iddia ederek çeşitli şartları üretim organizasyonunun parçası haline getiriyor. Bunların en önemlisi, işçinin başında herhangi bir denetim söz konusu olmadığında dahi kaytarmasını engellemek ve üretimin hızında bir düşüşe yer vermemek geliyor. Daha sonraları fordist üretimde bunun nasıl hayat bulduğunu görüyoruz. Kayan bant üzerinde yapacağı iş önceden belli olan ve bantın kayış hızıyla bu işi ne kadar zamanda yapacağı da belirlenmiş olan işçi, deyim yerindeyse başını kaşıyacak zaman bulamıyor. Çünkü başkaları onun yerine düşünmüş ve işi ne kadar zamanda yapacağına karar vererek peşi sıra ürünleri kayan bantda yerleştirmişler. Dolayısıyla işçinin "keyfi" hiçbir hareketine müsaade edilmemiştir; çünkü kayan bant üzerindeki herhangi bir işçinin işini yapmaması tam bir kaos doğurur ve bu üretimin tamamıyla aksaması demektir.

Pasifize edilen ve makinenin bir uzantısı haline getirilen işçinin üretimdeki inisiyatifini tamamıyla makineye terk edildiğinden dolayı, üretime özgü

olan yaratıcılık ve değişip değişirme dinamiği köreltilmiş ve yok edilmek istenmiştir. Çünkü işçilerin emek süreci üzerindeki kontrolü devam ettiği sürece, işverenin emek gücünün potansiyelinden tam olarak yararlanması söz konusu olamazdı. Sermaye sahibinin emek gücünden belirli bir zaman diliminde elde edebile-

...üretim aşamalarının çok küçük parçalara ayrılarak basitleştirilmesi ve her bir işçiye düşen iş niteliğinin daraltılarak monotonlaştırılması (sadece bir vidayı çevirmek veya bir kolu indirip kaldırmak gibi) işçide aranan vasıfların azalmasına ve düşük ücretli vasıfsız işçiye dayanan üretim modeline zemin hazırlamıştır.

ceği iş konusundaki bilgisizliği giderilmeliydi ve bu da ancak her parça işin nasıl ve ne kadar zamanda yapılacağına tespit edilip işçiye dikte ettirilmesiyle mümkündür.

Taylorizmin önem verdiği bir diğer konu da üretimin tasarımı ve uygulama aşamalarının tamamıyla birbirinden ayrılmalarıdır. İşçi neyi ne için yaptığını bilmemeli, zihinsel

bir çaba harcıyarak üretimin asli unsuru haline gelmemeli, alabildiğince pasifize edilmelidir. Böylece, zihinsel tüm faaliyetin işçiden koparılıp sadece uygulamayla sınırlandırılması sermayedarın emek üzerindeki denetimi arttıracığı gibi, vasıflı işçi ihtiyacı kalmayacak ve ucuza vasıfsız işçi çalıştırılabilecektir.

Tüm bu genel mantık çerçevesinde taylorist iş örgütlenme yöntemlerinin mekanikleştirilmesiyle daha sonra fordizm olarak anılacak olan yöntem, Henry Ford tarafından 1900'ü yılların başında geliştirilmiş ve ilk kez Ford otomobil fabrikasında uygulanmaya konulmuştur.

Üretim nesnesinin üretim aşamasının gerektirdiği uygun bir sıraya göre dizilmiş bir akar bant sistemi üzerindeki hareketiyle gerçekleşen üretim, daha kısa zamanda daha fazla mal üretimine olanak sağlayarak üretimde muazzam bir artışı ve emeğin daha etkin kullanımını sağlamıştır. Bu, sermaye sahibi için maliyetlerin daha aşağı çekilmesi ve kar maksimizasyonu demektir. Çünkü bir taraftan vasıfsızlaşan işçiye daha az ücret ödeyecektir, diğer taraftan da aynı çalışma süresi zarfında dolayısıyla aynı ücret politikasıyla daha fazla üretim çıktısına sahip olacaktır.

Fordist üretimin mümkün olduğu fabrikaları oluşturmak belli büyüklükteki bir talebi ve buna bağlı olarak bir pazar büyüklüğünü gerekli kılmaktadır. Fordist üretimin getirdiği karlılığa ulaşabilmek için gerekli olan talep eşliği, devasal fabrikaların yaratılmasının

maliyetinin büyüklüğünde yatmaktadır. Çünkü fordist üretimde üretimin her aşaması aynı fabrikada gerçekleştiğinden her aşama için gerekli olan tezgahlar aynı mekanda ve gerekli olan bir sıralamayla dizilmelidir. Fordist üretimi mümkün kılan bu şartların yanında üretimdeki standardizasyon talebin aynı nitelikte olmasını ve buna bağlı olarak aynı tip ürünün uzun süre talep edilmesini gerekli kılmaktadır. Çünkü fordist üretimde bir ürünün üretiminden bir başkasına geçiş uzun zaman gerektiren, zahmetli ve masraflı bir iştir. Her makine ve tezgah değişen ölçü ve biçimlere göre yeniden düzenlenmek ve gerekirse değiştirilmek zorundadır. Bir başka deyişle fordist üretimde esneklik kâbidir. Yani değişen talep yapısına ayak uydurmakta zorlanır ve bu sermayedarın karlılığını azaltır.

Fordist üretimin bir ihtiyaç olarak kapitalizmin önüne sunulmasına da değinmek gerekir. Artan talebe cevap verebilmek için ihtiyaç duyulan vasıflı işçi miktarı sınırlı olduğundan, vasıfsız işçiye dayanan bir kitle üretimi ve bu üretimin seri ve sürekli olması kaçınılmaz olmuştur. Bu anlamıyla üretim aşamalarının çok küçük parçalara ayrılarak basitleştirilmesi ve her bir işçiye düşen iş niteliğinin daraltılarak monotonlaştırılması (sadece bir vidayı çevirmek veya bir kolu indirip kaldırmak gibi) işçide aranan vasıfların azalmasına ve düşük ücretli vasıfsız işçiye dayanan üretim modeline zemin hazırlamıştır.

Üretim sürecinin birbiriyle olan bağı ve sürekliliği, üre-

min herhangi bir aşamasındaki aksaklığın ya da iş bırakmanın üretimin tamamını etkilemesi ve durdurması vasıfsız işçilerin sendikal mücadelesini artırıcı ve ücret politikasında iyileştirmelerin yapılmasını kolaylaştırmıştır. Ancak ücretlerdeki artış, üretimin verimliliğindeki artışla paralel işlediği müddetçe sorun olmazdıysa da belli bir noktadan sonra verimlilik sabit kaldığında ücret artışları mümkün olmamış ve bu da genel olarak piyasada talep yetersizliğine sebep olup kapitalizmi tekrar krize sürüklemiştir. Fordist üretim sistemi 1930'larda yaşanan krizi kimi ülkelerde kitlesel talebin garantilendiği Keynesyen politikalarla (sosyal refah devleti ve sistami döndüren "tüketim kuvvetleri") geçici olarak atlatırken kimi ülkeler ise siyasal rejim değişikliklerine gitmiştir.

Bilindiği gibi üretimdeki artışın sürdürülebilir olması ancak tüketimdeki artışın devamlılığına bağlıdır. Ancak 1970'lerde yaşanan krizle birlikte fordist üretim ve birikim modeli de sorgulanmış ve çıkış yolu olarak daha değişik modeller gündeme gelmeye başlamıştır. Uluslararası pazardaki talep çeşitliliği fordist üretimin esnek olmayan katı yapısıyla çelişmektedir. Uluslararası rekabetin teknolojik rekabete ve ürün çeşitliliğine dayanmasıyla fordist yöntemler arasındaki kan uyuşmazlığı, esnek üretim modellerini gündeme getirmiş ve kapitalizmin kendi iç evrimi sonucu gündeme gelen fordizm gene aynı iç evrim sonucu misyonunu tamamlayıp kenara çekilmek zorunda kalmıştır. Talep

Uluslararası rekabetin teknolojik rekabete ve ürün çeşitliliğine dayanmasıyla fordist yöntemler arasındaki kan uyuşmazlığı, esnek üretim modellerini gündeme getirmiş ve kapitalizmin kendi iç evrimi sonucu gündeme gelen fordizm, gene aynı iç evrim sonucu misyonunu tamamlayıp kenara çekilmek zorunda kalmıştır.

yapısındaki çeşitlilik, kitlesel üretim ile elde edilen ürünlerin pazarda hemen alıcı bulmasını zorlaştırmış ve stok maliyetleri sermayedarın karlılığını azaltmıştır. Cesitlenen talep yapısına cevap vermek fordist üretimin genel mantığına ters düştüğünden, krizin aşılması üretim organizasyonunda köklü değişimleri gerektirmiştir ki esnek üretim modelleri ya da bir başka deyişle post-fordist açılımlar gündeme gelmiştir.

Esnek üretim, kitlesel üretimden çok farklı olarak aynı anda, erdi ardına, çok çeşitli, az miktarda, değişen talebe göre koşullanan, büyük stoklar gerektirmeyen bir üretim biçimidir. Buradaki esneklik ile kastedilen "talebe göre değişkenlik"tir ve kendisini üre-

tım süreçlerinde, işgücünün üretime katılımında, işgücü pazarında ve üretimin pazarlanmasında göstermiştir. Talepteki değişimler, tam zamanında girdi ve üretim teslimi ile "tam zamanında üretim mekanizmasını" şart koşmuştur.

Üretim aşamalarının bölünerek kitlesel üretimin olduğu devasal fabrikalardan daha küçük atölyelere geçiş hızlanmış ve ana üretim merkezinde daha az işçi çalışılmaya başlanmıştır. Talebe göre şekillenen yeni modelde stok maliyetleri azalmış ve talep çeşitliliğine anında refleks gösterebilecek esnekliğe sahip yöntemler uygulanmaya başlanmıştır. Bu sürecin olduğu bir aşama olarak taşeron firmalar gündeme gelmiş ve fordist üretim sürecinde elde edilen sendikal haklar ve toplu iş görüşmeleri gibi avantajlar işçi sınıfının kazanç hanesinden silinmeye başlamıştır. Üstelik yeni esnek üretim modellerinde sigorta, iş güvenliği, sendika hakkı ve diğer temel haklardan yoksun bir vaziyette kalan işçinin çalışma koşulları ağırlaştırılmıştır. Büyük kentlerde araştırma-geliştirme ve pazarlama departmanlarını oluşturan işletmeler daha küçük yerleşim yerlerindeki fason işletmelerde üretimi gerçekleştirerek üretim maliyetini minimizeleyip, karını maksimizeleme yöntemini tercih etmiştir.

Bütün bu tarihsel dönüşüm sürecinin yorumlanmasında kaçınılmaması gereken nokta, işçi sınıfının üretim organizasyonunun her sürecin-

de aynı artı değer sömürsüne tabi olduğu gerçekliğidir. Öz aynı olmakla birlikte değişen biçimlerdeki sömürü işçi sınıfının üretimdeki asli rolünü değiştirmedikleri gibi ekonomik anlamda da bir iyileşmeye sebep olmamıştır. Dolayısıyla yeni bir toplumsal düzenin doğum sancılarını sona erdirecek hareketin öncü rolü hala işçi sınıfındadır. Üretim sürecindeki yabancılaşma tartışmanın bir başka boyutudur ve bu tartışma işçi sınıfının devrimci rolünün değişen koşullarla birlikte varlığını koruyup koruyamadığı şeklindeki bir rotada yürütülmemelidir. Kapitalizm kendi tutarsızlığını ve kaçınılmaz sonunu, kendi iç dinamikleriyle bir reform hareketiyle aşacak niteliğe sahip değildir. Evet, çözümsüzlük çözümü kendi bağrında taşımaktadır. Ancak bu kendisini yadsıyacak bir niteliğe sahiptir. Burjuvazi Marks'ın deyişiyle "kendi mezar kazıycılarını" yani proletaryayı kaçınılmaz olarak yaratmıştır. Ancak proletaryanın yeni toplumsal düzeni kapitalizme sığmayacak kadar devrimci bir nitelik kazanmıştır.

Dipnot:

1-2. Doğrudan tüketim için değil, değişim için, satış için üretilmiş ürüne "meta" adı verilir. Bütün metaller kullanım değeridirler; yani bunlar bir eksikliği ya da gereksinmeyi karşılarlar ve fiziksel ve doğal özelliklerle nitelenirler. Metaller bir de değişim değerine sahiptirler, yani başka metaller ile değiştirilebilir özelliklerini taşırlar. Bununla birlikte değişime konu olması için, kulla-

nımdan doğan bir değeri olmalıdır. Yani; değişime girmesinin ve değişim değeri olmasının ön koşulu, onun bir de kullanım değerine sahip olmasıdır.

Meta değişim amacıyla üretilmiş herhangi bir şey olduğundan, her metada var olan değişim değerinin ölçülmesinde türdeş bir yan olmalıdır. Kullanım değerindeki farklılığa sebep olan fiziksel ve doğal özellikler, metallerin değişim sürecinde belirleyici rol alamazlar çünkü herbiri ayrı bir niteliği ifade etmektedir. Bu anlamıyla heterojendirler. Değişim sürecinde türdeş olan şey, yani tüm metallerdeki ortak özellik hepsinin de emek ürünü olmalarıdır. Değişim sürecinde birbirinden farklı olan tüm emek türlerini birbiriyle kıyaslayabilmek için ölçülür kılan "soyut emek"tir. Kullanım değerini yaratan "somut emek" ve değişim değerini yaratan "soyut emek".

3. İşçinin belli bir süre kapitalist işletmede çalışmasıyla elde ettiği ücret, onun ve/veya ailesinin varlığını sürdürmek, başka bir deyişle işgücünü yeniden üretmek için çalıştığı süredir. Buna gerekli emek ya da zorunlu emek demektir. Ancak işçi bundan daha uzun bir süre çalışarak artı bir emek zamanı yaratmış olur ki buna kapitalist işletme tarafından el koyulur. Kapitalist işletme tarafından el konulan bu değere de artı değer denir.□

BİRİNCİ DERECEDEN EŞİTSİZLİK SİSTEMİ:

ÖSS

Bir ülkenin eğitim sistemi, hakim üretim ilişkilerinin bağrında taşıdığı handikapların ve çıkmazların izdüşümüdür. Mevcut eğitim sisteminin niteliği söz konusu ülkenin sosyo-ekonomik yapısının gerçekliğine işaret eder. Neredeyse her yıl farklı bir "ÖSS sistemi" gündemi meşgul ederken; "Öğrenciyi daha iyi nasıl saf dışı bırakınız?" sorusuna yanıt olarak ortaya atılan "yeni sistem", sonuçları itibarıyla pek de yabancı olmadığımız gerçekleri ortaya çıkarmaya devam ediyor. Gerek iller bazında, gerek kent-kır bazında, gerekse de farklı programlarla öğretim yapan lise ve dengi okullar bazında yapılan karşılaştırmalar mevcut eğitim sisteminin karakterini yansıtmaları bakımından öğreticidir.

Her geçen gün giderek artan oranlarda, üniversite kapılarının halk çocuklarına kapandığına, "eğitim" imkanlarının parası olanlara sunulduğuna

ve fırsat eşitsizliğinin her alanda derinleştiğine tanık oluyoruz. Dershanelerin, özel öğretmenlerin, özel kursların ve özel okulların "ayrıcılığı" sınav sonuçlarından da gördüğümüz gibi her sene iyice pekiştiriliyor. Sistem bu yolla, gençlik içerisinde "daha iyi eğitim olanaklarına sahip yerlerde okuyarak sınavlarda avantajlı duruma gelme" isteği uyandırıyor. Eğitim sisteminin çarpıklığı dershanelerin fahiş fiyatlarla öğrenci almasına olanak tanırken; kendisini istemeden bir "yanşın" içinde bulan, sömürülen milyonlar açısından ise, bu durum artı bir sömürüye işaret ediyor. Zar zor yaşamını idame ettiren bu kesimler bir de çocuklarının "eğitimi" için artı bir sıkıntıya girmek zorunda bırakılıyor. Sonuçlardan da rahatlıkla görebileceğimiz gibi, egemenler tarafından öğrenci seçmenin mantığı "ne kadar çok para harcarsan ve ne kadar hızlı koşarsan şansın o kadar artar" düşüncesine hizmet

ediyor. Bu zorunlu "yanış" beraberinde bunalımları, sıkıntıları, intiharları, "başarısızlıkları", özcesi bireylerin-ailelerin yaşamlarında varlığını gösteren derin bir patlamayı getiriyor.

2007- ÖSS'de son sırayı paylaşan iller Ardahan, Şırnak ve Hakkari oldu. Bu ve daha önceki sınav sonuçlarına baktığımızda "son sıranın" çoğunlukla doğu ve güneydoğu iller arasında paylaşıldığını görüyoruz. Söz konusu "başarısızlığın" genellikle kırsal kesimde yaşayan Kürt gençleri arasında paylaşılması tesadüf olmasa gerek. Bu olgu, eğitimde kır-kent eşitsizliğinin yanı sıra egemenlerin, Kürt gençliğinin "eğitim" talebine verdiği karşılığın reesmidir. Egemenler tarafından yok sayılan, inkar edilen bir ulusun pek tabii eğitim hakkı da yok sayılacaktır! Ekonomik sıkıntılardan dolayı küçük yaşlardan itibaren ağır koşullarda çalışmak zorunda kalan Kürt gençliği bu engelin dışında, egemenlerin eğitim hakla-

ninin önüne koyduğu onlarca engeli de aşmak zorundalar.

Eğitim sisteminde varolan fırsat eşitsizliği, egemenlerin bu alanda sözcülüğüne soyunmuş olan ÖSYM başkanı tarafından açıklandı. Kameraların önüne geçerek "en başarısız" illeri, en başarısız liseleri ve "en başarılıları" iftiharla kamuoyuna takdim etti. İşte sistemin kendi ağzından fırsat eşitsizliğinin belgesi: "Devlet fen liseleri, özel fen liseleri, Anadolu liseleri, polis koleji, yabancı dil ağırlıklı devlet liseleri, öğretmen liseleri, yabancı dilde eğitim yapan özel liseler en başarılı okullar olurken; otelcilik ve turizm meslek liseleri, kız meslek liseleri, özel akşam liseleri, ticaret meslek liseleri, endüstri meslek liseleri, ve akşam liseleri en başarısız okullar oldu." Sistemin sözcülüğüne soyunanlar liseler arasında gittikçe derinleşen uçurum hakkında; sonuncu olmanın adeta alışılmış hale geldiği doğu ve güneydoğudaki eğitimin niteliği hakkında hiçbir şey söylemiyorlar. Zaten söyleyebilecekleri bir şey de yok. ÖSYM, eğitim alanında egemen güçlerin sözcülüğünü yapıyor. Pek tabii onlar eğitimdeki eşitsizliği derinleştirmek ve bu alanları parası olanlara daha iyi sunmak için çalışıyor. 2007- ÖSS'de de doğal olarak kolejler ve özel liseler hak ettikleri imtiyazı aldılar. Diğer tarafta ise ekonomik sıkıntılarla boğuşan gençlerin ve ekonomik sıkıntıyla ulusal baskıyı içiçe yaşayan Kürt gençliğinin "başarısızlığı" kimseye bırakmayan imtiyazları söz konusu.

Sistem "sıfır" çekmeye devam ediyor!

ÖSYM başkanı "sıfır" puan alan adaylarla ilgili olarak söy-

le bir açıklama yaptı: "Bu adaylar, değişik nedenlerle sınavda başarılı olamayacaklarını anlayarak, büyük ölçüde boş kağıt veren adaylar. Sayıları geçen yıla göre bir hayli fazla. Bu sene 47 bin adayın puanı hesaplanmadı. Çünkü, hesaplama yapacak herhangi bir bilgi yok." Geçen sene ise "hiçbir bilgisi olmayan" 25 bin kişi vardı. Sistem ne kadar iyi çalıştığını gözler önüne seriyor. Hesaplanacak hiçbir şeyin olmayışı ya da hiçbir bilginin bulunmayışı neyle açıklanabilir? ÖSYM başkanına göre tabii ki öğrencilerin "başarısızlığıyla". Neden mi? Bakın "sayın" başkan nasıl inciler dökürmüş: "Sınava öylesine giren veya boş kağıt veren kişiler bu sayıyı yükseltti." Biraz daha devam etse neredeyse sözü; "artık gençlik öyle bir hal aldı ki sırf boş kağıt vermek için sınava girenler var" demeye getirecek. "Sayın" ÖSYM başkanı, her şeye rağmen 2007- ÖSS'nin büyük başarıyla sonuçlandığını eklemekten de geri kalmıyor!

* Fen ve matematik sorularının bir önceki yıla göre iki kat fazla çözüldüğünü

* Sayısal puan türünde de barajı geçen öğrenci sayısının iki kat arttığını

* "Derecelerin" Anadolu'ya yayıldığını

* Başarı ortalamasının geçen seneye göre daha yüksek olduğunu

* Ve kız öğrencilerin sınavda daha fazla başarı gösterdiğini açıklıyor.

Gözlerimizin içine baka baka "siz sonuçları doğru yorumlamaktan acizsiniz, sınav sonuçlarınızı böyle değerlendireceksiniz" diyorlar. Oysa Öğrenci Seçme Sınavı'na (ÖSS) katılan 1 milyon 615 bin 534

kişiden, 1 milyon 297 bin 749'u, 160 ve üstünde puan alarak, "tercih yapma hakkı kazandı". 1.2 milyon kişinin tercih yapabilecek durumda olması "başarı" olarak sunulurken 433 bin 150 kişiye kontenjan açılması bu başarının çok da anlam ifade etmediğini gösteriyor.

Sistem bu sene de halk çocuklarını üniversite dışında bırakma konusunda büyük başarı gösterdi. 1.2 milyon kişi, piyango çekilişi misali, önümüzdeki seneye devretti! Milyonlarca "aday" önümüzdeki sene tekrar dershanelerde, okul kapılarında, uykusuz gecelerde, stresli günlerde buluşma parolasıyla "umutlarını" 2008-ÖSS'nin üç saatlik dilimine havale etti. Eğitimde fırsat eşitsizliğinin olmadığı, kırsal ayrımının derinleştiği, cinsiyetçi yaklaşımın bir çok yerde hala aşılamadığı çocuklarının okuma hakkının elinden alındığı ve milyonlarca gencin birbiriyle yarışmak zorunda bırakıldığı ülkemizde; sistemin ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal baskısına maruz kalan milyonlarca genc açısından, ÖSS sonuçları yarın da farklı olmayacak.

Öyleyse yaşadığımız sorunların çözümü, bilinçli bir ayağa kalkışla, emeğimize ve yaşamımıza sahip çıkmaktan geçiyor. Onun için bizlerle aynı sorunları yaşayan milyonlarla bir araya gelerek yaşamımız ve geleceğimiz için mücadele etmeliyiz. Egemenler ve onların çeşitli alanlardaki uzantıları, gençliğin geleceğini karartmak, gençliği umutsuzlaştırmak ve amaçsızlaştırmak için varlar. Bizler de geleceğin sahipleri olarak, önümüzdeki engelleri aşmak ve daha iyi bir dünya yaratmak için varız. □

GENÇLİĞİN CÜRET VE KAZANMA BAYRAĞI:

17'LER

16 -17 Haziran 2005

tarihleri, ülkemiz devrim tarihinde kazanma çağrısı olarak, dünya devrim tarihinde ki yerini aldı. İnsanın ve sınıf mücadelesinin örgütlü gücü, kişilerin öznel birikimlerinin haricinde, örgüt olmanın avantajlarıyla tarihsel bir bilgi birikimine ve muazzam bir savaş deneyimine sahiptir. Sahip olunan bilgi ve onun ışığında yürütülen mücadele, yerel özgünlükler taşımakla birlikte sınır ve milliyet tanı-

mayan enternasyonal bir nitelik de kazanmıştır. Uluslararası nitelik taşıyarak aynı büyük düşü gerçek kılmak için yürütülen mücadelenin merkezileşmiş bilgi ve savaş tecrübesi, bizleri her yenilgimizde daha da yenilmez kılmaktadır. Çünkü yenilgiler kendi içinde kazanmanın ipuçlarını taşır ve onun etkin kılınması karsıtlar arası mücadelenin seyrine bağlıdır. Çelişkinin hangi yönünün ağır basacağı ve hangisinin rengini kabul ettireceği bu müca-

delenin sonucunda yatmaktadır. İşte tam da bu nedenle bilginin gelişim seyri birçoğunun dediği gibi doğrusal bir çizgi değildir. Tarih ise "tekerrürden ibaret" hiç değildir. Ne bilginin evrimi, ne de tarihin akışı doğrusaldır. Bilgi birikimimizin esas kaynağını oluşturan pratik eylemlerimiz ve tarihimiz, doğrusal değil spiral bir gelişim seyri izlemektedir. Her yenilgimizde, her yengimizde, deneyimlerimiz artmakta ve kavrayışımız derinleşmekte-

dir. Önemli olan geleceğe yön veren pratik hattımızı oluştururken, geçmişin ipuçlarını iyi okuyabilme becerisini gösterebilmektir.

Politikada düşmandan öğrenmek gerekliliği eski bir kuraldır. Devrim mücadelesinin seyri içerisinde düşman, devrim güçlerine kayıplar verdirirken, aynı zamanda bu güçlerin etkili ve hızlı biçimde, doğru sonuçlara ulaşmasını sağlar. Bugün ve gelecek açısından bakıldığında, devrim mücadelesi açısından hayati önem taşıyan 17'lerin kaybı, bizleri zaafımızdan daha köklü bir kopuşa yönelmeye ve devrim mücadelesini zaferle taçlandıracak olan yolu, her anlamda güçlendirmeye sevk etmektedir. 2005'ten bu yana dünyada ve ülkemizde yaşanan gelişmeler, önümüzdeki süreçte devrim ve karşı-devrim arasındaki çatışmaların daha da derinleşeceğini gösteriyor. 17'lerin kaybı bu zemin üzerinde değerlendirildiğinde, onların nicel bir kaybı değil, esasında nitel bir kaybı ifade ettiğini görüyoruz. Tarihte hiçbir sınıf hareketi örgütlemeye ve yönetmeye yetenekli kendi siyasal önderleri olmaksızın iktidara gelememiştir. Bu gerçeklik, devrim güçleri açısından alınan kaybın niteliğini; karşı devrim güçlerinin de kazandığı "başarıyı" ifade etmektedir. Yol üzerindeki her büküntü sonrasında yaraları sarıp yola devam et-

mek, yenilgileri değil yengileri mücadelemizde hakim kılmak için, gerçekçi bilimsel sonuçlar üzerinden mevzilenmek, devrimci faaliyetin olmazsa olmazlarındadır.

17'lerin gençliğe bıraktığı tarihsel miras ve görevlerimiz

Emperyalist saldırganlığın dünyanın dört bir yanını kapsıyordu, dünya halklarının geleceksizliğe, umutsuzluğa sürüklendiği günümüzde, gençlik de bu genel tablodan nasibini alıyor. Geleceğe dair bütün beklentileri elinden alınan, sadece sınırları yaşamak zorunda bırakılan gençlik, ciddi sorunlarla karşı karşıyadır. Ekonomik, sosyal, kültürel, akademik birçok sorun yaşayan gençlik, çoğu zaman bu sorunlarla yüzleşecek cesareti gösteremiyor. Yaşanan sorunların çözülemeyeceği inancının hakim oluşu, gençliğin bütün enerjisini tüketip, o büyük gücü karşı-devrim açısından "zararsız" hale getirmeye hizmet ediyor. Böylesi bir "modelin" ortaya çıkarılması bir anda olmadı şüphesiz. Özellikle 1980 sonrasında, devletin gençliği adım adım bu mecraya çektiğini görüyoruz. Karşı devrim, gençliğin devrim mücadelesinde taşıdığı önemin farkındadır. Bu farkındalık onları, bugün yaşadığımız "sonuçları" hazırlayacak nedenleri,

yaşamımızın her alanında hakim kılmaya yöneltti. Bundandır ki, gençliğin yaşadığı hiçbir sorun, karşı-devrimin varlığından bağımsız ele alınamaz.

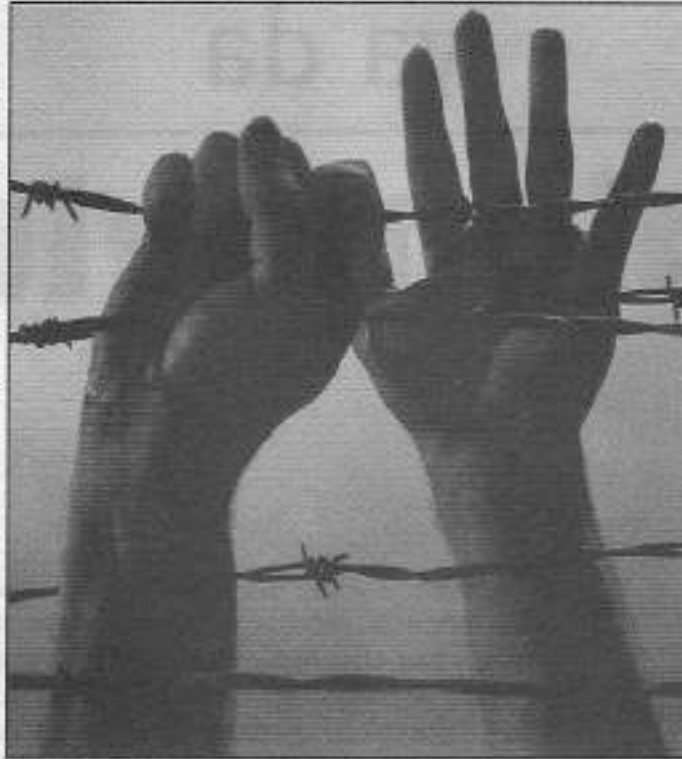
17'ler; yaşam hakkımızın ellerimizden alındığı, geleceğimizin karartıldığı, ulusal eşitsizliklerin giderek derinleştiği, anadilde eğitimin yasaklandığı, gençliğin yok olma sürüklendiği coğrafyamızda, bu ve benzeri sorunları yaratan sistemi, alt etme mücadelesinde ölümsüzleştirdiler. Karşı-devrim, "bireysel kurtuluşu", bencilliği, duyarsızlığı telkin ederken, yaşamlarımız bu denli kuşatılmışken; 17'ler, karşı-devrimin her türlü oyununu boşa çıkararak, toplumsal kurtuluşun düşünüyordular. Ve düşünüyerek gerçek kılmak için üniversitelerden, semtlerden, zindanlardan, ağır mesai saatlerinden, umutsuzluk ve karamsarlıktan süzülerek, çoraklaştırılmaya çalışılan topraklarımızda yeni bir dünyanın çağrısı, geleceğin tohumu oldular.

Sınıf mücadelesi, ezilenlerin nihai kurtuluşuna kadar nice 17'lere tanık olacak. 17'ler, karşı-devrimde ancak örgütlü bir güçle karşı konulabileceğini bilince çıkarmış ve bu uğurda mücadele etmişlerdir. Çünkü proletaryanın, burjuvaziye karşı üstünlük sağlayabilmesi için, mevcut tüm "partilerden" farklı ve onlara karşıt, kendi bilincine varmış, kendine özgü

bir sınıf partisi meydana getirmesi olmazsa olmazdır. Ancak bu sınıf partisi aracılığı ile, ezilen milyonlar bir araya gelip kendi iktidarlarını kurabilir. 17'ler, örgütlü hareket etmenin zorunluluğuna ve örgütlü mücadeleye katılma gerekliliğine işaret ederek, öne çıkma cüretini gösterdiler. Bu hareket tarzı, kendiliğindencilığe göz yummayan, kitlelerden yalıtılmış çalışmalara karşı çıkan, yığınlarla örgütlü, amaca yönelik, uyumlu ve zamanında eylemi öğretir. Sınıf mücadelesi içinde öne çıkarılması gereken esas nokta, sınıfın teorik ve pratik mirasıdır. Bu gerçeklik, 17'leri, yükseldikleri zeminle birlikte ele alarak, onların uğruna düştikleri teorik ve pratik hattı kavramayı ve bu yolda ilerlemeyi gerektirir.

17'leri anmak, yaşamımıza sahip çıkmaktan geçiyor. Yaşamımıza sahip çıkmak ise, zorunlulukları bilince çıkararak adım adım özgürleşmeyi ve insanlığın nihai kurtuluşuna varmayı... Gençlik, geleceğin yaratıcısıdır. Yaşamı temelinden sarsarak yeniden var etmenin mücadelesinde, gençliğe önemli görevler düşmektedir. Tarihteki hiçbir alt üst oluş bu ger-

çeklikten bağımsız değildir. Gençliğin dinamizmi, atılganlığı ve gelişime açıklığı, karşıdevrimi alt etmede devrim güçlerinin en önemli dayanakları arasındadır. Karşıdevrimin, gençliği yozlaştırmak için başvurduğu bin bir çeşit yol, bu gerçeği en az

bizler kadar bilince çıkardığını gösteriyor. 17'ler, devrim ve karşı-devrim arasındaki bu savaşta gençliğe önemli bir miras bıraktı. O miras, özlemini çektiğimiz sınıfsız ve sömürsüz topluma ulaşmanın, ülkemiz somutundaki engin teori ve pratiğiydi. Bizleri, yaşadığımız sorunların çözümüne ulaştıracak ve bu yürüyüş içerisinde eğitecek olan bu tarihsel mirası, 17'lerin bilinciyle sahiplenmek, kurtuluşa ulaşmanın

yegane yoludur. 17'ler, gençliği yaşamda özne kılmamanın, ...örgütlü mücadele içerisinde yaşamı ve kendisini yeniden yaratmanın adıdır. Onların yaşamı algılayışından ve bu algıya uygun olarak konumlanışlarından, gençliğin kendisine çıkaracağı onlarca tecrübe mevcuttur.

17'ler sonrası özellikle gençlik, bugünden yarına bir mücadele hattı çizirken önüne koyacağı programın önemli bir kısmının teorik yetkinleşme mücadelesi olduğunu unutmamalıdır. Bu; var olanın ezberi üzerinden yürüyen bir yetkinleşme değil elbette ki, bilimin süzgecinden geçmiş devrimci ilkeler etrafında şekillen-

miş bir yetkinleşme mücadelesidir. Unutulmamalı ki bugün de tıpkı dün olduğu gibi, sınıf mücadelesinin ihtiyaç duyduğu şey, tek başına kaldığında dahi yönünü tayin edebilecek cürette ve bilinçte yetişmiş insan gücüdür. 17'lerin kayıpla bize kalan mirası sahiplenmenin ve daha da ileri taşınmanın yolu buralardan geçmektedir. Gerçekleri yaşama hakim kılmak için bilimle silahlanmış mevzileri doldurmaya hazır olalım.□

İnsanın Bilinçli Statik Rolü

ya da

'Oblomovluk'

Rus edebiyatının önemli yapıtlarından olan Ivan Gonçarov'un Oblomov romanı, gerek yazıldığı süreç gerekse de bu süreci takip eden toplumsal dönüşümler göz önünde bulundurulduğunda dikkatle okunması gereken bir yapıttır. Yazıldığı dönem itibarıyla, Sovyetlerde büyük ses getiren bu romanı bizim acımızdan önemli kılan, kitabın adını veren ve 'Oblomovluk' olarak adlandırılan bu sosyolojik hastalıktır. Oblomovluk bir vazgeçiş, kayboluştur. Bilinçli bir tembellik halidir ve sosyal yaşamdan kopuştur. Bilinçli bir asosyalite durumu olarak roman kahramanı olan Oblomov'un üzerine giydirilmiştir.

Oblomovluk'tan bahsetmeden önce bu kitabın yazılmasına vesile olan toplumsal süreçten ve sosyolojik kimliklerden bahsetmek gerekir. Gonçarov kitabını 19. yüzyılda, bir ay gibi kısa bir sürede yazmıştır. Bu denli önemli bir yapıtın bu kadar kısa sürede nasıl yazıldığı sorusunu ise Gonçarov şöyle yanıtlamaktadır: "Bu kitabı bir ömür boyu kafamda taşıdım ve iş sadece kağıda dökmeye kaldı..." 19 yüzyılın sonlarında Rus derebeyi sınıfı çöküntü yaşamaktadır. Köylü sınıfı hızla kentlere yığılmaktadır ve oluşan yeni toplumsal düzene ayak uydurmaya çalışmaktadır. Büyük toprak ağaları ve feodal beylerde oluşan yeni toplumsal düzene ve üretim ilişkileri-

ne kendilerini entegre edemeyerek hızlı bir tasfiye süreci yaşamaktadır. Tarımsal üretimin yerini fabrikalara bırakmaya başlamasıyla feodal düzen kökünden çatırdamaktadır. Sanayinin gelişmesiyle beraber ortacağ gericiliği yerini ilerici söylemlere bırakmaktadır. Kilise'nin yaptırımlarına karşı üniversitelerden, sendikalardan ve fabrikalardan güçlü sesler yükselmektedir.

Oblomov ise yıkılmakta olan bir sınıfın temsilcisi olarak, kent yaşamına uyum sağlayamayan, tutunamayan bir soylu çocuğudur. Fakat Oblomov'u sadece alaşağı olan bir sınıfın temsilcisi olarak resmetmek eksik bir analiz olacaktır. Oblomov, kendi

sınıfının yaşadığı çetrefilli sürecin ötesinde bir kimliktir. Bu kimlik incelendiğinde bir çoğumuzun kendimizden bir şey bulacağı ve yazıldığı dönemde de benzer bir yargı oluşturan bir karakter olduğu göze çarpar.

Oblomov, toprak sahibi bir ailenin çocuğudur. Şehirde üniversite okumuştur ve okulunu bitirdikten sonra kısa süreli olarak memurluk yapmıştır. Memuriyete uyum sağlayamadığı için kısa süre sonra isten ayrılmıştır ve bu süreçte ailesini kaybetmiştir. Memuriyeti bıraktıktan sonra köye dönmek istememiştir; çok sayıda köy ve geniş arazilerininin yönetimini kahyasına bırakıp, şehirde küçük bir ev kiralarak, uşağıyla beraber buraya yerleşmiştir. Oblomov giderek yaşamdan kopmaya başlamıştır. İnsan ilişkileri durmuştur ve toplumsal yaşamdan olabildiğince uzaklaşmıştır. Hiçbir şey yapmamaktadır; gününü evde düşünerek ve uyuyarak geçirmektedir. Tembel bir insan olmadığı halde bilinçli bir tembellik ve bilinçli bir durağanlık içine girmiştir. Toplumsal yaşamın hiçbir rengi onu mutlu etmemektedir ve toplumsal yaşamın hızından, dinamizmden hep şikayet etmektedir. Nadir olarak kafasını evinin penceresinden uzattığında; sürekli koşuşturan, bir şeyler yapmaya çalışan insanları görünce hayrete kapılarak, onlara acımaktadır. Bu insanlar bu kadar çalışırlarsa ne zaman "yaşayacaklar" diye içinden geçirmektedir. Oblomov artık yatağından sadece yemek ve zorunlu ihtiyaçlarını

karşılama için kalkmaktadır. Sürekli yattığı yerden tavani seyraderek derin düşüncelere dalmaktadır ve bir süre sonra "bugün insanlık için çok iş yaptım biraz dinlenmeliyim" diyerek yatış pozisyonunu değiştirip uykuya dalmaktadır. Fakat bazen farklı ruh haline girerek yaşama sevincini kaybettiğini düşünmektedir. Hiçbir şey yapmadığını, kurduğu hayallerin hiçbirinin

Oblomov karakterinin en çok öne çıkan özelliği, bilinçli bir tembelliğin yanı sıra, çok plan yapıp hiç iş yapmaması, planlarını sürekli ertelemesi, çok fazla teori üretmek pratikte bu teorilerin hiçbirine vakıf olabilecek davranışlar içerisine girememesidir.

gerçekleşmediğini ve planlarını her zaman ertelediğini fark ettikçe içi parçalanmaktadır. Ama son tahlilde bu durumun kendi kaderi olduğu ve yapacak bir şey olmadığını düşünerek tekrar uykuya dalmaktadır.

Ivan Gonçarov romanında Oblomov'un tam zitti bir karakter olan Stoltz'u panzehir olarak yaratmıştır. Stoltz, son derece çalışkan, enerjik,

planlar kuran ve planlarını gerçekleştiren, müzik ve tiyatro ile ilgilenen kısacası hayat dolu dolu yaşayan bir insan tipidir. Alman kökenli olan Stoltz iktidara aday bir sınıfın temsilcisi olarak o dönemde ki Rus aydınını başarı ile yansıtan bir karakterdir. Oblomov'un arkadaşı olan Stoltz, Oblomov'un içindeki yaşama dürtüsünü tekrar hayata geçirmeye çalışmaktadır. Stoltz, Oblomov'u bu çürümüş hayattan kurtarmak için olağan gücü ile ömrü boyunca çabalamaya adaydır. Oblomov'la sık sık sohbet etmektedir; fakat Oblomov sürekli kendi ürettiği teorilerle kendini aklamaya çalışmaktadır. Gündelik yaşantının sıradanlığından bahsederek gündüz çalışıp, gece eğlenen ve zaman öldüren insanları anlamadığından bahsetmektedir. Fakat söylediği hiçbir şeyi yaşamsallaştıramadığı için Stoltz ile sürekli bir atışma içindedir. Stoltz, Oblomov'u kuzeni Olga ile tanışarak Oblomov ile arasında bir aşkın doğmasına vesile olur. Oblomov uzun bir aradan sonra yaşadığı bu heyecanla sanki biraz kıpırdanacak gibi olur; ama iş ilerleyip evliliğe dayanınca içinde var olan ve bir pranga gibi onu tutan yaşama(!) dürtüsü ona engel olur. Oblomov, evliliğin getireceği sorumluluğu kaldıramayacağını düşündüğü için kesin bir kopuşla kendini yaşamdan soyutlamaktadır.

Gonçarov kitabında sadece yıkılan bir sınıfın serüveni anlatmıyor; yaptığı kurguya sınıflar üstü bir rol de biçiyor. Aslında anlatmak istedi-

gi günümüzde de hala kendini tüm canlılığı ile hissettiren bir hastalığın teşhisini yapmak ve tedavi için bize uygun zemini hazırlamaktır.

Oblomov karakterinin en çok öne çıkan özelliği, bilinçli bir tembelliğin yanı sıra, çok plan yapıp hiç iş yapmaması, planlarını sürekli ertelemesi, çok fazla teori üretmek, pratikte bu teorilerin hiçbirine vakıf olabilecek davranışlar içerisine girememesidir. Fakat Oblomov'un düşünmek, üretmek, olaylara ve olgulara eleştirel bakmak konusundaki ustalığını da görmek gerekir.

İçimizdeki Oblomov'u Yok Edelim!

Oblomov'luk sadece tarihsel bir süreç ya da toplumsal dönüşüm sonucu oluşan karakterleri yansıtmıyor. Bu sosyolojik hastalığı bizim için önemli kılan, bugün yeni vücutlarda yaşam bulmasıdır. Gonçarov'un Oblomov karakterini rahatsız edici bulmamız, dahası onu kahraman gibi göremememizin en belirgin nedeni, Oblomov'da kendimizden çok şey bulmamızdır. Oblomov'un yaşamın gerisine düşmüş, bunaltıcı, mutsuz ve geleceksiz yaşamının ayrıntılarına sirayet eden her okur aynı zamanda kendi yaşamındaki Oblomovluklarıyla yüzleşir. 21. yüzyılın Oblomovlukları kısmi farklılıklar taşısa da özünde aynı kalma-ya devam ediyor. Tarihsel süreç içerisinde toplumsal hayatın gelişimine etki eden olaylar Oblomovluklarımızı yok etmedi, hatta yenilerini ekledi. "Yeni Dünya İçin Yeni

İnsan" bugünden şiarıyla yola çıkıp hayata müdahale edenlerin yaşamlarında da Oblomovluklar açığa çıkmaktadır. Özellikle küçük burjuva niteliğe sahip kesimlerde bu açığa çıkışın daha yoğun olduğunu söyleyebiliriz. Düşünme ve plan yapma noktasında sıkıntı yaşanmazken, iş pratiğe

geldiğinde hantallık, yorgunluk, uyuşukluk hiç de az rastlanılan şeyler değil. Bu durum şüphesiz, toplumsal gerçeklikle birebir ilintilidir. Lenin Oblomovluk durumu için "Rusya, üç ihtilal geçirdi, ama gene de Oblomovlar kaldı; çünkü Oblomovlar yalnız derebeyler, köylüler arasında değil; işçiler, komünistler arasında da vardır. Toplantılarda komisyonlarda nasıl çalıştığımıza bakarsanız eski Oblomov'un içimizde olduğunu görürsünüz. Onu adam etmek için daha çok zaman yikamak, temizlemek, sarsmak, dövmek lazım" diyor. İşte içimizdeki Oblomovlukları adam etmek için Gonçarov'un bu kitabının doğru zamanda okunması bir adım olacaktır. Tabii ki sadece bir

adım... Ki Oblomovluk, psikolojik-ahlaki yorumla değil; onun temelinde yatan toplumsal tarihsel özellikte açıklanabilir. Oblomovluktan kendimizi arındırabilmemiz için bu toplumsal gerçekliği gözden kaçırmamak gerekiyor. Ülkemiz özgülünde bu gerçekliğin bilinç acıklığıyla, yaşamlarımıza eleştirel bakabilmek, yapılan eleştirileri dikkate almak son derece önemlidir. Oblomov eskiyi temsil ediyor. Doğal olarak onun karşısına yeni insanlar çıkmalıdır.

Sonuç olarak bu roman yazıldığı dönemin gerçekliğinden hareketle yazılmış olmasına karşın Oblomov'un oblomovluk hali, zamanını aşan ve günümüze kadar gelen bir haldir. Bir an önce bu "halden" kurtularak harekete geçmek gerekiyor. Nasıl mı? Yarım bıraktığımız kitaba devam ederek, verdiğimiz randevuya zamanında yetişebilmek için ısrarlı bir çaba içine girerek, mücadele alanımızı liberalizmin dayattığı rahavet duygusuna kapılmadan çok yönlü kullanarak... Kısacası bilinçli olarak yaptığımız bütün tembelliklerden ve sorumsuz davranışlardan cesurca bir kopuş içine girerek her mevzinin kazanılması ve korunması için bilinçli bir çaba içine girerek... Dilimize Sabahattin Eyüboğlu - Erol Güneş tarafından çevrilip, Oda Yayınları'ndan çıkan kitap zevkle okunmasının yanı sıra, büyük dersler çıkarılabilecek bir kitap olma özelliğini de taşıyor. □

MEZOPOTAMYA TOPRAKLARINDA “TUFAN”INI ARAYAN BİR KRAL: GILGAMIŞ

“Madem ki onlar bizleri yarattılar, neden öldürüyorlar? Neden insanlara acı çek-tiriyorlar? Bir insan başkasını öldürünce cezalandırıyorlar? Tanrılar istediklerini öldü-rüyor, istedikleri zaman şehirleri yakıp yıkyorlar. Rüzgarlar, fırtınalar, yağmurlar ve taşkınlar veriyor, tufan ile yarattıklarını yok ediyorlar. Bunlardan ötürü onları ceza-landırıran yok” 1

Sümer kahramanlık ça-ğının karakteri, Mezo-potamya'daki Uruk kentinin kralı Gilgamiş'in M.Ö 27. yüzyılda yaşadığı anlatılır. Günümüzden beş bin yıl önce bicimlenip yazıya geçirilen in-sanoğlunun ilk başyapıtı, ilk yazınsal ürünü Gilgamiş Des-tanı'nın kahramanı Gilgamiş, yarı insan yarı tanrı, karada ve denizde olan biten her şeyi bilen yenilmez bir savaşçı olarak karşımıza çıkar. Gilga-miş'in anlamı da bu özellikle-riyle örtüşen “her şeyi gören ve bilen” dir ². Adının anlamı annesi Ninsun'un tanrıçalık işlevleriyle örtüşür. Gilga-miş'in tanrılığı annesinden ge-

lir ve üçte ikidir; insanlığı ba-bası Lugalbanda'dan gelir ve üçte birdir. Bu sebeptendir ki Gilgamiş ölüm ve ölümsüzlük, kadın ve erkek iktidarı arasın-da çelişkiler yaşamakta; an-cak asıl yarıştığı mücadele et-tiği ise tanrısal güç yani kadın iktidarı olmaktadır.

Gilgamiş halkı tarafından çok sevilen; fakat halkına kar-sı da öfkeli bir kraldır. Bu du-rumdan Urukular şikâyetçidir ve öfkeli kralın burnu sürtsün diye tanrıçalardan yardım is-terler. Bunun üzerine gök tanrıçası Anu vahşi bir yara-tık olan Enkidu'yu Gilgamiş'i cezalandırması için yeryüzü-ne gönderir. Gilgamiş Destanı'nın ikinci önemli karakteri

olan Enkidu'nun yeryüzünde yaptığı kıyımlar, Gilgamiş'tan çok Uruk halkının başına bela olur. Bunun üzerine Gilgamiş, Enkidu'yu yola getirmek için güzel bir fahişe yollar ve onun ehlileşmesini sağlar. Kadının peşinden kente gelen Enkidu, krallar gibi ağırlanır, güzel ko-kularla yıkanır, en güzel elbi-selerle süslenir. Enkidu'nun peşinden geldiği tapınak rahi-besi (ya da fahişe) onu kentte Inanna'nın (İstar) tapınağına götürecektir. Bu sırada yeni yıl senlikleri yapılmaktadır. Yeni yıl senliklerinin anlamı; o yıl ürünlerin artması ve bere-ketin gelmesi için Çoban tan-rı Dumuzi (yeraltında yaşa-maktadır ve her yıl yeni yıl

şenliklerinde yeryüzüne çıkarmaktadır) ile acımasız karısı Inanna'nın (İstar) birleşmesidir. Fakat bu olay simgeseldir. Aslında her yıl bu şenliklerde yani Dumuzi'nin yeryüzüne her çıkışında, o yıl kral kim ise Dumuzi'nin yerine onun; tanrıçanın yerine ise baş rahibenin (fahişe) geçerek sevişmesi anlatılır. Gilgamesh kral olduğu için o yıl baş rahibeyle birleşme (güveylik) sırası ondadır. Töreye göre her kral, tanrıçanın rahibesiyile birleştikten sonra, ziguratın içinde kendisini bekleyen bir gardiyan tarafından kurban edilir. Gilgamesh'a ise söylenti şeklinde kurban edildikten sonra Sümer cennetine gideceği ve Dumuzi gibi bir tanrı olacağı anlatılır. Fakat Gilgamesh bu aldatmacaya inanmaz ve başkaldırır. Sümer'de devletin erkek egemen, yeni düzen ve yasaları var olmasına rağmen; doğa düzeniyle ilişkilendirilen ve karşı çıkılmaz kabul edilen kadın yasaları hala hâkimdi. Kadından yana olan yasaların, erkeğin cinselliğini denetleyip onu kurban olarak görmesine başkaldıran Gilgamesh, insanlar için yapılması güç işleri yaparak adının ölümsüz olmasını istiyordu. Bunun için uzun bir yolculuğa çıktı.

Gilgamesh kurban edilmekten mi kaçıyordu? Töre gereği görev sayılan cinsel birleşmeden kaçmak için mi tehlikeli ve uzun bir yolculuğu tercih ediyordu? Bizce hayır! Gilgamesh özgür düşüncesiyle "tanrıların" koyduğu düzen yasalarının sınırlarını zorlayan bir kral olarak; genç, güçlü, yiğit, akıllı ve bilgili bir erkeğin, tanrıça adına rahibesiyile birleştikten sonra öldürülmesine ve kadınların

yaptığı saçma törelere başkaldırıyordu. Bunu, mitsel öykülerde insani zayıflıklar, hırslar, çekişmeler içinde gösterilen Sümer tanrılarına ve onların yargılarına güven duymayarak, onları mantıklı bir biçimde sorgulayarak yapıyordu. Bu konuda tanrıları, özellikle tanrıçalara iyi not vermez Gilgamesh. Destan'da anlatılan bu öykü bir bakıma "ölüm"ün bir denge olduğunu, en güçlü kralın bile bunu kabul etmesi gerektiğini Gilgamesh aracılığıyla anlatmak ister gibi. Ama sözcüğe dökmülmeyen ve hissettirilmeye çalışılan başka şeyler var Gilgamesh'ı rahatsız eden. Bunun için dendi yalnızca ölüm değildir; onun kadar güçlü olan

güçlü ve hırslı kadın iktidardır. Çünkü doğarken, yaşarken, ölürken hep kadınlar vardır ve tanrılar onların koyduğu yasaların dışına çıkmazlar. Örneğin bir çocuk doğunca boynuna kader tuğlası asılır ya da ebe kadın damgasını vurur çocuğun bedenine. Ebe-rahibe, kader tanrıçası adına boynuna asılan kader tuğlasına çocuğun başına gelecek iyi ve kötü şeylerin işaretlerini koyar. Diğer yandan baharda ağaçların çiçeklenmesi, toprağın yeniden döllenmesi, yazın yemyeşil olması ve kışın beyazlığı yaratıcı tanrıçanın zamanın ne olduğunu gösteren yazısıdır. Doğadaki düzen yasaları yazıyla sıkı sıkıya ilişkilidir bu zihinde. Yani doğaya yazıyı yazanla doğan çocuğa kader veren aynı kader tanrıçasıdır; kadındır. Doğa yasaları ile tanrıçalar arasındaki bağ destanın dışında, bütünlüklü bir bilgelik dizgesinde oluşturulan simgesel betimlerle bütünleşirler. Örneğin görkemli mitolojik biçimler yaratan Sümer panteonunda, kuyruğunu ağzına almış yılan figürü göze çarpar. Bunun anlamı şudur: Ağzıla simgelenen disil yaratıcının kendi kuyruğunu yani çocuklarını, halkını yuttuğunu, yuttukça da kendini yenilediğini; evrendeki yaratıcı gücün yani tanrıçanın yeni canlılar yaratmak için eskiyenlerin ölüleriyle beslenmek zorunda olduğu inancını ifade eder. Genç kralın da tanrıça

adına rahibesıyla birleştikten sonra tohum gibi toprağa düşürülerek kurban edilmesi, toprağın yeniden döllenmesi, yani kendini yenilemesi için gerekli olduğu inancı aynı mantığa tekabül etmektedir. Tüm bunlar sıradan bir erkeğin ya da olağanüstü güçlü ve akıllı bir kralın kadınlara duyduğu nefretin sebebi değil; tanrıçanın baskılarına ve doğayı kuşatan yasalarına duyulan bir başkaldırma sebebi.

Destan'da Gilgames'in öyküsü yine aynı akılcı yönüyle akmaya devam ediyor: İsyan eden Gilgames düşüncelerini kararlı bir biçimde uygular. En yakın dostu, yardımcısı (kimi kaynaklara göre Gilgames'in kölesi olduğu anlatılır) Enkidu ile birlikte yola koyulan Gilgames, kimsenin girmediği yere girer, Huvava'yı (Yasam ülkesini ve kutsal sedir ormanlarını elinde bulunduran ejderin adı) ³, öldürür ve tekrar Uruk kentine döner. Bu tehlikeli yolculuktan başarıyla dönen Gilgames'a aşık olan İştar, ona evlenme teklif eder. Fakat Gilgames, tanrıçayı aşağılar ve reddeder. Bu olaya ilişkin Muazzez İlimiye Çiğ kitabında Gilgames'a, İştar'a karşı şunları söylüyor¹:

"Sen soğukta ısıtmayan bir örtüsün!

Sen fırtınaya engel olmayan bir kapı

Üstüne örtüleni altında ezen bir fil derisi,

İçindeki kahramanların üstüne çöken bir saraysın!

[...]

Ayağı sıkı bir ayakkabısın sen..."

Bunun üzerine onuru kırılan tanrıça, Gilgames'i öldürmesi için yeryüzüne bir boğayı gönderir. Fakat Enkidu'nun da yardımıyla Gilgames, boğayı öldürür. Gilgames'in yardımcısı ve en iyi dostu Enkidu, ona yardım ettiği ve tanrı yasalarına karşı geldiği için tanrılar tarafından ölüm mahkum edilir ve ölür. En yakınındaki varlığı kaybedince çılgına dönen Gilgames, kendisinin de bir gün öleceği gerçeği ile karşılaştığından paniğe kapılır. Ölümsüzlüğün sınırını öğrenmek için "tufan"ı yaşamış ve ölümsüzlüğe ulaşmış Utnapiştim'i görmeye gider (Tufan yeryüzünün sularla dolup taşmasının öyküsüdür ve ilk olarak Gilgames Destanı'nda anlatılır. Buradan da anlaşılacağı üzere "Tufan ve Nuh'un tufandan kurtulduktan sonra ölümsüzlüğü elde etme" düşüncesi, tümüyle Sümerlerin malıdır). Utnapiştim Gilgames'a genç kalmanın sınırını, denizin diplerinde bulunan bir bitkide olduğunu anlatır. Gilgames sevinçle denizin diplerine dalar ve otu bulur. Gilgames ölümsüzlük otuyla gençliğine dönecek ve ölümsüzlüğe kavuşacaktır. Fakat Gilgames'in yorgunluktan uykuya dalmasından yararlanan bir yılan, ölümsüzlük otunu yutar (Destanda yılanların her baharda deri değiştirmesi bu inanışa bağlanmıştır). Ölümsüzlüğe ulaşma şansını yitiren Gilgames, deliye döner ve çaresiz biçimde Uruk'un yolu-

nu tutar. Destan Gilgames'in, bilgeliğin dünyanın nimetlerinden yararlanmak anlamına gelmesini kendince kavramasıyla sona erer.

Son olarak ölümsüzlüğü arayan Gilgames ölüm karşısında yenilmistir. Destan boyunca hiç evlenmeyen, çocuk sahibi olmayan Gilgames'in tüm öykülerle betimlenen durumu, kendisinden çok sonra kurulan ve binlerce yıl süren erkek egemen dünyada daha beter bir baskıyla yönetilen kadınların durumuyla aynı. O dönem kadın egemen bir toplumda kadın yasalarına ve tanrıların kadercı çizgilerine başkaldıran Gilgames, bugün farklı farklı birçok erkek ve kadının zihninde yaşam bulmayı bekliyor. Gilgames'la birlikte insan yaşamı sorununun ne derece önemli olduğunu, bizi kuşatan yasalara başkaldırmanın ve kazanmanın imkânsız olmadığını Mezopotamya'nın derinliklerinden, Sümerlerden öğrenmeye devam ediyoruz...

"Ey Sümer, evrenin toprakları arasında en büyük toprak

ışıkla dolu toprak

[...]

Yasalarını büyüktür, erişilmez

Yüreğinin derindedir, dipsizdir." ⁴ □

NOTLAR:

1- Muazzez İlimiye Çiğ, Gilgames, Tarihte İlk Kral Kahraman-, Kaynak Yayınları

2- Muazzez İlimiye Çiğ, Gilgames

3- Azra Erhet, Mitoloji Sözlüğü, syf: 200

4- Evrensel Gazetesi

ŞİNEMLİ NİN NAMUSU

YA DA

YENİ GERÇEKÇİLİK

Ömer Leventoğlu

Cukurova'nın geniş tarlalarıyla halaya durmuş bir akşam kızılığı saatidir. Torosların ardına doğru gizlenen güneş, buruk bir vedaya hazırlanıyor. Sömürülmüş yorgun insan kaslarında derin bir acıya dönüşüyor bu serinlik. Çadır önlerinde ateş yakıyor kadınlar ve pantolonsuz küçük çocukların kucağında birer parça ekmek, üzerine yağ sürülmesi için yalvaran elleriyle analarının eteğine asılmış, ağlıyorlar... Ve yaşlı kadınlar, abdest suyu hazırlıyor kocalarına.

Sonra kare değişiyor; üç binlik bir spot ışığı, güneşin terk ettiği boşluğu doldurmak için yanıp duruyor.

Ufuk yok... Pamukların kavlayıp açılmış baş kısımları salınıyor bu sarı sıcak ışıkta. Sağlam ayaklı bir tripotun üzerinde geniş açığa ayarlanmış bir objektif geziyor. Işık çadıra doğru yöneliyor; kamera takip ediyor onu.

Zoom yok... Üç adet 800'lük ışık destekliyor manzarayı, çadırı uzaktan gören objektifin gözü içerideki her hareketi muhteşem bir gölge oyunu biçiminde yakalıyor. Çadırın önünde yamuk yumuk bir tencere, dibinde bir ateş tutuşturulmuş, yarı kor halinde odunlar... Tencerenin geniş kapağı biraz yana doğru kaymış, diğer acıdaki kameranın gözüyle şeffaf

bir buhar damlası birikiyor kapağın kenarında... Büyüyor damla, büyüyor, büyüyor, şişiyor, merceği genişliyor damlanın ve bütün ihtiyaçlarıyla kopuyor kapaktan... Damlanın düşüş hareketine yapılan kesmenin arasına geniş, çıplak, kaslı bir erkek omzunda birikmiş bir ter damlası giriyor. Ardından tencere kapağında ki damlanın yere vuruşuyla kopan sarsıntı, beri yandaki omzu harekete geçiriyor...

Müzik yok... Doğanın sesleriyle kasılıp geniliyor omuz, bu kez aç daralıyor, kol hareketi beden hareketine evrilip çoğalıyor, çığrından çıkmış isyancı bir tutkuyla dans ediyor genç

adaleler ve çadırın içinde huşu halinde kamet getirmiş yaşlı ellerin inişini, bedeninin secdeye çekilişinin gölgesini görüyoruz.

İtirazın sığınma biçimi olan ibadet, dansın gölgesi-ne, isyan biçimi olan dans ibadetin gölgesi-ne geçiyor, karşı acı çekimleriyle yer değiştiriyorlar. Böylece birkaç türden ibadeti, emeği, açlığı, isyanı, meydan okuma ve itaati bir araya getiriyoruz...

[Yukarıdaki plan, henüz çekilmemiş bir filmin planıdır. Uzun zamandır üzerinde çalıştığım mevsimlik göçmen işçilerin 200 yılı aşkın trajik hikayelerini anlatan bir belgeselin, birkaç saniyesinin tasarımıdır yani...]

Yaşadığımız coğrafyada sinema, son birkaç yıllık dönemde ikili bir kıskaca alındı: Endüstriyel gelişimin baş döndürücü hızına karşı rekabet zorluğu meselenin bir yanı, hikayede sosyal ve politik değer tüketiminin başat seyri diğer yan... Her hafta çekilmiş tonlarca dizi izliyoruz, yeni model fotoğraf makineleriyle, cep telefonlarıyla, skeçler, konserler çekilip youtube'e atılıyor, insanlar bu görüntülerin başında geçiriyorlar saatlerini, günlerini. Bu meselenin endüstriyel kaos tarafı... Bir başka sorun; içinde yaşadığımız

coğrafyanın politik tarihindeki trajedileri, çalkantıları "sosyal duyarlılık" duygusunun tüketim potansiyeline servis etme sorunu... 12 Eylül filmleri de bunun göstergesi... Fakat başka bir

çıban, sessiz sedasız büyüyor. Herhangi bir politik içeriğe gönderme yapılmadan Kürt eksenli hikaye örgüleri, bu ikili kıskacın arasından zehirli bir filiz gibi boy verip duruyor.

Ağız eğikliğini, dil bozukluğunu görür görmez "Kürt"ü okuyoruz kimi görüntülerden. Ya da kimi dizi filmlerdeki bir namus cinayetine giden gerilimli günleri, desise ve entrikaları, uzadıkça uzayan kültürel aşığılamaları, pusillerle, yeni model cipler ve konaklarla alengirli ilişkileri, aşiret kurallarının hayranlık uyandırıcı ahlaki katılıklarını

izledikçe, kimimiz seviniyor, "İşte bu Kürt'tür" diye hoptuyoruz yerimizden.

Oysa yıllar, yıllar boyunca Kürdistan'da her saniyesi, her karesi insanlığın kötürümleşmesinin belgesi olan büyük dramlar yaşandı ve yaşanıyor. Bir yanda özgürlük savaşında akla ziyan kahramanlıklar, bir yanda yakılan köyler, faili meçhul cinayetler, harap edilen tonlarca değer, bir yanda kentlerin çürüten damarları... Artan fuhuş, kadını aşığılayan, ezen, kadını tahrip eden gelenekler, yerel otorite örgütlenmesinin, yani çıplak damar üzerindeki paslı bıçak gibi aşiret kurallarının keskin işleyişi, töre vs. vs... Bütün bunlar orta

yerde dururken, Kürdü hâlâ bir ağıda, pusıye, töre cinayetine indirgeyen sinemadaki egemenin estetik aklı yürürlükte... Beri taraftan, sayıları bir buçuk milyonu bulan göçmen işçiler; 70 yaşında, 6 yaşında, 20'sinde, Çukurova'nın pamuğunda, Karadeniz'in fındık ağaçlarında asılı gövdelerini tüketenler, bir yanda sayısı bir o kadar kamu emekçisi için kurulmuş ve toplumun, solun, marksizmin sempatisini yedeğine almış sendikaların lüks binaları, toplantı salonları, statü ve erk sahibi idarecileri, uluslararası organi-

zasyonları, bol kese harcırahlı uçak seyahatleri...

Zorunlu ve planlı sürgünlerle, göçlerle kent varoşlarına birikmiş yığın halinde erkekler, kiraathanelerin iskemlelerinde harap olan ömürleri, 35'inde ortalama 8 çocuk doğurmuş kadınlar, loğusa haliyle tarlada, doğumdan bir gün sonra işte, orakta, pamukta kadınlar, sur diplerinde namusunu temize çıkarmak için direnen, ölüm cezasından kaçıp sığınma evlerinden korkan kadınlarımız.

Halbuki bütün bunların, polis kurşununa gelenlerin, jitem morgunda çınlıplak kadavraların hikayesinin "Kürt" olması gerekmez; ama bu haliyle sinema, korkuyor bu hikayelerden. Ya Kürt görünümünde çarpık bir hikaye ya da hikaye görünümünde çarpık bir Kürt sürüyor ekrana... Ya 12 Eylül görünümünde içi boşaltılmış bir politik münazara ya da politikmiş süsü verilen bir askerî cunta seremonisi...

Peki sinemanın bugün ödemesi gereken namus borcu nedir? Bana göre, tıpkı edebiyatın, bilimlerin, felsefenin, politikanın ve diğer beşeri alanların etik ve estetik sorumlulukları gibi, sinemanın da benzer bir sorumluluğu vardır. Yani görüntü dehası olabilirsiniz; ama hikayenizde, gerçeğin gerektirdiği bedellerden bir "kaçış", bu nedenle de vurgunuzda, kameranızın açılarında kimsenin ko-

layca fark edemeyeceği alçakça bir "tüyme" hali varsa, bu durumda, "kendi içinleşmiş estetiğin" soysuz kapanına düşmüşsünüz de haberiniz yok demektir.

İşin doğrusu edebiyatta da sinemada da estetik kaygılar ile politik ahlakın vurulduğu bir kördüğüm durumunu yaşıyoruz. Şu bir gerçek ki sanatın hiçbir türü, estetikten ve duygunun askin tezahürlerinden azade sayamaz kendini, saymamalı... Estetik niteliği bakımından sınıfta kalmış bir görüntü yığınının anlattığı hikayenin dili ne kadar "devrimci" olursa olsun, burada bir haksızlık vardır. Hikayesi anlatılan kimselere, o yapıt için heba edilen olanaklara ve onu izlemek, takip etmek durumunda kalan seyirciye haksızlık vardır. Eserde bir güç olmalıdır; kalemінде, kurgusunda, renginde, sesinde, müziğinde, görüntüsünde; çarpan, yakan, sarsan bir incelik olmalıdır. Fakat bu da yetmez... Sanatta ve edebiyatta, üretkenler, sadece yaptıklarından değil, özellikle de yapmadıklarından sorumlu tutulmalıdırlar. Yaklaşık 12 bin insan faili meçhulde öldürülüyor ve tek bir faili meçhul hikayesini sinemada göremiyorsak, diyelim ki babasını böyle bir cinayette kaybetmiş küçük bir kızın travmalarının ne olacağını bilmiyorsa bu toplum, 4 bin köy yakılıyor ve biz, tek bir köyün nasıl yakıldığını

göremiyorsak sinemada, o köye askerlerin nasıl girdiğini, bir postalın o köyün sokağında nasıl kalkıp indiğini, toprağı nasıl dövdüğünü, o postalın bastığı yerden zıplayan toz zerrelere nasıl titreyerek uçtuğunu, tutuşan bir evden dumanların nasıl yükseldiğini, yanan evinin önündeki bir kadının geri dönüp nasıl baktığını, askere bakışını, askerın kadına bakışını, bir çocuğun o görüntülerden nasıl ürperdiğini, hangi korkuları yaşadığını, hangi yüz ifadesiyle kaçıştığını, hayvanların nasıl ürktüğünü, yangının içinde nasıl meleyip böğürdüklerini, resmi giysilerin, uniformalıların ellerindeki silahın kabzasını nasıl tuttuklarını, bir döşeğin ve yastığın nasıl yangından kurtarıldığını, köyden kaçışın nasıl yaşandığını, yollardaki göçün nasıl gerçekleştiğini, çivili bir değnekle faili meçhul listesinden öldürülen bir insanın ölüm anındaki yüz rengini, daha bir çok şeyi göremediyssek henüz, edebiyatın, sinemanın bugün ulaştığı estetik başarı, namustan yoksun bir maşuğun yüz güzelliğidir sadece.

Sinemada devrimci nitelik sorununu da bu çerçevede ele almak gerektiğini düşünüyorum. Gerçekliğe yönelmiş, onu estetize ederek yeniden üreten bir yaratıcılık... Ki zaten "devrimci olan, gerçeğin kendisidir!.."□

RIFAT ILGAZ

(1911-1993)

Özellikle 1980 sonrası kuşağın daha çok "Hababam Sınıfı" filmleriyle tanıdığı bir isimdir Rifat Ilgaz. Yayımlanmış altmış kitabının yanında onun şairliği, romancılığı ve öykü yazarlığı dönemi içerisinde en önde yer alanlar arasındadır. Eserlerinde sıradan insanları anlatan Rifat Ilgaz, onların dünyalarına girerek hayatı onların penceresinden sunar. Bu bakış açısıyla yazdığı eserler onun halk tarafından bu kadar sevilmesinin ve hala aynı canlılıkla aramızda olmasının nedenleri arasındadır. Sistemin yanlışlarını yazılarına, şiirlerine taşıyan Rifat Ilgaz'ın sanat anlayışına yön

veren bu çizgiyi, onun yaşamında ve o dönemin gerçekliğinde aramak gerekir.

1911 yılında Kastamonu-Cide'de doğan Rifat Ilgaz 1940'ların toplumcu-gerçekçi şairlerinin önde gelenleri arasındadır. İlk şiiri 1927'de yayınlanana Ilgaz, babasının ölümü nedeniyle Kastamonu muallim mektebinde yatılı olarak öğrenim gördü. 1930 yılında mezun oldu. Altı yıl süreyle çeşitli okullarda öğretmenlik yapan Ilgaz, daha sonra Ankara Gazi Eğitim Enstitüsünü bitirdi. Çeşitli illerde değişik aralıklarla Türkçe öğretmenliği yaptı.

Yazı ve şiirleri birçok dergide yayımlandı. Ilgaz'ın sanat ve edebiyat alanında

başlayan bu yolculuğu zorlu yollardan ve değişik evrelerden geçecektir. Ömer Faruk TOPRAK ile 9 Eylül 1942'de "Yürüyüş" dergisini çıkararak, Orhan Kemal ve Nazım HIKMET ile birlikte çalıştı. 1943'de ilk kitabı olan "Yarenlik", 1944'te ise "Sınıf" adlı şiir kitabı yayımlandı. Bu kitap sıkı yönetim kararı ile toplandı. Aziz Nesinin "Cumartesi" dergisine ortak olan Ilgaz, 1946'da Esat Adil, Sabahattin Ali ve Aziz Nesin ile birlikte "Gerçek" gazetesini çıkardı. Ilgaz, şubat 1947'de, Sabahattin Ali, Aziz Nesin ve Mim Uykusuz'un çıkardığı Marko Paşa kadrosuna dahil oldu, imzasız yazılar yazdı.

1950'li yıllarda gazetecilik yapmaya başlayan İlgaz'ın yazıları, "sakıncalı" olduğu gerekçesiyle gazete ve dergilerde kendi imzasıyla yer bulamadı. Turhan SELÇUK ve İlhan SELÇUK'un çıkardığı "Dolmuş" dergisine "stepne"(yedek lastik) takma adıyla yazdığı yazılar "Hababam sınıfını" dizisi olarak yayımlandı. Ocak 1953'te 'Devam' adlı şiir kitabını çıkaran İlgaz'ın bu kitabı da daha öncekiler gibi toplatıldı. 1961 anayasası yürürlüğe girdikten sonra kendi adıyla yazı ve şiir yazmaya başlayan İlgaz; Demokrat İzmir, Akbaba, Vatan, Yeni gün, Yeni Ulus gibi yayın organlarında ve kimi edebiyat dergilerinde yazılar yazdı. Sınıf yayınlarını kurdu ve kendi kitaplarını yayımladı.

1974'de emekli olarak doğum yeri olan Cide'ye (Kastamonu) yerleşti. 12 Eylül 1980 askeri faşist cuntasıyla birlikte gözaltına alındı. 70 yaşında iken gerekçesiz sorguya çekildi, bir aydan fazla gözaltında kaldı. İlgaz, bu dönemde yaşadığı olayları "Kırk Yıl Önce Kırk Yıl Sonra" adlı kitabında anlatır.

Rifat İlgaz'ın sürekli değişik dergi ve gazetelerde yazmak zorunda kalışının nedenleri bu ülke tarihinde yabancı olduğu şeyler değil. Rifat İlgaz, ülkesinin sorunlarına karşı duyarlı bir insandır. Toplumsal duyarlılığını, "halktan yana" edebiyat yapma ve halkın sorunlarına cevap olma maksadıyla orta-

ya koyan İlgaz, doğasında egemen sınıfların baskılarına maruz kaldı. Tıpkı Nâzım Hikmet, Sabahattin Ali, Aziz Nesin, Musa Anter ve daha niceleri gibi. Rifat İlgaz, hayatı, algıladığı gibi yaşayan ve düşüncelerini hayata geçirebildiği oranda kendini "yaşamış" sayarlardı. Onun için üzerinde yoğunlaşan yasaklar, hapis cezaları ve tehditler onun toplumsal yanını daha da kuvvetlendirdi. İlgaz'ın doğrulara yaşam buldurmada olan ısrarını, edebiyatımızda önemli bir kilometre taşı olan "Marko Paşa" adlı derginin hikâyesinde bulmak mümkün. Marko Paşa'nın ortaya çıktığı koşullar, sistemin yönelimleri ve bunlara karşın aynı çizginin devam edişi Rifat İlgaz'ı daha yakından tanımamızı sağlayacak.

Rifat İlgaz ve emperyalizme karşı koyuşun ilklerinden "Marko Paşa"

1946 yılında yayın hayatına başlayan Marko Paşa, ülkemiz basın tarihinin en yüksek tirajlı yayınlarından biri olarak cuma günleri çıkan haftalık mizah dergisidir. Sabahattin Ali derginin başarılığını, Mustafa Mim Uykusuz da çizirliğini üstlenmiştir. O dönemlerde adeta ana muhalefet gibi etki gösteren derginin yazarlarına karşı birçok dava açılmış, kimi sayılar toplatılmış, dergi birçok kez kapatılmıştır. Bu tür

olaylar yüzünden Marko Paşa "Toplatılmadığı zamanlar çıkar" veya "Yazarları hapsedenlerde olmadığı zamanlar çıkar." gibi ibarelerle çıkarıldı. Kimi zaman yazarların dergiyi elden dağıtma çabalarına karşın Marko Paşa geniş kesimlere ulaşabilmiş ve derginin tirajı 60-70 binlere dek çıkmıştır. O dönemlerde en çok satan gazetelerin tirajları bile 50 bini geçmemekteydi.

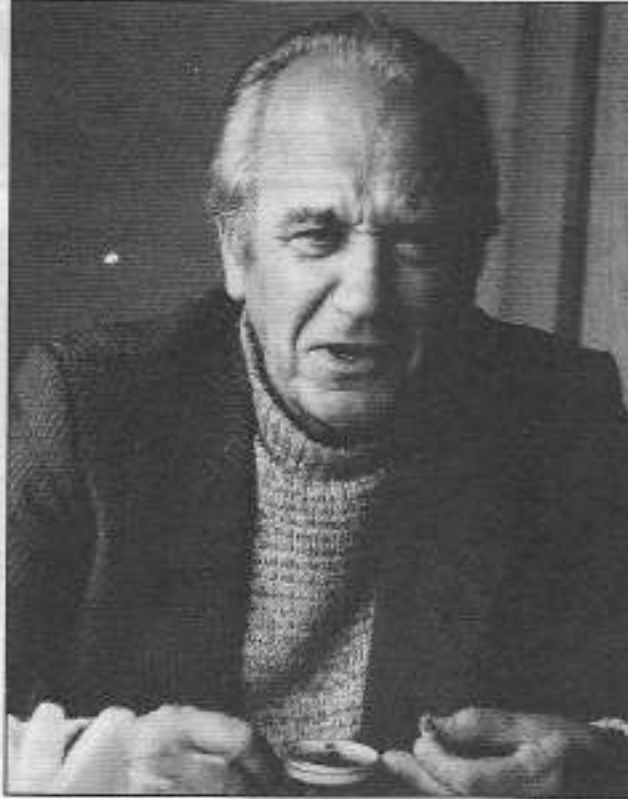
1946'da ülkemize girmeye başlayan ABD emperyalizmine karşı koyuşun ilk isimidir Marko Paşa. Marko Paşa'nın 2. sayısında yer alan "Yabancı Sermaye" başlıklı yazıda şunlara yer veriliyordu: "...Bu işte hangi menfaatlerin oyunu var? Dünyayı bir ahtapot gibi sarmaya çalışan emperyalist sermayenin kucağına atılmak, milletin alın terini dolara ve sterline satmak isteyenler kim? Gözü doymaz paranın bu korkunç taarruzu karşısında milletini ve vatanını seven her namuslu insan sesini yükseltmeğe mecburdur. Çünkü bir memlekete girip yerleşen yabancı sermayeyi çıkarıp atmanın, yabancı orduları sürüp denize dökmekten çok daha güç olduğunu, biz Osmanlı İmparatorluğunun mirasçıları herkesten iyi biliriz." diyorlardı ve devamla: " (...) Kalemimiz, fikrimiz sterlinin kölesi olmasın. (...) Vicdanımız doların esiri olmasın. (...) Düşmanın çizmeli istilâsını tepelemek kolaydır. Fakat

bir kere sinsi sinsi dolar ve sterlin emperyalizminin sömürgesi olduk mu, kurtuluş zordur. Hem uşak oluruz, hem de kendimizi efendi sanırız." diyerek Amerikan emperyalizmine karşı çıkıyor bir taraftan da yayınları aracılığıyla halkı bilinçlendirmeye çalışıyorlardı.

Egemenler, Marko Paşa yazarlarının halka ulaşmasını engellemek için türlü yollara başvurdu. Bu yollardan biri de bir "milletvekilinin" Marko Paşa yazarlarını "kökü dışarıda" olmakla suçlamasıydı. Günümüzde özgürlük, eşitlik ve bağımsızlık talep edenlere karşı nerdeyse moda haline gelen bu ifadenin kökü bu olaya kadar uzanmaktadır. Egemenlerin, emperyalizme olan bağımlılıkları ve halka olan düşmanlıkları onları daha da pervasızca hareket etmeye sürüklüyor. Buna karşın Marko Paşa yazarlarından Aziz Nesin Amerikancılara şöyle sesleniyorlardı: "Neden bizim kökümüz dışarıda? Cebimizde firar pasaportları mı var? Biz bu millete uşaklarımızla, dalkavuklarımızla, metreslerimizle mi bağlıyız? Biz bu vatana apartmanlarımızın arsası kadar toprak parçasıyla mı bağlıyız?" Sabahattin Ali ise şöyle cevap veriyordu: "Bin bir hileli yoldan bağrımıza sokulup bizi tekrar yarı müs-

temlekeliğe (sömürgeci) sürüklemek isteyen sömürücü yabancı sermayeye karşı uyanık bulunmayı istediğimiz için mi kökümüz dışarıda?"

Saldırıları bu kadarla kalmaz. Dergi sürekli kapatıl-

makta, toplatma kararları birbirini izlemekte ve yazarları tutuklanmaktadır. Dışarıda kalan bu kez yeni bir "...Paşa'yı çıkararak esasta yayının "sürekliliğini" ve çizgisini korur. Merhum Paşa, Malum Paşa ve diğerleri seriyi takip eder. Bu arada kapatılan "Paşa'nın" yerine egemenler, "sağcıların" eliyle taklit Paşalar çıkarır. Okur artık Paşaları karıştırmaya başlamıştır. Çözüm olarak bu kez "...Paşa" değil, "...baba" çıkarılır. Başına da Sabahattin Ali'nin "Ali'si konur:

ALI BABA... İlk sayıda bu durum açıklandıktan sonra şöyle denilmiştir: "Biz müsamahakar insanlarız. Paşayı elimizden alanların, bu sefer Babayı da almalarına göz yummanız!" diyerek duruşlarını mizahi bir anlatımla süslemişlerdir.

Marko Paşa dizisi toplam 7 isim, 77 sayı, 8 sahip (çeşitli tarihlerde 15 kez değişerek), 10 yazı işleri müdürü (13 kez değişerek), 1'i teksir makinesi olmak üzere 9 matbaa (15 kez değişerek), 1'i posta kutusu olmak üzere 10 adres değiştirerek çıkmıştır. 3 yıl, 4 ay, 28 günlük süre içinde 176 sayı çıkması gerekirken ancak 77 sayı çıkabilmiş; tam 99 hafta çıkmamıştır. Bu gazeteler aleyhine 16 dava açılmış; yazarları toplam olarak 8 yıl 2,5 ay mahkûmiyet cezası almışlardır. Bu "cezanın" 5 yıl 1 ayını Rifat Ilgaz yemiştir.

Marko Paşa'nın serüveni Rifat Ilgaz'ın toplumcu yönünü tanımamız açısından öğreticidir. Çünkü Rifat Ilgaz her türlü baskıya rağmen doğruların yanında olmuş ve bu uğurda bedel ödemekten çekinmemiştir. □

KAYNAKÇA:
www.siiir.gen.tr
www.rifatilgaz.net

Edebiyatta Çığır Açan, Komünist Fikirlerle Harmanlanmış Bir Ömür:

NAZIM HİKMET

*"Ben hem kendimden bahseden şiirler yazmak istiyorum,
hem bir tek insana, hem milyonlara seslenen şiirler.
Hem bir tek elmadan, hem süpürülen topraktan,
hem zindandan dönen insan ruhundan,
hem kitlelerin daha güzel günler için savaşından,
hem bir tek insanın sevdâ kederlerinden bahseden şiirler yazmak istiyorum,
hem ölüm korkusundan,
hem ölümden korkmamaktan bahseden şiirler yazmak istiyorum."*

Nazım Hikmet

Nazım'a bu dizeleri yazdıran nedenleri anlayabilmek için onu "tanımak" gerekiyor. Bazılarına göre "vatan haini" bazılarına göre ise eşsiz bir şair ve dava adamı olan Nazım'ı ve yetiştiği ortamı tanımalı. Nesnel değerlendirmeler yapabilme ve bu değerlendirmelerimizi hayatın akışı içerisinde özüne kavuşturabilme çabası, soluklarımızı birleştiren nedenler arasında. Her türlü peşin yarıdan, övgüden, alkıştan uzak... "Tanımak", "bakmak ve görmek"... Hepsi birbirinden farklı şeyler. Çoğu zaman "tanımak" tanımaktan; "bakmak" bakmaktan, "görmek" görmekten farklı. Öyleyse her şeye bir de tersinden yaklaş-

malı; bir de sağından, solundan, önünden... Annip bütün "şeylerden" tanımalı, bakmalı ve görmeli insan..

Kısaca Nazım Hikmet'e

Dair:

15 Ocak 1902'de Selanik'te doğan Nazım Hikmet Heybeliada Bahriye Mektebini bitirdi. Hamidiye Kruvazöründe güverte subayı iken, sağlık nedeniyle askerlikten ayrıldı. Bu arada ilk şiirlerini yayımladı. 1921 başlarında "Kurtuluş Savaşı"na katılmak için Anadolu'ya geçti. Bolu'da öğretmen olarak görevlendirildi. Daha sonra Batum üzerinden Moskova'ya giderek Doğu Emekçileri Komünist Üniversitesi'ne (KUTV) yazıldı.

Burada siyasal bilimler ve iktisat okudu. 1924'te yurda döndü. Aydınlık Gazetesi'nde yayınlanan yazı ve şiirleri yüzünden on beş yıl hapsi istenince yeniden Sovyetler Birliği'ne gitti. 1928 Af Kanunu'ndan yararlanıp tekrar yurda döndü. Resimli Ay dergisinde çalışmaya başladı. 1932'de dört yıl hapis cezası aldı. O dönem ilan edilen 10. yıl affıyla birlikte "cezası" infaz edilmedi. Gazetecilik yaptı, film stüdyolarında çalıştı. 1938'de orduyu ve donanmayı isyana teşvik ettiği iddiasıyla 28 yıl 4 ay hapis cezasına çarptırıldı. 1950 yılına kadar değişik hapisanelerde kaldı, açlık grevleri yaptı. 1950'de özgürlüğüne kavuştysa da

sürekli olarak izlenmekten kurtulamadı. Kitaplarını yayınlama, oyunlarını oynatma olanağı bulamadı. Askere alınması kararlaştırılınca Romanya üzerinden tekrar Moskova'ya gitti. 1951'de T.C. yurttaşlığından çıkarıldı. 3 Haziran 1963'te kalp krizi sonucu yaşama veda eden Nazım Moskova'da toprağa verildi.

Sanat, Edebiyat ve Şiir...

Nâzım Hikmet ilk şiirlerini hece vezniyle yazdıysa da içerik bakımından hececilerden oldukça uzaktı. 1. Emperyalist Paylaşım Savaşı sırasında Çanakkale'de yaşamını yitiren dayısından çok etkilendi. Bu etkiyi Nazım'ın "vatan ve yurt" temalarının öne çıktığı ilk şiirlerinde açıkça görüyoruz. Çok geçmeden yeteneğiyle dikkatleri üzerine toplayan Nazım, devrin "sanat sanat içindir" anlayışını kabul etmiyor; Tefik Fikret, Mehmet Emin ve Mehmet Âkif gibi şairlerin toplumcu yönelimleri kendi dönemi içerisinde savunulan ender şairler arasında yer alıyordu. Nazım'ın toplumcu yönü önceki şairlerden nitelik olarak farklıdır. Bu farklılık ilerleyen dönemlerde Nazım'ın sosyalist kimliğiyle pekişecek, ülkemizin sanat ve edebiyat alanında ciddi bir yankı uyandıracaktır.

Şiirin gelişen içeriğini yeni biçimlerle ifade etmeye yönelen Nazım, Sovyetler Birliği'nde kaldığı ilk yıllarda (1922-1925), biçim arayışlarını yoğunlaştırdı. "Kafiye, vezinli şiir yazılmaz diyenler de; kafiyesiz, vezinsiz şiir yazılmaz diyenler kadar dar kafalıdır.

Şiir öyle de yazılır, böyle de. Edebiyat dili, hele şiir dili he-yallerle, teşbihlerle ortaya çıkar, ancak böyle bir dil şiir dilidir demek ne kadar yanlışsa, tersini kabul etmek de o kadar yanlıştır" görüşünden hareket eden Nazım, yenilik arayışını bu zemin üzerine oturttu. Hayatın her alanında sekter yaklaşımlara karşı olduğunu ifade eden Nazım, özellikle

sanat ve edebiyat alanında sekterliğin çok ciddi bir hastalık olduğuna inandı. Her olguda kendi beğenilerinden ziyade "geneli" ön planda tuttu. Bu düşüncelerin gelgiti içerisinde hece ölçüsünün kalıplarını kırarak, Türkçe'nin ses özelliklerine büyük uyum sağlayan serbest nazımla şiir yazmaya başladı. Bu değişiklikte Mayakovski'nin ve genç Sovyet şairlerinin etkileri oldu. Yaşamın gerçeklerinden kaçarak kendi kabuğuna çekilenlerden, sanatsal etkinlikleri yalnızca aydınlara özgü etkinlikler olarak görenlerden, halkı küçümseyenlerden alabildi-

ğine uzaklaştı.

1929'da "835 Satır" adlı ilk kitabı yayımlandığında, kitaptaki şiirler büyük beğeni topladı. Dönemin ünlü yazarlarından övgüler alan Nazım, daha sonraki yapıtlarıyla da etkisini sürdürdü. Kısa sürede serbest nazımın benimsenmesini sağlayan Nazım Hikmet, 1936'ya kadar yayımlanan kitaplarıyla, "Cumhuriyet Dönemi" şiirinin değer yargılarını kökünden sarstı. Nazım, sadece kendi dönemini değil; kendinden sonraki dönemi de etkileyen "usta" bir şair hüviyeti kazanmıştı.

Şeyh Bedreddin Destanı'nda Divan Şiiri ve Halk Şiiri söyleyişlerini çağdaş bir anlayış içinde eritti. Başyapıtı olan Memleketimden İnsan Manzaraları'nı ise 1941'de Bursa Cezaevi'nde yazmaya başlayan Nazım, 2. Mesrutiyet'ten 2. Emperyalist Paylaşım Savaşı sonrasına kadar çok geniş bir zaman diliminin öyküsünü (1908-1959) bu kitapta destanlaştırdı. Düzyazı, şiir, senaryo gibi tekniklerin iç içe kullanıldığı Memleketimden İnsan Manzaraları adlı yapıt, bütünüyle şiir, roman, öykü, oyun, senaryo, destan denemeyen yeni bir türün habercisi oldu. Nâzım Hikmet hapisane yıllarında en yüksek noktasına ulaşan verimliliğiyle birbirinden güzel şiirler yazdı. Yurt dışına çıktıktan sonra uzunca bir süre benzer şiirlerle yetindiği ve yeni bir aşama yaratamadığı gözlenirse de 1959'dan sonra "Saçları saman sarısı, kirpikleri mavi" şiirleriyle yepyeni bir hava yaratarak sanatının üst düzeydeki son ürünlerini verdi.

Nâzım'ın 1938'de hapse girilmesiyle yasaklanıp ortadan kaldırılmış olan şiiri, Türkiye'de ancak ölümünden iki yıl sonra, 1965'te yeniden ortaya çıkabildi. Şiirimizin en büyük ustalarından biri olan Nâzım Hikmet romanlar, oyunlar yazmanın yanında çeşitli konularda çok sayıda makale ve eleştiri yazıları da yazdı.

Nâzım'ın sanat ve edebiyat anlayışına yön veren toplumsal kaygı, onu sürekli yeniliklere itmiş ve şiirinin durağan kalmasını önlemiştir. Nazım, şiirindeki hareketliliğin nedenini şöyle ifade ediyor: "Sanatkar, halka türküsünü dinletmek için en uygun şekilleri durup dinlenmeden, ömrünün sonuna kadar aramak zorundadır. Ben şimdi bütün şekillerden faydalanıyorum. Halk edebiyatı vezniyle de yazıyorum, kafiyeli de yazıyorum. Tersini de yapıyorum. En basit konuşma diliyle, kafiyesiz, vezinsiz de şiir yazıyorum. Sevdadan da, barıstan da, inkılaptan da, hayattan da, ölümden de, sevinçten de, kederden de, umuttan da, umutsuzluktan da söz açıyorum. İnsana has olan her şey şiirime de has olsun istiyorum. İstiyorum ki okuyucum bende, yahut bizde, bütün duyguların ifadesini bulabilsin. 1 Mayıs Bayramı'na dair şiir okumak istediği zaman da bizi okusun, karşılıksız sevdasına dair şiir okumak istediği vakit de bizim kitaplarımızı arasın". Onun şiirlerinde halkın nabızı atıyordu. Bir şairin başarılı olabilmesi için, yapıtlarında maddi yaşamı aydınlatmak zorunda olduğuna inanan Nazım, gerçek yaşam

dan kaçan ve onunla bağıntısız konuları işleyenlerin anlamsızca yanmaya mahkum olacaklarına inandı.

Toplumsal Gerçekçilik ve Nazım Hikmet

"Dönemlerinin karanlık güçleriyle savaştan ilerici sanatçılara her ülkede ve her çağda rastlanır. İnsanların mutluluğu ve dünyada güzel bir yaşam için savaşa giren bu ilerici sanatçılar her zaman karanlık güçlerce kuşatılmış, kovuşturulmuş, baskıya uğratılmış, hapsedilmiş ve öldürülmüşlerdir. Fakat onlar hiçbir baskı ve tehdidin, hiçbir ölümün, hiçbir yalanın; tarihin akışını, iyiye, güzele, haklıya ve mutluluğa yönelişini durduramayacağını bilirler. Ve bu yazarların yapıtları ve bütün yaşamları gelecek kuşaklara örnek olur" diyordu Nazım. Aradan geçen kırk dört yıla rağmen Nazım'ın ölümsüzlüğü yazdıklarını doğrular nitelikte. Onun şiirleri ve mücadelesi sonraki kuşaklar boyunca dilden dile, yürekte yüreğe aktararak ilerlemeye devam ediyor.

"Vatandaşlıktan" çıkartılmasına, şiirleri uzun yıllar boyunca yasaklı kalmasına, yaşamının büyük bir kısmı hapis-hanelerde ve yurt dışında geçmesine rağmen Nazım, hala canlılığını koruyor. Buna paralel olarak egemenlerin korkusu bugün de devam ediyor. Egemenler Nazım'ın halka ulaşmasının önüne geçemeyince, Nazım'ın sanat anlayışını dünya görüşünden soyutlayarak halka sunma yoluna girdiler. Nazım'ı Nazım yapan fikirleri, onun "toplumcu"

yanını oluşturan dünya görüşünü yok sayarak, Nazım'ı gerçek anlamda yok etmeye çalıştılar/ çalışıyorlar. Sınıf savaşımının doğal bir yansıması yaşananlar. Günümüzde nasıl her olgu, olay belirli bir sınıfın çıkarlarıyla ilgili ise; sanat ve edebiyat alanındaki bütün üretimler de belirli sınıfların çıkarlarıyla ilgilidir. Nazım, bu safişmada ezilenlerden yana saf tuttu. 1923'te TKP'ye üye olmasını hayatının en önemli ve gurur verici olayı olarak gördü. Ölüncüye kadar partisini ve sosyalizm mücadelesini yaşamının merkezine koydu. Uzunca bir dönem partisinden koparmaya çalışmışlarsa da o inatla direnmiş, partiye ve partili mücadeleye verdiği önemi dile getirmiştir. Nazım'ı ölümsüz kılan; egemenleri ise bir o kadar saldırgan kılan nedenler buralarda aranmalıdır. Ezilen halkların iyiye ve güzele olan özlemlerinin ifadesi olan yeni bir dünya mücadelesi ve son tahlilde yeniyi temsil eden "komünizm" fikrinin Nazım'ın yaşamına yön vermesi ve oradan geniş kesimlere ulaşması, egemenlerin pervasız saldırılarının esasını oluşturmaktadır.

Egemen sınıflar ve onların temsilcileri, Nazım'ın kavgacı, mücadeleci yanını unutturmayarak onu sadece aşklarıyla ve "yurt sevgisiyle" dolu yönleriyle ön plana çıkarıyorlar. "Romantik komünist", "aşk adamı", "duygusal şair", "Türkçe'yi en iyi kullanan şair", "büyük Türk şair" gibi ifadelerle Nazım'ın dünya görüşünü geniş kesimlerden gizlemeye, yok saymaya çalışıyorlar. Oysa Nazım'la aynı davayı

savunan bizler için onun unutulmaması ve unutturulmaması gereken yanı devrimciliği, "komünistliği" ve hamuru bunlarla yoğrulmuş üstün şairliği. Dolayısıyla ezilenler Nazım'ı tanımalı, onun artılarını ve eksilerini bilince çıkararak yeni bir dünyanın mücadelesini daha da ileriye taşımalıdır. Nazım'ı anmanın, anlamının tek yolu budur. Ne övgüden ibaret cümleler ne de onu ifade etmeyen yergiler. Egemenlerin "komünist" fikirlerine tahammülsüzlüğü, değerlendirmelerimizi nereden başlatmamız gerektiğinin yanıtını oluşturur aynı zamanda. Nazım fikirleri uğruna can bedeli bir mücadeleyi göğüsleyecek kadar inançlı ve umutluydu.

Nazım, toplumun sorunlarını irdeleyen, bu sorunların çözümünde ezilenlerden yana tavır takınan ve bu doğrultuda mücadele eden önemli bir şair, önemli bir dava adamıydı. Ülkemizde komünist fikirlerin gelişimine katkı sunanlardandı. Bu fikirlerin daha da gelişebilmesi için Nazım'ın eksiklerini de görmek, bu eksiklerin kaynaklandığı noktaları bilince çıkarmak ve bu yönleri aşmak gerekiyor. Nazım'ın hatalı yaklaşımlarına sebep olan en büyük etken şüphesiz SSCB'nin, Komüntern'in ve TKP'nin hatalı tahlilleriydi. Kemalizm'in tahlili, "Kurtuluş Savaşı'nın tahlili", ülkemizdeki ulus ve azınlıklara yaklaşım gibi birçok konuda yanlış tahlillerin yapılması Nazım'ın da bu konularda yanlış sürüklenmesini sağladı. Nazım'ın üretimlerinde yanı başında katledilen Kürtlerin ve Ermenilerin

sesi -çok cılız değerlendirmelerin dışında- yankılanmadı. Ezilen halkların çıkarlarını savunan Nazım; Yunanistan'ı, Çin'i ve dünyanın diğer yerlerini dizelerine sığdırırken, kendi ülkesindeki ulusal eşitsizliklere ve etnik katliamlara yabancı kalmaktan kurtulamadı. Bu sorunları doğru zeminde değerlendirip çözüm üretemediği gibi hakim ulus milliyetçiliğinden kurtulamayarak "ulusların tam hak eşitliği" ilkesini hayata geçiremedi. Aynı yanlışlar bugün de devam ediyor. TDH (Türkiye Devrimci Hareketi) genel olarak bu hastalıklı yaklaşımdan kurtulabilmiş değil. Bu yapının bugün de etkin olmasında Sovyetler'in, Komüntern'in, TKP'nin ve dolayısıyla Nazım'ın sorumluluk payını teslim ederek değerlendirmeli, hatalı yönlerimizi bilimin süzgecinden geçirerek aşma cüretini göstermeliyiz. "Toplumsal gerçekçi" yönünü komünist fikirlerle harmanlayanların toplumsal fayda gözetirken; halkı oluşturan değişik ulusları, azınlıkları ve sınıfları itinayla değerlendirmesi ve bunları sınıf mücadelesinin akışı içerisinde "tam hak eşitliği" ilkesi uyarınca birleştirebilme becerisini göstermesi gerekir. Aksi yaklaşımlar adı ne olursa olsun, egemen sınıfların çıkarlarına hizmet etmekten kurtulamaz. Halklar arasındaki düşmanlıkların iyice körüklendiği, ezilen halkların birbiriyle çatışmaya sürüklendiği günümüzde bizim üretimlerimizin kimin çıkarlarına hizmet ettiğini akıllardan çıkarmamak gerekiyor. Birçok insan Nazım'ın isminden kay-

naklı onun fikirlerini benimsiyor. Çoğu zaman bu benimseyiş hiçbir eleştiriye tabi tutulmadan yapıldığı için yanlışların yeni yeni yaşamlarda vücut bulma eğilimi güçleniyor. Doğal olarak böylesi bir yaklaşım yukarıda çizdiğimiz hatalı tarzın "çizgi" haline gelmesine zemin hazırlıyor. Nazım her yönüyle ezilen dünya halklara aittir. Onun üretimleri ezilenlerin kurtuluş mücadelesine eşsiz katkılar sundu/ sunuyor. Bizlerin yapması gereken Nazım'ı artılarıyla ve eksileriyle doğru bir değerlendirmeye tabi tutma ve onun fikirlerini böylelikle daha canlı savunma yoluna gitmektir. Nazım'ın hayatına anlam veren komünist fikirler kişilerin putlaştırılmasına karşı çıkar. Olayları neden-sonuç ilişkisi içerisinde ele alarak, yanlışlardan anlamaya ve doğruları daha da ilerletmeye çağırır. Nazım'ı savunmak, onun fikirlerine sahip çıkmak ve yaşatmak, doğruları savunmaktan geçer. Umarız Nazım'a dair burada aktardığımız sınırlı bilgiler hepimiz için daha geniş araştırmalara ve yoğunlaşmalara vesile olur. Şiirimizde çığır açan umudun usta şairini ve büyük dava adamını ölümsüzlüğünün 44. yılında saygıyla anıyoruz. □

Yararlanılan Kaynaklar:

- 1- Babeyef, "Nazım Hikmet Kendi şiirini Anlatıyor", Konuşmalar, sf. 180-186
- 2- Mahir Ünlü- Omer Özcan, 20. yüzyıl Türk edebiyatı, sf. 259-276
- 3- www.sir.gen.tr
- 4- http://www.nazimhikmet-ran.com/biyografi_index.html

SOKAĞIN

ESİ

2007 GENEL SEÇİMLERİ

SORULAR:

1. 22 Temmuz genel seçimlerinin sonuçlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?
2. Erdoğan, Menderes'ten sonra iktidar partisi olarak girdiği seçimden oyunu artırarak çıkan ilk lider oldu. Bu sonuç hakkında ne düşünüyorsunuz?
3. Sizce işçi, işsiz, emekçi ve dar gelirliler için bu seçim sonucu neler getirecek?
4. DTP destekli 24 bağımsız aday meclise girdi. Bu durumu ülkemiz siyaseti açısından nasıl değerlendiriyorsunuz?
5. Cumhurbaşkanlığı seçimleri süreci, bu süreçte başlayan laik anti-laik tartışmaları, Cumhuriyet Mitingleri ve genel kurmayın yayınladığı muhtıra sizce bu seçimleri nasıl etkiledi?

Gökmen Saylan (31. serbest)

1- Söyle söyleyeyim, talihsizlik olarak değerlendiriyorum. İnsanların hala bu memlekette akıllarının başlarına gelmediğini düşünüyorum. Ülke bugüne kadar bu kadar sömürülmüş ve hala sömürülmeye devam edecek.

2- Bu rant, yapmış olduğu

TOKİ evlerinin yarısından çoğu kendi yandaşlarına, çok azı da halktan insanlara dağıtılmış. Bir ev en az üç oy demek. Bütün sektörlerde kendi insanlarını yerleştiriyor. TOKİ çekilişlerindeki 100 kâdından 80'i türbanlıydı.

3- Belki ikinci kez iktidara geldikleri için buna zamanları olacak, yani bu konuya eğilimler. Ama böyle olsa da sade-

ce üç beş kişi kurtulur. Yine aynı tas aynı hamam. Sadece 8 milletvekili bir haftalık çalışma için kendilerine verilecek olan üç aylık maaşlarından vazgeçmişler. 8'i idealist olabilir ama bir yandan da 550 milletvekili de bu durumdan rahatsız değiller. Yani kısacası hiçbir şey getirmeyecek.

4- O, AKP'den daha büyük

talihsizlik, hiçbir anlamı olmayan bir siyaset sadece. İsim için yapılan boş işler bunlar. Mesut Yılmaz da öyle ne yapabilecek bunlar hiçbir şey yapamazlar. Bence hiçbir yere gelemezler. Düzen içinde yaşamak zorundalar. Beyin cerrahı olsunlar, fizikçi olsunlar çok daha başarılı olurlar hayatın içinde.

5- AKP'nin kuvvetlenmesinde bayağı etkili oldu. Planları vardı "A" ya da "B" diye. Her ihtimale karşı bundan dolayı iyi çalıştılar, işlerine yaradığını düşünüyorum.

Sema Durmuş (28, öğretmen)

1- Sonuçların beklenildiği gibi olduğunu düşünüyorum. Beni şaşırtmadı. Sonuçlarda CHP'nin özellikle Deniz Baykal'ın tutumunun etkili olduğunu düşünüyorum. Ayrıca AKP'nin yarım kalan yatırımlarının tamamlanması için seçimlerin böyle sonuçlandığını düşünüyorum.

2- Erdoğan'ın karizmasının halkı etkilemiş olduğunu düşünüyorum. AKP, halka en çok inen parti oldu. Bir de Erdoğan'ın rakiplerinin çok zayıf olması da oyunu arttırdı. Türkiye'deki sol, anarşizm korkusu olduğundan kaynaklı Erdoğan kazandı. Her kesimden insanlar oy verdi. Yani oyların % 47'sinin cemaatçı, ya da işçi yada çiftçi olduğu söylenemez. Ayrıca "alim gücünü arttırmadığım kimse bana oy vermesin" gibi mey-

dan okumaları halkta olumlu ve güven verici bir etki yarattı. Genç olması da halkın yeniliklere açık olduğunu eski liderlere itimat etmediğini gösteriyor. Seçimde tanıtımla uğraşan şirketin de payı var tabii ki.

3- Bir şey değişmeyecek. Liberal parti olduğu için önce zenginlerin gelirini arttırıp yatırım yapmalarını sağlayacak. Zenginlerin gelir vergisini düşürdü ve bu sadece üstten uygulandı. Ekonomide en son işsizlik çözülür. Önce istikrar sağlanır sonra adil gelir dağılımı olur. Bu yüzden ekonomi-politik açısından samimi olduğunu düşünüyorum. İlk olarak işçilere yönelmese de.

4- Temsil edilmeleri kesinlikle hoşuma gidiyor. Ama bağımsızların çok aktif olacaklarını sanmıyorum. Onların AKP ile uyumlu çalışacaklarını düşünüyorum. Bence Kürtlerin temsil edilmeleri çok önemli o kesimin de temsil edilmesi önemli. Bağımsızların CHP'den ve MHP'den daha iyi muhalefet olacaklarını düşünüyorum.

5- Tabii ki etkiledi. Cumhurbaşkanlığı seçimi halkta kutuplaşma yarattı. İnsanlar hiç olmadığı kadar siyasetle ilgilendiler. Kanallar sürekli siyaset programları yayınladı. İnsanların ideoloji için oy vermediğini hirs için oy kullandıklarını düşünüyorum, seçim sonuçları açıklanınca konvoy halinde maç sonrası holiganlar gibi davrandılar. AKP'nin cumhurbaşkanlığın-

da engellenmesi oyları % 10 artırmış. CHP'nin laikliği ve cumhuriyeti sadece kendi tekelinde bulundurmaya çalışması tepkilere sebep oldu. Herkes ona sinirlenip AKP'ye oy verdi.

.... (34, araştırmacı)

1- AKP'nin birinci parti olarak gelmesi bekleniyordu. Anketlerin doğru çıkması ilginç bir durum. Demek ki siyasette bazı sonuçlar öngörülebiliyor. Bu da istikrarın bir göstergesi olabilir. Diğer partilerin gelmesi normal. Çünkü CHP muhalif sol gibi görünüyor MHP de sağ muhalif zaten.

2- AKP mi Erdoğan mı? Önce bunu indirmek gerekiyor. Erdoğan'dan baskası gelseydi de aynı sonuç alınır. Çünkü aslında Erdoğan'ın çok da olumlu bir imajı yok. Kasımpaşalı, Milli Görüş geleneğinden gelme bir. Üslubu zaman zaman bozuluyor mesela "anani da al git" demesi kamuoyunu olumsuz etkilemeliydi. İşte bu yüzden AKP'nin aslında genel programının etkili olduğunu düşünüyorum. Diğer yandan cumhurbaşkanlığına adaylığını koymadığı için olumlu tepki aldı. İnsanlar bunu samimiyet olarak gördüler. Bunların yanında ordunun da CHP'nin de tavrı etkin oldu.

3- Türkiye'de bir büyüme var. Bence herkesi etkileyen bir büyüme. Emekçilere işsiz-

lere özel bir politikanın uygulanacağını sanmıyorum. AB' endeksli bir politikaya sahip oldukları için o program dahilinde ne varsa o uygulanır. Daha önceden işsizlik üzerinden propaganda yapılıyordu ama artık AB kriterlerine göre propaganda yapılıyor.

4- Bence Türkiye için çok önemli. Herkesin sesi duyulabilecek. İstedikleri sorunlar da tartışılacak. Sebahat Tunçel'in "Meclis Batısıyla Doğusuyla birleşiyor." demesi birçok şeyi gösteriyor. Kürt sorunu etrafında konuşuluyordu ama gerçekçi tartışmalar değildi, tek taraflıydı. Ama artık muhatabıyla tartışılabilir.

5- Eğer sonuçları doğru okuyarsak ve bu sonucun toplumun ordunun müdahalesine karşı "dur" dediği anlamını çıkarıyorsa, bu durum çok önemli ve olumlu olduğunu düşünüyorum. Demek ki toplum bu senaryoları aşmış.

Celal AŞKAROĞULLARI **(17.öğrenci)**

1- Benim için gerçekten çok şaşırtıcı bir sonuç oldu. AKP'in tek başına iktidar olabileceği o kadar tahribattan sonra oyunu bu kadar artırabilmiş olması gerçekten ilginç. Sanal ekonomik değerlere rağmen insanların AKP'ye oy vermiş olmaları sanırım birçok kesim için sürpriz oldu.

2- Yapılan kömür, gıda yardımlarına ve manevi istisma-

ra bağlıyorum.

3- Valla ben gelecek açısından pek de umutlu değilim. Ve bu yönetimle de gelirlerin artacağına inanmıyorum. Artacak olan şey eminim ki dışa bağımlılık olacak. Halkın alım gücünün daha da düşeceği, verilen tabloların gerçeği yansıtmayacağı açık.Yani omurgasız bir idari yönetim olacak.

4- Giren bağımsızlarla beraber meclis ortamının çok gergin olacağını ve Türkiye gündeminin bu olaylarla oynanacağını düşünüyorum. Böylece hükümet de tabiri caizse istediği atı kosturacaktır. Bağımsızların seçmenlerinin isteklerini yansıtabileceğine pek olanak vermiyorum ama belirli dönemlerde [Cumhurbaşkanlığı seçimleri....vb] piyon olarak kullanılacaktır.

5- Laik -anti laik çatışmalarının suni olduğunu ve bunların böl-yönet politikasının bir denemesi olduğunu görüyorum. Cumhuriyet mitingleri şeriatçılığa karşı iyi birer protesto olabilirdi fakat halkın bir çok kesimi açısından dinsizlik olarak algılandı. Bunun sebebi olarak da Turkan Saylan vb insanların mitinglerde yapmış olduğu konuşmaları örnek verebiliriz. Ayrıca yayınlanan muhtıranın toplumun tüm kesimlerinde tepki uyandırması insanları AKP'yi desteklemeleri konusunda resmen teşvik etmiştir. Görünen tabloda AKP ezilen konumdadır ve hakkı yeniyor izlenimi partiyi ve R.T. Erdoğan'ı zirveye taşımıştır.

ğın'ı zirveye taşımıştır.

Vahap SEVER **(51, nakliyecisi)**

1- Demokrasinin çeşitliliği ve renkliliği açısından zıt kutupların meclise girmesi, yönetimde istikrarın sağlanması açısından tek partinin iktidar olmasının iyi olduğunu düşünüyorum. Ayrıca bağımsızların meclise girmesiyle Kürtlerin de kendilerini parlamentoda ifade etmesinin yolu açılmıştır.

2- Yönetimde sağlamış olduğu istikrar ve ekonomik anlamda yaşatmış olduğu kötünün iyisi durum halk tarafından onay almıştır. Ayrıca uluslar arası ilişkilerde Türkiye'nin başarısının artması, adının duyurulması, dış ülkelerle olan ilişkilerin iyileşmesi halk tarafından yola devam kararının alınmasında büyük rol oynamıştır.

3- İşsizliğin azalması, alım gücünün artması tabii ki herkes için iyi olacaktır. Ama temennimiz devlet kurumunun şeffaflaşması, adalet sisteminin düzene girmesi, yapılan yolsuzlukların azalması daha öncede belirttiğim gibi kötünün iyisi politikalar. Çünkü başımıza gelip de çalıp çırpmayan yoktur.

4- Bağımsızların meclise girmesiyle ben çok fazla tartışmanın yaşanacağını sanmıyorum. Geçmişte yaşanan tecrübeler, bağımsızların ilimli açıklamaları bunlara engel olacaktır. Fakat şuna da

inanıyorum ki bağımsızlar çok etkin bir politika anlayışı güdemeyeceklerdir. Ne kadar itirazlar olsa da yapılmak istenen çoğunluk tarafından yapılır.

5- Öncelikle bu yaşananların ak partiye hizmet ettiği gayet açıktır. Bu olaylar toplum tarafından insanları bölme ve zıtlştırma anlamı taşıdığından gereken tepkiyi almıştır. Yani anlayacağınız tepkiyi gösteren cumhuriyet mitingleri değil halk olmuştur. Ve protesto dediğin böyle olur üç beş milyon insanla değil. Ordunun açıklamasına gelince gereksiz olduğunu düşünüyorum.

Ali AKIN (38, mefruşatçı)

1- AKP'nin hak ettiği oyu aldığı düşünüyorum. CHP ve MHP ye ise geçmişten gelen duygusal bağlardan dolayı gereken cevap tam olarak verilmemiştir. Konuşmaktan ve muhalefetten başka hiçbir şey yapmayanlar maalesef gene meclistedir. Bu partilerin yönetimlerinin acilen istifa etmesi gerekmektedir. Çünkü halkın beklentilerine cevap alamamışlardır.

2- Bunu öncelikle ekonomik istikrara bağlıyorum, enflasyonun düşmesi, piyasaların rahatlaması, güvene dayalı siyaset anlayışı bunlar hep olumlu yönleridir. Benim için en önemlisi ise yapılacak olan vaat edilmemesidir. Artık toplum olarak atılan palavralara doyduk. Gerçekçi politi-

kaları mumla arar olduk. Kazandığımız para aldığımız malın artış fiyatına ancak yetiyordu ve biz işlerimizin hamalı olmuştuk. Her hafta benzine zam, bi yandan verirken diğer taraftan iki katını alıyorlardı. En azından bu yönetimle bunlarda azami de olsa sonlandı.

3- Aslında işsizliğin azalacağını pek düşünmüyorum. Bunu yapmaya hiçbir hükümetin gücü yetmez. Zaten böyle bir vaatte de bulunulmadı. Ama ekonomik istikrar piyasaları rahatlatacaktır.

4- Bence milletvekillerinin bağımsız olarak siyaset yapması yanlıştır. Parti olmadan, herhangi bir politikan olmadan siyaset yapılmaz diye düşünüyorum. Yapsan da etkili olamazsın. Nasıl bir siyaset izleyeceklerini bilmiyorum ama cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Truva rolünü oynayacakları kesin.

5- Yapılan mitingler halka hitap etmeyen garip olaylardır. Ve insanlar tarafından gerekli cevabı almıştır. İnsanlar açıklıkla boğuşuyor bunlar nelerle uğraşıyorlar. Bir kere çalışan bir insanın dinlenmeye vakti olmuyor değil de böyle yerlerde gönül eğlendirsin. Yayınlanan muhtarayı yersiz buluyorum. Böyle şeylere gerek yok bu ülkenin demokrasiye ihtiyacı var. Artık bizleri kandırmasınlar.

Hatice AĞADAKMAZ (36, gurbetçi)

1- Çok iyi olmuştur. Yapılanlar ortadadır ve halkta gerekli cevabı vermiştir.

2- Bir kere Ak parti toplumun fakir kesimine hitap eden bir partidir. Türkiye'de yaşayan nüfus çoğunluğunun da iddia edildiğinin aksine muhafazakar olması da bu aşamaları doğurmuştur. AB yolunda atılan adımlar bizleri de memnun etmiştir. En azından gözle görülür değişiklikler çok fazladır. Biz yıllardır Almanya'dan gelir gideriz en çok bu hükümet yönetiminde yolların yapıldığını gördük. Yerel belediyeleri çok aktif, insanlarla iletişim var. Hep bunlara bağlıyorum.

3- İnşallah her şey daha iyi olacak. Refah düzeyi artacak. Ekonomideki istikrar ve güven bizler için yarın endişesini ortadan kaldıracaktır.

4- İyi olmuştur. Onlar da kendilerini ifade edebilsin. Bizim bir şey dediğimiz yok. Bu çatı altında hep beraber yaşayalım bizim asıl derdimiz budur. Ama umarım önceki yıllardaki gibi sorunlar çıkmazsın onlara da yazık.

5- Ben bütün bu yaşananları çok gereksiz buluyorum. Halk arasında sınıflaşmayı arttırıyor. Bugün o mitinglere katılanların hepsi ekonomik düzeyi iyi olan insanlardır. Ama halkımızın ne bunlarla uğraşacak zamanı nede parası vardır. İnsanları bölmeye son versinler. Biraksınlar herkes istediği gibi yaşsin zorla yapılan işten hayır gelmez.□

KAYIP

KÜNYE

ERDAL SÜSEM

Paydos zili çalınca, yıllardır ter döktüğü overlok makinesinin önünden yılan sessizliğiyle kalkıp işçilerin gürültüsünü duymadan fabrikadan ayrılmak üzere yola koyuldu. Ağır aksak adımlarla çıkış kapısına yönelirken kulaklarını oksayan tiz sesle irkildi. Sevecen bir coşku sarıp sarmalayıp yürek magmasında umudunu deprestirdi. Hızlıca başını geriye çevirdiğinde, hüznün kara bir hançer misali bağrına saplanmıştı ve coşku, sevinci, umut o anda teslim olmuştu acıya ve korkuya. Ne direnmisti, ne de...

Çağlayacak gözlerle Pelin'e baktı. Sükün ve acı iklimi egemen di çehresinde...

- Münewver abla servis arabası seni bekliyor. Bizimle gelmiyor musun? diyen Pelin'e öylece baka kalmıştı... Pörsümüş ellerini Pelin'in gül kokulu yanaklarından seğirtip zülüflü saçlarında gezindirdi. Şaşkın ve hasret yüklü bakışlarla

karşı karşıya kalan Pelin, derinliğinde amansız bir muharebeye girerken mukaddes sükuna hürmet edecek prangayı diline vurmuştu sanki. Artık teknil kelamlar kifayetsizdi acının ve özlemin naksladığı zamanlarda.

Yalpa vura vura arşınladı fabrikanın tozlu dumanlı yollarını. Nerden geldiğini ve nereye varacağını bilmeyen çöl bedevisi misali hercümerci debdebinde; korna, ısıklık ve insan konuşmaları, bağırışları eşliğinde yürüyordu. Nostalji deryasında yüzerken "Deniz çocuklarının" çığlıklarına kulak kabartarak ayaklarının rotasını denize çevirdi.

Aşk ve sevgi kelimeleriyle bezenmiş bankın üzerine usulca oturup mavi tülün eşsiz güzelliğini yorgun yeşil gözleriyle izlemeye koyuldu: Deniz akşamdan kalan sarhoş kadar dingindi... Yedi düvel öteden kopan bir çığlıktı belki kulağına rüzgarla ilişen. Bir maşuk kadar albenili edasıyla çağırıyor-

du Münewver'i deniz. Paytak adımlarla sokuldu parçalanmış kayalıklara. Aklar düşen saçları rüzgar tarazladığında çıvgınlar bosaldı gözlerinden. Acı, tuzlu gözyaşları olup süzülürken, yanaklarında kesik kesik hıçkırıklarla sessizliği bozarken aniden hisimla kaykılıp acının prangaladığı diline özlemi, öfkeyi yükleyip haşmetlice haykırdı:

- Be hey ulu deniz! Be hey körpecik yüreklerin sevdalısı! Micoların, kaptanların, ve balıkçıların umudu! Be hey köpükleri apak deniz! Söyle, sen mi, sevda mı? Sen mi umutla, sevgiyle, emekle büyüttüğüm, hastalandığında başucunda ayrılmadan göz pınarlarımı kuruta kuruta beklediğim körpe mi... Sevindiğinde dünyalar benim olan, üzülürken acısını yüreğimde hissettiğim yavrumu. Daha büyüyüp duvaklı bir gelin olacaktı. Etrafta kosuşan, vazaları kırıp döken yavrular verecekti bana. Karnat gerecekti yavrularına tıpkı

benim gibi... Be hey heybetli deniz! Sen mi aldın yavrumu? Sen mi alıp götürdün? Senin milyonlarca yavrun var. Her biri birbirinden güzel. Bilirsin, be hey ulu deniz! Yüreğin kan ağlamıştır dinamitlerle, zıpkınlarla yavrularının hunharca katledildiği zaman. Çokça kızla kesmissindir. Şimdi n'olursun milyonlarca yavrunun hatırı için söyle; seni mi aldın yavrumu? Bir eşyasını, parçasını görmem kafidir. Bir haber de yeter... Sen almadıysan, kim aldı be hey ulu deniz? Gördün mü? Duydun mu? Zifiri bir gecede katledip parçalarını sana mı attılar? Tanık mı oldun? Tanıksan, niye susuyorsun? Kanıksadın mı? Dize mi geldin bunca çirkeflik ve acı karşısında? Yaşıyorsa nerde benim yavrum? Söyle bana, engin sularında envai çeşit yavrusu olan ulu deniz? Nerde benim endamı ince, gözleri pırl pırl yavrum?

Dur durak dinlemeden akıyordu gözyaşları. Yunuslar haykışlarla geçerken önünden deniz köpürmüştü. Hircinca dalgalarını kayalıklara vuruyordu. Dizginlenmez deli taylar kadar öfkeliydi. Fevranca kayalıkları dövüyordu. Kızdıkça vuruyor, vurdukça öfkelerini kusuyordu. Deniz çocukları çığlık çığlığa uçuşuyorlardı ayın şevkinin vurduğu mavi tülün üzerine. Kediler etrafa uşuşmuş, düşünce düşünce bingildağı şişmiş, çağlaya çağlaya kaynağı kurumuş bu kadının hıçkırıklarını dinliyorlardı. İnsanın bozduğu dünyanın karmaşasına akıl sığdırmeye çalışıyorlardı.

Akşamın serinliğinde sahil boyundan iz sürdü evine doğru. Oradan oraya kosturan insanlar, art arda gelip geçen araçlar, köşe başlarına ilişen fahişeler, sokak lambalarının önüne ya da köhne bir yere tünleyen tinerci çocuklar, siren seslerine karışan "Amirim Begonya sokakta bir grup terörist yola barikat kurarak korsan gösteri yapıyorlar-mış" lakırdıları ve telsiz sesleri gri kentin zırlınsında akıyordu. Sırtı güncesinde saklı olan bu kentin deryasında, bir boydan diğer boyya geçen bir balık gibi süzülüyordu.

Çevresine bakına bakına yürürken kümelenen ve teğet geçen gençleri ilgiyle izlerken biraz ırakta, dünyada olup biten her şeyden habersiz güle oynayan çocuklar ilişti göz perdelerine. İç çekip derinden kızının çocukluğuna yolculuk yaptı. Kıt kanaat kursaklarını doldurdukları fakirhanelerinin son şenliğiydi kızı. Ele avuca sığmaz sevecenliğini anımsarken anneler gününde kızının söyledikleri gelip yerleşti usunun merkezine: "Sana hediye alamadım anneciğim. Çok üzgünüm. Ama topladığım kır çiçeklerini kabul edersen çok sevinirim..." Sesler geçmişten kopup beyinde yankılanırken, anılar irin selleri olup aktı damarlarına... Yamaca öbek öbek, yan yana sıralanan evlerin yokuşunu tırmanırken ayakları sanki beyinden azade yol alıyordu ve: "Ah benim kınalı kuzum. Yüreğimin en tatlı cıvıtsı. Dokuz ay karnımda taşıdığım ömrümün parçası. Akşamları fesleğen-

leri suladığında söylediğin türküler kulağımda küpe hala. Böyle habersiz mi çekip gidecektin? Aniden ve tek bir iz bile bırakmadan... Hayır! Hayır!.. Sen kaybolmadın, öldün! Asla inanmam buna. İnanmıyorum da! Biliyorum herhangi bir sabah, hercai menekşelerin actığı bir sabah dikileceksin karşıma. Sarıp sarmalayacağım seni. Öpüp koklayacak, bağırma basıp dizlerimde saçlarını oksayacağım ve güzel günlerin masallarını anlatarak uyutacağım seni. "Anlat" diyeceksin, "Anlat anne; efsunlu kadife sesinle türkü söyler gibi yalansız, rıyasız, açlığın ve sefaletin olmadığı, sokak kelebeklerinin peşi sıra ölmediği, çocukların alı al, moru mor düşler kurup oyunlar oynadığı, kimsenin ölmediği, ölmek mecburiyetinde olmadığı ve silahtan, kandan ve baruttan nefret eden insanların öldürmek zorunda kalmadıkları bir dünyayı, eski bir masalı anlatırcasına anlat anne" dediğini bir daha duyacağım.

Yannın gümbürtüsüne hazırlanan gecenin koyunda, çamura bata çıka evine vardı: Sessizliğin galebe çaldığı evin kapısından içeriye adım attığında holde; beybun bakışlarıyla, avurtları cökmüş, göz kapaklarının altı morarmış, kendisini acılarından ele veren eşiyile karşılaştı. Sığınmacı bakışlarla birbirlerini süzdüler ve kelimelerin tedavüden kalkmış yaşamlarında, gözleriyle konuştular. Aynı, acının idam sehпасındaki urgana asılı iki mahkumuydular. Suç-

ları asıkardı. Onlar insandı ve bir insan gibi seviyorlardı, duyumsuyorlardı insana dair ne varsa. Cellatları tarihi, kurta-ncıları da...

- Yemek yiyelim, diye seslendi Veli, hiçbir şey yemek istemediği halde. Eşine baktı Münewer. Naif edasını süzerken düşünce dünyasında birlerce ses yankılandı: Yıllar yılı bir dirhem ekmek için gecesini gündüzüne katıp o inşaat senin, bu inşaat benim diye koşturan, soğuğun bıçak misali ete saplandığı günlerde dahi çalışan ve ne dert eden ne de itirazda bulunan Veli, üç ayda eridi. İnsanı kahkaha denizinde boğan Veli, pınlı pıntısını alıp yedi düvel ötelere gitmiş sanki... Bu Veli ise başka; konuşmayan, gülmeyen, içinde cebelleşen, ha yıkıldı ha yıkılacak bir cınarın kurumuş hali. Artık ne kök tutar ne filiz verir.

Veli, eşinin aklından geçenleri okurcasına kendi mecrasında fikirler çıkarıyordu: "Sen benden iyi misin sanki? Üç çocuk doğurdun ömrünü/ömrüklerine katarak. Yere düşüp bir yerlerini kanattıklarında senin yüreğin kan ırmağına dönüşürdü. Acı çektikleri vakit böğrünü parçalardın... Fabrikalardan çıkıp ev temizliklerine koştun hep. Şen şakrak cıvıtlı edanla nar bülbüllerini aratmazdın. Bu cebelles hayat bükemedi belini ta ki o güne değin..." Bu düşüncelere dalarken baka kalmıştı Münewer'e.

Salonun bir bölümünde, doğadaki cümbüşü beton yığına inat kutular içinde sergi-

leyen çiçekler, akvaryum ve saka kuşu vardı. Eline aldığı sürahiyle çiçekleri incitmeden suladığı esnada Münewer:

- Kızımız ne çok severdi çiçekleri değil mi Veli? Begonya, gül, lale, akşamsefası, menekşe, orkide, fesleğen, aşk merdiveni, zambak, kaktüs, sümbül, kasımpatı çiçekleriyle nakışlanan bu armoniyi saatlerce izler, onlarla konuşur, dertleşirdi. Yapraklarını silip köklerinde tüneyen ayrık otlarını paklardı. Bir gün bana; "Anne, günü gelecek insanlar da tıpkı bu rengârenk ve farklı çiçekler gibi bir arada yaşayacaklar. Kökleri birbirini tutacak, dalları birbirine sarılacak. Farklı dil ve milletten insanlar hep birlikte kavgasız ve gürültüsüz yaşayacaklar. Aynı dili bilmeseler de türkülerinden, şarkılarından, dans ve oyunlarından birbirlerini anlayacaklar. Bunun içindir ki aynı potada iç içe geçen, harmanlanan renk, ses, ışık cümbüşünü seviyorum. Tıpkı gökkuşağını sevdiğim gibi. Çiçekler, kuşlar, balıklar ve diğer canlılar da aynı insanlar gibi sevdiklerinde, ilgiyi hissettiklerinde capcanlı oluyorlar. Saatlerce doğaya, yaşama, insana ve geleceğe dair konuşuyordu. Ben de ona geçmisten bugüne uzanan rivayetleri, masalları ve hikâyeleri anlatırdım. Hepsinden bir şeyler bulup bugüne uyarlamaya çalışırdı..."

Sonra sustu, sanki Veli anlattıklarını hiç bilmiyormuşcasına sözcükleri dizdiğinin ayırımsamasına vardı. Dilini kiltilese yüreği, yüreğini zincirlese

anılarının ayetleri gözlerinden parılatıp bitip tükenmez sohbetleri demliyordu.

Sokuldu Veli'nin volkan sıcaklığına, sevgisini ve şefkatini hiç esingemeyen Veli'yi sarmaşık misali sardı. Tasasız geçmeyen hengâmeli zamanlarda sığındığı tek mabetti. Kirletilmemiş pamuk yüreğiyle Veli'yi sanki ilk kez keşfedercesine başını göğsünden ayırmadı. Zar zor dilinden "Veli, yarın..." sözcüklerini döktüğü esnada, keskin davudi sesiyle bıçak misali yarıldı Münewer'in sözcüklerini Veli:

- Üç aydır! Tamı tamına doksan gün, her sabah uyanıldığında odasına koşuyorum. Mişil mişil uyurken kızımı yatağında bulacağını sanarak. Oysa bozkır yayları gibi kimsesiz yatak. Kokusunun hiç çıkmadığı yastığına başımı koyup yetim çocuklar gibi ağlıyorum. Gözlerimi kapağı çevirerek, birazdan çıkıp geleceğini, kollarıma atılacağını hayallerini kuruyorum. Ama yok! Ne kapı açılıyor ne de sesini isitiyorum... Her gece rüyalarıma konuk oluyor. Kollarından tutmuş dört kara giysili çirkin mi çirkin meymenetsiz adamların ellerinde yara bere haliyle cırpırken, "kurtar beni babal" diyor. Sonra, sisler arasında gözden kayboluyor. Ne yana koşup baksam yok, nereye çevirsem gözlerimi çöl... Koruncu gülme sesleriyle fırlıyorum yatağımdan. Her gecem onunla ve ızdırap içinde geçiyor, diyerek sustu.

Akabinde kesik hıçkıklarla ve yalvarıncasına, "Ah güzel kızım, neredesin? Başına bir iş

mi geldi? Kötü şeyler mi yaptılar sana? Niye gelmiyorsun? Bize hiç haber vermeden alıp başını gittin mi bu ellerden? Yoksa..." Başını kaldırıp ateş gözlerini Veli'ye çevirdi Münnewer:

- Hayır veli! Bizim doğru bulmadığımız bir şey de olsa ne yapacağını söylerdi... Güçlüdür kızım. Anafatma kadar dirayetli ve kuvvetlidir. Damarlarında Hatice ananın Bedrettin yiğitleriyle birlikte çarpışan cesaretini taşıyor! Bir gün mutlaka gelecek, anlıyor musun Veli? Yaşiyor kızımız. Anlıyor musun yaşıyor... Hiç biriniz geri geleceğine inanmasanız da. Bir kolu kopmuş, bir gözü çıkmış ta olsa ve hatta yenik ve harap da olsa yine de gelecek. Sesinden kokusundan tanıyacağım. 'Anne' deyişinden, çiçeklere su verişinden benim maralım olduğunu bileceğim. Anlıyor musun Veli? Hiç kimse beklemese de ben bekleyeceğim. Onun geleceğini kuşlar iletcek bana. Çamurlu sokaklarda gülen çocuklar, örselenmiş sokak kelekleri, deniz çocukları geleceğini muştulayacak bana. Ne zaman çiçekçilerde solgun çiçekler satılmazsa, işte o zaman gelecek. Yunuslar, börtü böcekler merhaba diyecek kızımıza. Anlıyor musun Veli, kızımız gelecek. Yaşiyor o, er geç gelecek!

- Kaçınıcı hasret bu Münnewer? Kaçınıcı ölüp ölüp dirilisiyiz? Bir insan bir kere dünyaya gelir; yaşar ve ölür. Ya biz? Her gece ölüp tan yerinde güneş çıkınca yeniden doğuyoruz ve yine ölüyoruz.

Doksan gündür ölüp ölüp diriliyorum, aramadığımız üzbe, gitmediğimiz hastahane, kapısını çalmadığımız devlet dairesi, soğuk havasını solumadığımız morg, yolunu aşındırmadığımız karakol kaldı mı? Ama yok! Sır olmuş, sanki yer yanmış da içine girmiş... Kaçınıcı bekleyişimiz bu Münnewer? Takvim yaprakları hep bir bilinmezliğe akıyor... Belki de artık inanmalıyız söylenenlere; onu... deyip sususa gömülürken "Söyleyeceğime kendimi inandırmış mıyım ki Münnewer'in de inanmasını isteye-yim?" diye düşündü.

Bu düşüncelerden hızla iraklaşıp aklından çıkarmak ve bir daha düşünmemek için kendine ihanet etmeye koyuldu... Bulamaçlı düşüncesinde cebelleşirken Veli:

- Ne diyorsun veli? Kim neyi söylüyor? Neye inanmalıyız yüreği yanık, gözleri humuslu Veli... Bak bana çevirme gözlerini, kanayan yüreğimi bir de sen kanatma çatal yüreğim, dedi Münnewer.

Eğdi başını dizlerinin arasına, astarı yırtık ceketinin cebinden sigarasını çıkarıp nesirli sararmış parmaklarının arasına bir dalı aldı. Çakmağını çıkarıp sigarasını tellendirirken sigarasının ateşini özledi... "Ya kızımı diri diri yakmışlarsa" diye kara kara düşünüyordu. Çılgınlığını duydu. Yanmış insan etinin kokusunu duyumsadığını hissederken akıtı çşmesinden tuzlu suları. Kendini bu düşüncelerin egermeniliğinden kurtarmaya, yalıtıma çalışırken iyice sokuluyordu. Ölüm hançerinin ölü-

ne... Ateşi izledi, camda yıldız cümbüşünün süslediği gökyüzünün görkeminde. "Yarasalar ateşin çevresine tünemişler, söndürmek istiyorlar. Yerle gök hep karanlık olsun diye. Karanlık olsun ki kundaktaki bebeler yanını görmeden ölsün... Cellâtlar sokak başlarında, kuytuluklarda gencecik fidanlara namlular doğrultsun... Pusu kurulsun güneşe. Tohumlar güneşi görmeden çürüsün, ağaçlar çiçek açmasın diye ateşe düşman olmuşlar; yaktılar mı acaba kızımı?" diye düşünürken küfretti içten içe kendine Veli. Şunturlu la-kırdılarla boğdu düşüncesini. Deliren bir insanın huzurlu olup olmayacağını sorguladı. Münnewer'le göz göze geldi. Gözlerinden süzülüp aklını okuyan yeşil gözlerden korktu başını çevirdi.

- Kapiyı döven ritimli vuruşlar gecenin sükûnunu yırttı. Sevecenlikle kapiya koştı Münnewer, heyecan seli edasında sorgusuz sualsizce açtı. Pelin yanında esmer, kavruk kuru genç bir kadınla eşikte duruyordu.

- İyi geceler Münnewer abla! Fabrikadan bugün bizimle gelmeyince meraklandım. Uğrayıp nasıl oluşuna bakmak için kapına dadandık. Bizi içeri almayacak mısın? dedi Pelin.

- Münnewer şaşkın bakışlarla ve içinde yeşermeye başlayan umut sevisiyle kapıda dikilen Pelin'e ve yanındaki kadına bakıyordu. Pelin:

- Abla içeri girelim mi? Kapıda rüzgâr yiyoruz, deyince uykudan uyanırcasına baygın

baygın; "Tabii ki kızım buyurun içeriye" deyip yol gösterdi."

Hiçbir kantanın çekmeyeceği acıları kadar çaylarını yudumlarken, Pelin sofrayı donatmaya koyulmuştu. Münevver ve Veli pür dikkat kesilmiş gecenin tenhasında puhu baykuşu gibi Pelin'i dinliyorlardı:

- Bu arkadaşım Şatra sizi ve kaybolan kızınızı...deyince Pelin, hiddetle ayağa fırladı Münevver. Kabaran deryalar kadar koşarak feveran bakışlar fırlattı Pelin'e. Neye uğradığını şaşırıp Pelin, yürüncesinde fir dönen Münevver'in ayak seslerini işitince mahzunlaşıp büzüldü iyice.

- Benim kızım kayıp değil! Sen hiç gördün mü toprağa düşen tohumun kaybolduğunu? Deniz kaybolur mu? Ya orman, ya kayalar? Söyle güzel kızım dört bir yana savrulan küller kaybolur mu? Gözyaşları bir çiçeğin özünde saklanmaz mı? En umulmadık zamanda kaya çatlağında çiçekler gümbürtüyle merhaba demez mi? Zifiri karanlıkta yıldızlar kaybolur mu? Sen yaşıyorsan içindeki ışığı hiç kaybettin mi? Dipsiz kuyulardaki damlalar diğer yağmur sularına karışıp gün yüzüne çıkmaz mı? Işık kaybolur mu hiç benim kızım...? Benim kızım da kaybolmadı!

Depreşen hissiyatları benliğini aşarak hüznün labirentine iltihak edince Şatra kendini aşına bir burgacın içinde buldu. Kaç defa karşılaşmıştı kayıp ailelerle, kaç tanesinin öyküsünü dinlemişti, kaç tanesinin hüznünde yol almıştı; ama her defasında duyguların acı-

lar çardağına kalın çeltikler atıyordu. Belleğine yapışan kayıp kareler öfke tohumu olarak çimlenip boy atıyordu yürek tarlasında. Günler günleri kovalarken zaman mağarasında vura kıra ilerleyip kayıp haberleri bellek heybesinde biriktiriyordu. Yüzüne sinmiş tedirginlik ve hüznün alaşımı hissiyatların ağırlığı altında çetrefil duygular zirvesinde konuşmaya çalıştı. Ağzında bir iki kelimeyi eveleyip geveledikten sonra sustu: "Ne anlatacaktım onlara? Birçok insanın kayıp olduğunu mu? İşe giderken bir daha haber alınmayanları mı? Hepsinin sıra kalem bastığını mı? En kötüsünün bir tek parça, bir tek iz bırakılmadan kaybedilenlerin mi olduğunu anlatayım? Yıllar sonra hasbelkader kemikleri bulunanları mı? Hunherce katledilip bir kenara atılanları mı? Hangisini anlatsam acaba? Üç ay geçtikten sonra... Hayır! Hayır!" diye düşünen Şatra, madeninde muharebeciydi. Özlemin, hasretin bilinmezlik koridorunda toplandığı bu hüznünlü zamanda kelimelerin kifayetsiz kalacağını idrak edip suskunluğu tercih edindi. Ve bu düşüncelerle cebelleşirken içindeki tedirginlik dile geliyordu: "Acaba sırada kim var? Ben mi? Yoksa şu an karanlığın iz sürdüğü başka biri mi?"

Veli'nin dimağına kuşku saptanmıştı. Toprağı eşeleyip kendi karanlığında yürüyordu. İçini kemiren kuşkuyla hiç kimşenin duymadığı bir ses tonuyla; "Kayıp! Kayıp!" diye konuşuyordu. Kahvede söyle-

nenler beynini kemirirken kara bulutlar tepesinde çöreklenmiş hissindendi. Ve "Ya neden, ya neden?" soruları dimağın karışık yollarında sonuç arıyordu. "İnsan insana... Yo yo! Hiçbir insan bunu yapmaz" düşüncesine daldı. Uzaklaşmadan düne gitti. Seyit'in anlattıklarını anımsadı: "Kaçırıp bilinmez yerlere götürüp konuşturmak için en iğrenç..." hızla ayağa kalktı, sinirlendi. Kızını hep güleç ve parıltılı gözlerle anımsamak istiyordu.

Pelin ve Şatra'nın gecenin tenhasında yola çıkmalanna mani oldu Münevver. Bırakmadı evinde konuk edip mis kokulu yataklar serdi onlara.

Ertesi gün Şatra Münevver'i sinemaya götürdü. Gecekonduklardan derneklere, fabrikalardan okullara... Kaçırılıp kaybedilen binlerce Arjantinli'nin hazin ve elim dolu öyküsünü anlatıyordu film. İşkencelerden geçirilip lime lime edilen, uyutulan, binlerce insan... Binlerce kadın ve erkek Pasifik'in sulannın derinliğine gömülen otuz bin insan... Gözlerini kırpmadan bir damla gözyaşı dökmeden izledi Münevver filmi.

Lapa lapa kar yağıyordu kente. Tedirgin ve hüznünlüydü serceler, otobüs duraklarında bekleyen insanların yanına yanaştı Münevver ve Şatra.

- Bir gün yeri gelecek. Hiç kimse bekleme de ben bekleyeceğim, dedi Münevver, Şatra'nın gözlerinin içine bakarak... Gün keşmekeşliğinde deviniyordu ve zaman yolcularını teker teker topluyordu.□

Duvarların ardından duvarların içindeki ışıklara merhaba!

“...
 Bizi esir ettiler,
 bizi hapse attılar :
 beni duvarların içinde,
 seni duvarların dışında.
 Ufak iş bizimkisi.
 Asıl en kötüsü :
 bilerek, bilmeyerek
 hapishaneyi insanın kendi içinde taşınması...
 İnsanların birçoğu bu hale düşürülmüş,
 namuslu, çalışkan, iyi insanlar
 ve seni sevdiğim kadar sevmeye layık...”

Nazım Hikmet

Beyinlerindeki hapishaneleri yıkarak insanlığın büyük özlemi uğruna belki de her günü bir yıl uzunluğunda geçen, zamana ve her türlü baskıya karşı koyarak yaşayan duvarların içindekilere;

Haziran güneşi sıcaklığında merhaba!
 “Hapishane” kavramı, bir

çok tarihsel haksızlığın yaşandığı ve bu haksızlıklara karşı ezilenler lehine dünyayı değiştirmeye çalışanların verdiği mücadelelerin sürekli yaşandığı bu topraklarda, birçok insanın hayatına çok erkenden girebiliyor. İnsanlarımız büyük ustanın dediği gibi “iyiden, güzelden, doğrudan” yana oldukları için ya

çok genç yaşlarda hapishane ile tanışıyorlar ya da mahpus yakını oluyorlar. Hele bizimki gibi faşizmin açıkça icra edildiği ve yönetim biçimini aldığı ülkelerde hapishane, işkence, yargısız infaz, gözaltında kaybetme politikaları ve şiddet gibi kavramlar siyasi literatürde doğallığında en sık kullanılan kavramlar oluyorlar

ki bu kavramlar sadece hapishanelere özgü güdülen politikalara değil; aksine hayatın her alanına yansıyan, insanları sindirmeyi, kişisizleştirmeyi, onların kendi içersinde hapishane taşımalarına zemin hazırlayan politikalar. Bugün sınıf savaşının bu denli geniyeye gitmesinde muhakkak uygulanan bu kirli savaş yöntemlerinin payı büyüktür. Özellikle 1980'ler sonrası egemen güçlerin başlattığı özel hapishane politikaları nedeniyle, politikayla uğraşmış ya da tabiri caizse kıyasından kösesinden geçmiş bir insanın bile anlatacağı korkunç hikayeleri olmuştur. Hatta bazı hapishaneler bu konuda yaptıkları ünle duyarlı duyarsız herkes tarafından bilinmekte. Ama insanların hapishanelerde örgütlü bir tavır sergilemeleri bu saldırıların büyük bedeller ödenerek geri püskürtülmesini sağlamıştır. Bu saldırıları geri püskürtme dışarıya da yansımış aynı zamanda dışarıda yapılan bir çok saldırının da önünde set olmuştur. Hiç kuşkusuz bu durum egemen sınıfları rahatsız ediyordu. Dönemin başbakanı Bülent Ecevit'in de ifade ettiği gibi 'IMF politikalarının hayata geçmesi için' hapishanelere müdahale etmeleri gerekiyordu. Bu sadece hapishanelerde 'güvenlik' amaçlı değil; dışardaki mücadelenin de önünü kesmek için elzemdi. Çünkü yaratılacak tahribat egemen sınıfların kitleleri daha rahat uyutmasını sağlayacaktı. Çünkü hem insanlara göz dağı verme fırsatı hem de insanların tepkilerinin farklı kanallara

akmasını sağlayacaktı. Kıscası Nazım Hikmet'in vurguladığı 'hapishaneyi kendi içinde taşıması...' politikalarını hayata geçirme fırsatını yakaladılar. Hiç kuşkusuz yapılan müdahalenin arifesinde ve sonrasında muazzam ideolojik saldırı içeren TV programlarının yoğunlaşması, insanların bilimsel düşünme yetilerini köreltici magazin programlarının sayısında ki artış tesadüf olmasa gerek. Artık insanların kendi yaşamlarını ilgilendiren güncel olaylardan çok, sanatçı geçinen medya soytanlarının özel hayatlarına yoğunlaşması, çeşitli yarışmalarda kendi onurlarını çiğneyerek adeta dilenmeleri, verilecek ödül karşılığında feda edilmeyecek hiç bir şeylerinin olmadığı dile getiren davranışlar sergilemeleri ya da bunu açıkça söylemeleri varılan tablonun rezillik boyutunun hangi noktalarda olduğunu gösteriyor. Yine adli vakaların sayısında önlenemez bir artışın baş göstermesi, kapkaç, hırsızlık, cinayet gibi sapkınlıkların artık örgütlü bir biçimde yapılması, insanların sisteme karşı tepkilerinin hangi kanallara aktıldığına göstergesidir. Toplumun bu hale gelmesinin, insanların suç makinesine dönüşmesi ve çoğunun da her an suç işleme potansiyeli taşıması, sistemin kendini yeniden var etmesi için bulunmaz fırsattır. Çünkü bu tür olaylarla hem sistem tarafından hem de sistemin yetiştirdiği suç makineleri tarafından ezilenlerin adalet inançları yok edilip varılan tablo kader olarak sunuluyor.

Sistemin sözde "muhafaza, korunma, cezalandırma, yargılama" gibi durumlar için açılan kurumları ise görüntüde işlerlik kazanıyor. Dedi ya şair hayat artık "insanların bilecek ya da bilmeyerek içlerinde taşıdıkları bir hapishane" oluyor. Kimisi yaşamak için çalmanın, insan canına kıymanın, kendi onurunu kirleten her türlü davranışın kölesi olmaktan kurtulamıyor, kimisi umutsuzluğa düşüyor, kimisi de çıkarları gereği bu duruma karşı koymaktan çok, bu durumun bir gün kendi canını yakacağı korkusu ve azabıyla sözde mutlu olmanın yollarını tepiyor. Bu durumun kimler tarafından yaratıldığı da belli: Duvarların içinde kuş kafesinin asılı kalmasına dahi tahammül edemeyen, insanların delirmesi için tuvaletlerdeki sifon sistemi dahi sesinin her hücrede duyulabileceği bir şekilde yapan ya da özel anonları dahi tutsakların hücrelerinde duyabileceği şekilde oluşturulan zihniyetin, insanların geleceğini ellerinden alarak hayatı onlara zindan etmesi şaşırtıcı olmasa gerek. Bizim yapmamız gereken düşmanın tüm alçakça bezdirme ve irademizi teslim alma çabasına karşın mücadelenin tüm alanlarında dirayetle direnmektir. Hatalarımızı görerek, tarihsel mirasımızdan dersler çıkartarak önce kendimizden başlayarak insanlara içlerinde yarattığı hapishaneyi yıkmaları konusunda yol gösterip, değiştirip dönüştürmektir.. Çünkü duvarların içi ve dışının özgürleşmesi için başka yol yok. □

Okurlardan...

Merhaba Özgür Düşün Kolektifi,

Öncelikle belirtmeliyim ki Özgür Düşün'ü uzunca bir süredir takip etmeme rağmen, bu benim dergiye ilk yazım ve uzunca bir süredir düşünüp de hayat bulamayan fakat biraz daha cüretimi zorlayıp yazmayı denediğim bir yazı olacak. Neden böyle düşünüyorum? Çünkü ben ve benim gibiler nedense dergiye yazı yazarak besleme ve farklı yerlerden duygu ve düşüncelerini yansıtırma noktasında özverili davranmıyor. Bunun nedeni kendine güvensizlik, duyarsızlık veya var olanla yetinme anlayışıdır.

Ben üniversite okuyorum. Sizlere üniversiteye başladığım dönemdeki beklentilerimden ve şu anki düşüncelerimden bahsetmek istiyorum. Her öğrenci gibi beni de tatlı bir telaş sarmıştı. İlk başladığım zamanlar yeni bir ortam, düşünce boyutuyla daha ileri gördüğüm bir yer ve bir o kadar da duyarlı bir öğrenci topluluğuyla karşılaşacağımı düşünüyordum. Bulduğum bölümde diyebilirim ki; bu kurguladığım düşünceleri veya beklentilerimin ne kadar da hayali olduğunu anladım. Tanıma ve ilişki kurma noktasında çok sıkıntı çektim. Nedeni ise yıllarca egemen ideoloji tarafından ülkedeki farklılıklar milliyetçi politikalarla beyinlere, sosyolojik, kültürel ve siyasal açıdan birer zenginlik olarak değil; kendine tehdit olarak gören anlayışların empoze edilmesidir. Bu anlayışla yetişen öğrenciler sistemin dayattığı yoz kültürü de sorgulamadan alıp benimsemekte zorluk çekmiyor. Yetiştirdiğim ortamdan kaynaklı bu tür yoz ilişkilerin içine girmemiş olsam da bunun kolay yanırları ve bulunduğu ortamın da buna müsait olması cazip gelmiyor da değildi. Gördüğüm diğer üniversitelerin de pek farkı yoktu. Oysa ben demokratik-bilimsel-özerk-anadilde eğitim veren, öğrencinin müşteri olarak görülmediği bir üniversitenin savunucusuydum. Oysa burası düşlerime inat bir duruş sergiliyordu. O halde bize düşen görev

de savunduğumuz üniversite anlayışına yani Demokratik Halk Üniversiteleri mücadelesine katılmak ve yükseltmekti.

Elbette ki insan bulunduğu yerde, az çok kendisi gibi düşünen, doğruların farkına varmış insanları arıyor. İlk geldiğim sene böyle birini bulamamak ya da var olanlarla da tanışmamak beni çok etkilemişti. Oysa örgütlü bir gücün ihtiyacı kendisini böylesine hissettirenken bizlerin bir şey yapmadan beklemesi kabul edilemez bir gerçekliktir. Evet, yalnızlık insan doğasını o kadar çok tahrip ediyor ki bazen karamsarlık hissine kapılmadan edilmiyor.

Bulduğum şehir esasında farklı bir etnik yapının çoğunluğu oluşturmaktadır (Araplar). Asimile politikalarının ürünü olarak buradaki insanların kendi toplumsal gerçeklerinden uzaklaşması, ana dillerini unutmaya (ya da en azından bir kesiminde böyledir) başlaması ve buna benzer gerçekliklerle karşı karşıya olması devletin burada politikalarını nasıl ustalıkla uyguladığını göstermektedir. Belli bölgelerde farklı milliyetlerden halklar (Özbek, Afgan, Türk vb.), buranın yerli halkını bir kuşatmaya alıp kültürel ve siyasal hapis ortamı yaratmıştır. Yani bu bölgede Türkleştirme politikasını görmemek imkansız gibi bir şey. Bazı bölgeler kapalı bir konumda kendi kimliklerini korusa da esasında bu kapalılık diğer bölgelerin asimile olmasını da kolaylaştırmaktadır. Bu konuyu fazla detaylandırmayacağım. Asıl dikkat çekmek istediğim konu, bizlerin görevlerine nasıl sanılması gerektiği ve halk gençliğinin ihtiyaçlarına cevap olunması gerektiğidir. DGH (Demokratik Gençlik Hareketi) marjinal bir gençlik örgütü değildir ve faaliyetini yerelerde kurumsallaştırması gerekmektedir. Çünkü üniversiteler her ne kadar mücadele verilmesi ve örgütlü bir yapı içerisinde halk gençliğine ulaşmada vazgeçilmez yerler olsa da faaliyet bulunduğu bölge içerisinde yerelleşemiyorsa kurumsallaşamayacaktır. Her DGH'li bulunduğu

alanların dışına çıkmalı ve bütün sınıflardan halk gençliğine ulaşmalıdır. Ve şunu bilmeliyiz ki halk içerisinde örgütlenmiş ve politikalarını halka ulaştırmış bir hareket toplumu değiştirebilir ve tarihin akışını hızlandırabilir.

Tam da bu noktalarda halk gençliğinin taleplerini doğru analiz edip doğru politikalarla onlara ulaştığımızda siyasetimiz yaşam bulacaktır. Bizler halklardan ve diğer devrimci dostlarımızdan gelen eleştirileri ciddiyetle ele almalı ve doğruluk payının olduğu noktalarda öz eleştiri verebilmeliyiz. Unutmamalıyız ki

eleştiri ve özeleştiri gelişmemizin (doğru temelde bilimsel eleştiriler) motorlarından. Evet, bu ilk yazım olmasından kaynaklı hatalar ve ifade edemediğim yanları mutlaka vardır. Bundan sonra da düzenli yazmayı, hem kendimi yazma konusunda geliştirmeyi hem de derginin yazınsal noktada beslenmesini sağlamaya çalışacağım. Bu hepimizin görevidir. Sahip çıkmak sadece alıp okumak değildir. Ona bir şeyler katabilmek ve emek sarf edebilmektir.

Hatay'dan Bir Özgür Düşün Okuru

KALABALIK YALNIZLIKLAR

Sairin de dediği gibi bitmez bu kalabalık yalnızlıklar, bitmez bu sıkıntılar, çileler bizler kalabalık birer yalnızlık oldukça..

Bütün bu sıkıntılar sokakları doldurduğumuz boş lümpenliğimizden kaynaklanmıyor mu sanıyorsunuz ya da beyinlerimize işlenmiş yaşanan günü kurtarma ve gelecek kaygısından. Yalnız insan ne yapabilir ki halkıyla kucaklaşmadığı, kendisinin de o halktan olduğunu unutmadığı sürece? Bir işçinin maddedeki teri, bir köylünün tarladaki ekini olmadığı sürece ne yapabilir? Bu durum aynen bir insanın çaresiz kalıp da boş duvarlardan başka bakacak bir yenin olmamasına benzer.

Hâlbuki insanlar şunu kavrayamıyorlar: Sorunları, sıkıntıları ve çileleri yaratanlar bizleriz; çünkü biz bir şey yapmıyoruz diye sorunlar ortaya çıkıyor. Fakat bunu çözecek olanlar da yine bizleriz. İşte bu yüzden örgütlü mücadele ve birer asalak olmaktan kurtulmak şarttır. Çünkü tek insan pasif insandır umutsuz insandır toplum içerisinde sorunları çözemeyecek bir durumdadır. Tek insan

düşünemez, sorgulayamaz; sorgulasa da bunu ifade edemez. Hâlbuki insanlar bir araya geldikleri zamanlarda önemli şeyler yaparlar, köprüyü bir adım daha erken geçirler. Bunun örneklerine tarihin bir çok döneminde rastlıyoruz. Örneğin Roma İmparatorluğu'nda çiftçilerin ağır baskılara dayanamamaları greve gitmeleri ve uzun mücadeleler sonucunda Roma'da 12 Levha kanunlarının çıkarılmasını sağlamaları ve yine Fransız Devrimi, Paris Komünü, Ekim Devrimi ve Çin'deki Büyük Proleter Kültür Devrimi insanların kolektif çalışmalarının ürünüdür. Bundan sonraki süreç şunu bize kavratacaktır; kolektif çalışmalara daha fazla önem vermek ve yeni proleter devrimleri yaratma açısından bu süreci besleyerek o kızıl güne uygun ortamı yaratmak. Daha fazla mücadele etmek, mücadeleden kaçmamak ve tek bir yumruk olup sistemin başına o ağır balyozu geçirmek.

Bunun bilincini kendimizde yaratıp o boş kalabalıkları dolu bir hale getirerek umudunu kurduğumuz o günlere adım adım yaklaşacağız. Yeter ki umudur hep mavi olsun.

Denizli'den Bir Özgür Düşün Okuru

Boşuna değil bu ölüncesine sevmek
Ve ölürlen bile yürümek
Boşuna değil
Hep yatağı olduk tarih ırmağının
Yenilgilerle durulmanın
Zaferlerle köpürüp kabarmasının
Ama hiç bir zaman
Anası olamadık geçmişî doğurmanın

Yıldızlar ve sular tanıktır bize
Aç ve kavruk bir memeden
Direnmeyi yudum yudum emen
Bir çocuk gibi öğrendik
Ve direndik
Ordular kurduk türkü renklerinden
Bütün ağıtları bir hücumda yendik
Acıya kurşun işlemez artık
Biz yaşamayı zulümsüz sevdik

Adnan YÜCEL

